

tv-15 naš TOVARIS

Št. 3
20. januarja 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

V socialistični republiki so tri dni plapolale zastave na pol droga, po vsej Jugoslaviji na dan pogreba, 18. januarja. Žalne seje so se zvrstile: od rodne kraja, Velike Gorice, do krajev v Liki, Kordunu in Baniji, kamor je Vladimir Bakarić pogosto zahajal med narodnoosvobodilnim bojem in tudi kasneje, po vojni... Žalne seje po vsej državi. Vsi so se v minutah molka poklonili njegovemu življenju in delu, njegovi nadvse skromni človeški podobi in veliki, delavni osebnosti.

Žalni spreved je po zadnjih poslovilnih govorih pred zgradbo sabora Hrvaške v Zagrebu krenil po mestnih ulicah proti pokopališču Mirogoj.

Njegovo delo je bilo tako kot delo vseh velikih revolucionarjev tesno prežeto in povezano z ljudmi. Vsi ti ljudje so ob dnevu slovesa stali s sklonjeno glavo in na njihovih obrazih so bili izrazi resnične žalosti.

Spet so se oglasile delavske sirene, zazvonili so zagrebški zvonovi in v spoštljivi molk so odjeknila povelja častni vojaški straži. Odšel je še en velikan naše revolucije.

Zgodovinska osebnost

Vladimir Bakarić je zgodovinska osebnost naše revolucije. Bil je med neposrednimi organizatorji vstaje in socialistične graditve, hkrati pa tudi človek velikega teoretičnega znanja. Bil je v najširšem pomenu besede osebnost, ki je poganjala v gibanje množice in jih spodbujala k revolucionarnemu, ustvarjalnemu delu. Njegova zapuščina je velika in z njo si bomo pomagali na poti graditve samoupravnega socializma in tudi na poti novih pobud za to graditev.

Četudi ga k revolucionarnemu delu niso pognali socialni motivi, se je že zelo mlad pridružil delavskemu in komunističnemu gibanju. Pri tem delu pa so kaj kmalu prišle na dan njegove izredne revolucionarno-organizacijske in tudi intelektualno-teoretične zmožnosti.

Novo obdobje v njegovem življenju je pomenilo srečanje s tovarišem Titom. Tudi sam je pogosto o tem govoril in poudarjal, da je bilo od tedaj njegovo delo v partijskih vrstah »mnogo bolj resno in premišljeno. S tem, ko sem postal član centralnega komiteja 1940. leta,« je rad povedal Vladimir Bakarić, »je bilo treba, naj to tako imenujem, spremeniti življenjske načrte, treba je bilo preiti od propagandista marksizma med aktivne borce za družbene spremembe, kar je pomenilo ne pričakovati nikakršne posebne kariere in se za kakšno kariero tudi ne pripravljati, ampak se ves posvetiti gibanju.« Tej svoji revolucionarni opredelitvi je ostal zvest do konca življenja.

Njegovo zdravstveno stanje je bilo že dalj časa slabo in vendar se je držal pokončno in junaško. In še, ko so ga moči zapuščale in se je priklenjen na bolniško posteljo pogovarjal s prijatelji, so njegove misli in vprašanja najprej veljala reševanju naših družbenih problemov.

Kako dolga je bila življenjska in revolucionarna pot tega priljubljenega in resnega moža? Začela se je v Veliki Gorici, ki je danes že skoraj zlit z Zagrebom (8. marca 1912. leta). V osnovno šolo je hodil v Gospiću, v gimnazijo pa v Ogulinu in v Zagrebu. V tem mestu je obiskoval nato pravno fakulteto, ki jo je 1935. leta končal in 1937. leta tudi doktoriral.

Njegova revolucionarna pot se je začela v študentskih letih, natančneje leta 1932, medtem ko je postal član KPJ leto kasneje. Leta 1935 je bil skojevski sekretar na zagrebški univerzi. V času sodnega in advokatskega pripravništva se je spoznaval s celo vrsto naprednih intelektualcev in revolucionarjev delavskega gibanja ter sodeloval v naprednem tisku – legalnem in ilegalnem. V člankih je analitično in razvojno preučeval politična, ekonomska in kulturna vprašanja s stališč in usmeritev KPJ. V obdobju, ko je stopil na čelo partije tovariš Tito, pa so se Bakarićeve naloge v partijskih vrstah še poglobile in prispevale k skupnim prizadevanjem za konsolidacijo KPJ.

To je komaj delček v nekaj vrst stlačenih življenjskih podatkov, ki jih je z živostjo in življenjskostjo težko napolniti. »Ne o življenju in tudi ne o delu tovariša Vladimira Bakarića ni mogoče širše spregovoriti s pospešenimi spomini. Bil je skromen v nastopanju in velik v dejanjih. Bil je eden od kovačev naše revolucionarne misli in prakse. Obogatil nas je s celim človeškim vekom in izkušnjo, za modrost in za nauk, ki bo trajal dlje od človeškega življenja,« je dejal predsednik predsedstva CK ZK Hrvaške Jure Bilić, predsednik predsedstva CK ZKJ Mitja Ribičić pa je med drugim dejal takole: »Vladimir Bakarić pripada legendarni generaciji jugoslovanskega komunističnega in revolucionarnega delavskega gibanja, ki se je kalila v šestojanuarski diktaturi in ki je potem, zbrana ob Josipu Brozu Titu, pripravljala partijo in delavski razred za narodnoosvobodilno vojno in socialistično revolucijo...«

Vedno je skozi prakso revolucije dokazoval nujnost in prednosti samoupravnega socialističnega razvoja, bil oster kritik napačnih pojmovanj naše nacionalne svobode in neodvisnosti (tako imenovane »državnosti naroda«), opozarjal je na obveznosti celotnega združenega dela do uresničevanja in spoštovanja ustave, zakonov in samoupravnega dogovarjanja, jasno je opozarjal na škodljivost centralističnega družbenega planiranja, poudarjal je nujnost in pomembnost obrambnega sistema naše družbe, ki bi vsakršnemu morebitnemu sovražniku prekrizal napadalne načrte in je hkrati videl v naši neuvrščenosti zunanji politiki našo pravilno pot z gibanjem, ki vodi k zmanjševanju svetovnih nasprotij na ravni enakopravnosti in sodelovanja vseh narodov in narodnosti.

S podpisniki družbenega dogovora o MDA

V petek, 14. januarja, je bila v Ljubljani seja koordinacijskega odbora za spremljanje in uresničevanje družbenega dogovora o mladinskih delovnih akcijah za obdobje 1981-1985.

Iz poročila in ocene MDA v lanskem letu je bilo razvidno, da še vedno obstajajo določene težave v zvezi z realizacijo začrtanih nalog. Bivši predsednik centra za MDA pri RK ZSMS Viktor Levec je opozoril na potrebo po natančni analizi, ki naj bo izhodišče za akcije v prihodnje. Predvsem je tu problem pravočasnega načrtovanja akcij in priprava delovnega prostora tam, kjer naj bi akcija potekala, dalje problem kadrovanja brigadirjev (nepopolne brigade) ter ne-

dogovorjeno organiziranje akcij po Jugoslaviji, kar je rojevalo težave ob prihodu brigad iz drugih republik k nam.

Usmeritve in okvirni program akcij za leto 1983 so mladinci sestavili na osnovi potreb in želja po mladinskem prostovoljnem delu na nerazvitih območjih naše republike. Vsekakor se bo treba s programi gibati v okviru možnih sredstev in kakovostnih možnosti. V letošnjem letu načrtujejo zvezne MDA v Posočju, na Kozjanskem, v Slovenskih goricah, Istri, Suhi krajini ter Vipavski dolini. Nova zvezna MDA Vipavska dolina pomeni preraščanje dosežanjanje republiške MDA Kras v zvezni MDA Vipavska dolina. Republiške akcije pa bo-

do potekale v Beli krajini, na Kobanskem, Goričkem, v Trebčah, Ljutomeru in Brestovici.

Na seji so opozorili na potrebo po večjem vsebinskem in ne samo materialnem sodelovanju posameznih podpisnikov samoupravnega sporazuma, predvsem pri oblikovanju konkretnih programov v občinah, kjer akcije potekajo. (Zanimivo, da temu nasproti ni bila na seji izrečena niti besedica o vsebinskem konceptu akcij). Nekateri podpisniki samoupravnega sporazuma za leto 1983 so nanizali nekaj pripomb na osnutek tega sporazuma, ki pa se ne oddaljujejo od temeljnih usmeritev. Do 15. marca naj bi podpisali samoupravni sporazum.

Ziva Drole

RADIO SE POMNITE - TOVARIŠI

V oddaji »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu v nedeljo, 23. januarja 1983, brž po poročilih na prvem programu Radia Ljubljana, bomo po več kot 40 letih obudili spomin na nenavadno, vendar dokaj pomembno bitko na Dolenjskem: bitko za gozdove, ki so jo začeli komunisti in člani OF pod Gorjanci. Razen o tem bo beseda tekla o Gorjanskem bataljonu in osvoboditvi nem ozemlja pod Gorjanci. To je tudi naslov najnovejše knjige, ki je izšla pri založbi Borec. Avtor je Ivo Pirković, ki bo tudi sodeloval v oddaji. Spominsko besedo bodo imeli še tovarišica Vida Stanič, por. Škraba in tovariši France Pirković-Črt, Maks Vale-Fiči, Jože Penca-Dečko in Jože Kromar-Jovan. Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

Republiški komite za borce in vojaške invalide O bencinu in plinskem olju

Republiški komite za borce in vojaške invalide je tik pred novim letom poslal vsem skupščinam občin, oziroma njihovim upravnim organom, ki so pristojni za vprašanja borcev in vojaških invalidov, navodilo o izvajanju zvezne in republiške uredbe o omejitvi prometa z motornim bencinom in plinskim oljem in vojaških invalidih in civilnih invalidih vojne.

Republiška uredba določa v svojem 17. členu, da so lastniki osebnega avtomobila, ki so invalidi z najmanj 60-odstotno telesno okvaro (po družbenem dogovoru o seznamu telesnih okvar na okončinah, medicini ali hrbtenici) invalidne osebe z najmanj 80-odstotno telesno okvaro in osebe, ki so popolnoma izgubile vid, ledvični bolniki, ki se vozijo na dializo in osebe, ki bolujejo za hemofilijo, upravičeni do bonov za nabavo 80 litrov goriva mesečno. Razen tega je upravičen do bonov za dodatnih 40 litrov goriva tudi lastnik osebnega avtomobila, ki redno vozi invalidne osebe in bolnike, ki bolujejo za hemofilijo, in ledvične bolnike. Tako velja tudi za invalide, ki so najmanj 60-odstotni civilni invalidi vojne.

Potrdilo o upravičenosti do dodatnih količin bonov izdajajo za vojaške invalide in za civilne invalide vojne na podlagi pravnomočnih odločb o invalidnosti občinski upravni organi za vprašanja borcev in vojaških invalidov.

Priporočilo je, naj v primerih, ko gre za več različnih okvar pri že priznanem vojaškem invalidu, občinski upravni organi izdajo potrdila o upravičenosti do dodatne količine goriva zaradi 60-odstotne invalidnosti na spodnjih okončinah (na podlagi odločbe o uveljavitvi pravice do

povračila pri nakupu motornega vozila po zakonu o vojaških invalidih v Ur. l. SRS št. 30/78).

Pri tem velja še dodati, da za vojaške invalide, ki bolujejo za hemofilijo ali ledvičnimi obolenji, in se vozijo redno v zdravstvene ustanove, izdajajo potrdila zdravstvene organizacije.

Čestitke ob 20-letnici Našega tovariša TV-15

Vsem članom uredniškega odbora, upravi in drugim sodelavcem TV-15 čestitam ob 20-letnici izhajanja lista TV-15. Naš tovariš. Še vnaprej želim veliko novinarskih uspehov!

Vaš stalni naročnik
Peter Macuh

Ob 20-letnici izhajanja TV-15, glasila borcev in rezervnih vojaških starešin SR Slovenije vam pošiljamo iskrene čestitke in tovariške pozdrave v imenu vseh kolegov novinarjev in drugih sodelavcev časopisa 4. jul. Želimo, da tudi v prihodnje uspešno kot v preteklih dvajsetih letih dosegate opazne uspehe v našem skupnem in odgovornem delu javnega obveščanja kot dosledni in prizadevni razlagalci politike zveze komunistov ter aktivnosti ZZB NOV in ZRVS Jugoslavije.

Namestnik glavnega in odgovornega urednika
Dobriboje Popović

Dragi tovariši! Dvajset let ni niti malo niti veliko. Toda teh dvajset let vaše starosti je bogato, tako polno vsega tistega dogajanja najtežjih dni revolucije od 1941 do 1945, ki jih mi in naši prihodnji rodovi ne smemo pozabiti. Vsaka številka Našega tovariša TV-15 kaže vsa prizadevanja kolektiva ohraniti spomine na narodnoosvobodilni boj in najlepše - bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

K vsem prijetim priznanjem, čestitkam in željam priložite še mojo skromno in vendar bogato željo, da bi Naš tovariš TV-15 našel pot v sleherni našo hišo in tako dobil priznanje za svoje nesebično delo, na katerega ste res lahko ponosni. Pa vse najlepše in uspešno tudi vnaprej!

Roman Stana

Čestitka

Andrej Šturm s komiteja vojnih veteranov v Ljubljani je ob novem letu prejel iz Tbilisija v Sovjetski zvezi tole čestitko: »Čestitam vam ob novem letu, želim vam sreče, radosti in dolgo življenje v krogu vaših družin. Predajte, prosim, moje čestitke in želje tudi »mojemu bratu« Stanetu Semiču-Dakiju.

Vaš brat in prijatelj
Itrij Ramadze

Napovedi so obetavne

naš komentar

Splošno združenje trgovine Jugoslavije je anketiralo 36 pomembnejših trgovskih organizacij v državi in ugotovilo, da je preskrba z osnovnimi živili, premogom, zdravili in nekaterim drugim blagom zelo različna. Moke je ta čas, denimo, na trgu samo 75 odstotkov potrebnih količin. Trgovci se izgovarjajo na pomanjkanje vrel in celo vrsto drugih stvari.

Z mlekom imajo največ težav na Hrvaškem, kjer je bil lani odkup manjši od predlanskega za dva odstotka. Manj mleka so pridelali tudi v Makedoniji in na Kosovu, čeprav se je prav v teh krajih poraba močno povečala. Z maslom so najbolj založeni v Črni gori, najslabše pa na Hrvaškem.

Močno primanjkuje ta čas jedilnega olja. V Vojvodini bi morali lani pridelati 87 tisoč ton surovega olja, pridelali pa so ga le pičlih 66 tisoč ton. Po oceni splošnega združenja trgovine je na trgu le polovica potrebnih količin olja. Nekoliko bolje je s sladkorjem, s katerim so trgovine po vsej državi še kar dobro založene.

Še naprej pa so težave z mesom. V združenju trdijo, da skoraj ni kraja, ki bi bil z mesom dobro oskrbovan. V nekaterih mestih je sicer ta čas z mesom nekoliko bolje (na primer v Beogradu), vendar pričakujejo, da se bodo mesnice znova izpraznile, saj trgovci s proizvodnimi organizacijami nimajo sklenjenih dolgoročnih pogodb.

Zato se tem bolj upravičeno postavlja vprašanje, kakšna bo praznovrsta letos preskrba, vsaj s tistimi izdelki, ki so za življenje najbolj nujni. Odgovor ni tako črno, kot bi morda kdo pričakoval. V zveznih upravnih telesih trdijo, da bo letos oskrba domačega trga z izdelki, ki jih najbolj primanjkuje, bistveno boljša od lanske. Pričakujejo, da bodo republike in pokrajini sklenili družbeni dogovor o uvozu najpotrebnejšega in da ni pričakovati tolikšnih zapletov kot v preteklosti.

Proizvajalcem zdravil naj bi letos ostalo kar 80 odstotkov ustvarjenih deviz. Trdijo, da bi to povsem zadostovalo za uvoz surovin, ki jih ta industrija potrebuje za svojo redno proizvodnjo. Ta trenutek manjka na trgu okrog 400 raznih zdravil, v prihodnjih mesecih pa naj bi se ta številka močno skrcila.

Zagotovili naj bi devize za uvoz krmil. Gre za sojo, ribjo in mesno moko, za pogače itn. Predvideno je, naj bi izvozniki mesa za te nakupe v tujini izločili 15 odstotkov iztrženih deviznih sredstev. Sodiijo, da bo zloženost z mesom v domačih mesnicah potem znatno boljša, čeprav je težko pričakovati, da bi se to zgodilo kar čez noč. Taka pričakovanja se zdijo dokaj nestvarna. Prav tako je težko pričakovati, da bi že letos znatneje povečali izvoz mesa. Lani smo z njim na tujem zaslužili 450 milijonov dolarjev, letos pa naj bi še nekoliko več. Kaj prida več pa najbrž ne.

Podobno naj bi letos reševali problem umetnih gnojil in zaščitnih sredstev. Teh nam že nekaj časa primanjkuje, saj potrebnih deviz za uvoz surovin nismo uspeli zagotoviti. Podrli so se vsi sklenjeni sporazumi o nabavi, ker so mnogi trdili, da se podpisov ne morejo držati. Zvezni izvršni svet je tudi sklenil kupiti v tujini 500 tisoč ton pšenice. Rekli smo sicer, da nam je ne bo treba kupovati na tujih trgih, vendar se je zdaj pokazalo, da so ta pričakovanja vendar bila na trhljih nogah. Čeprav smo pšenice pridelali dovolj, pa je nismo dovolj odkupili.

Marsikje je odkup zatajil in posledice so tu. Povečini so za to krivi neurejeni odnosi med prometnimi in proizvodnimi organizacijami, med kmeti in kmetijskimi zadrugami itn.

Kupiti bo treba 180 tisoč ton surovega olja za predelavo. Doma ga je premalo in temu nakupu se očitno ne bo mogoče izogniti. Prvih 62 tisoč ton naj bi prispelo v Jugoslavijo meseca marca letos. Kupili smo tudi 40 tisoč ton bombaža. Kot je slišati, gre za uvoz iz

vzhodnih dežel. Računajo, da spričo tega tekstilna industrija v Jugoslaviji letos ne bo trpela pomanjkanja. Če vemo, da prav ona načrtuje v letu 1983 največje povečanje izvoza na zahodna tržišča, potem je to vsekakor izredno pomembno.

Še naprej pa bo manjkalo kave. Nekateri se zavzemajo, naj bi je zagotovili vsaj polovico potrebnih količin, vendar za zdaj še ni znano, kakšna bo usoda tega predloga. Gre za 80 milijonov dolarjev, ki jih kot kaže za sedaj nekateri še niso pripravljene dati.

Nekaj deviz naj bi letos ostalo tudi turističnemu gospodarstvu. Z njimi naj bi nakupili tuje časopise in druge najpotrebnejše stvari. Menijo, da bi z osmimi odstotki ustvarjenih deviznih sredstev lahko pokrili vse tovrstne potrebe.

Kako bo z bencinom? Lani smo ga v državi porabili okrog 2 milijona ton. Slišati je, da bodo bone kmalu ukiniteli, saj kakšnih posebnih koristi, od njih ni bilo. Namesto tega naj bi povečali cene bencina, s čimer naj bi vplivali na dodatno omejevanje porabe.

Če bi potegnili pod vse te napovedi črto, bi lahko rekli, da police letos ne bodo tako prazne. Žal se o teh vprašanjih pogovarjajo v trenutku, ko bi dogovor že zdavnaj moral biti sklenjen. Če bodo z njegovo sklenitvijo še zavlačevali, se bodo stvari seveda bistveno poslabšale. Za zdaj namreč te milijarde dolarjev, ki naj bi nas rešila iz zadreg se ni.

Mimo tega pa gre le za tekoče ukrepe, ki trajnejše preskrbe domačega trga ne morejo urediti. Izhod je samo v večji proizvodnji in v tesnejšem povezovanju trgovine in proizvodnje. Vse drugo bi lahko imenovali mašenje, dajanje obližev na zevajoče rane. Kdo ve, ali se tega res povsod zavedajo?

Darko Marín

Biserna proslava bistriških planincev

Ilirska Bistrica, njeni občani, še posebej pa člani planinskega društva Ilirska Bistrica so v prepolni dvorani doma JLA slovesno proslavili visok jubilej, 75-letnico organiziranega slovenskega planinstva pod Snežnikom. O razvoju planinstva na Bistriškem je govoril Ivan Bergoč, predsednik skupščine občine Ilirska Bistrica, tudi sam nekoč član te najbolj množične organizacije. Biserna proslava je toliko pomembnejša, ker je v društvu kar 10 odstotkov vseh Bistričanov. Od 12. avgusta 1907, ko so bili postavljeni temelji planinskega društva, jih je bilo 35, ki so delovali v podružnici Ilirske Bistrice. Vključeni so bili notranji, sodniki, učitelji, zdravniki, obrtniki, zemljiški posestniki, železničarji, skratka vsa tedanja inteligenca in napredni ljudje.

Podružnica je imela v svojem programu obrambno-budiljski in hkrati planinski vidik. Z razvojem planinstva in z rastjo števila članov so se porodile zahteve, da na Snežniku, napravijo svoj dom. Tedanji gospodar Waldenburg tega ni dovolil, pa so se leta 1914 zadovoljili s tem, da so v Črnem dolu kupili neko staro brunarico. Na njenem mestu so postavili nov dom, ki je dobil ime po Miroslavu Vilharju.

Delo planincev je imelo tudi hude trenutke. Pregarjali so jih. Snežnik je s svojimi gozdovi postal začasno zavetišče partizanov in partizanskih kurirjev, ki so se tu za trenutek oddahnili in spet nadaljevali svojo pot k izpolnitvi naloge. V povojnem razvoju so planinci vložili precej truda, da obnovijo svojo dejavnost, obnavljali pa so tudi postojanke in uredili pristavo na Sviščakih. Poimenovali so jo Cankarjeva koča. Nedaleč od hiše so postavili spomenik padlim borcem – planincem.

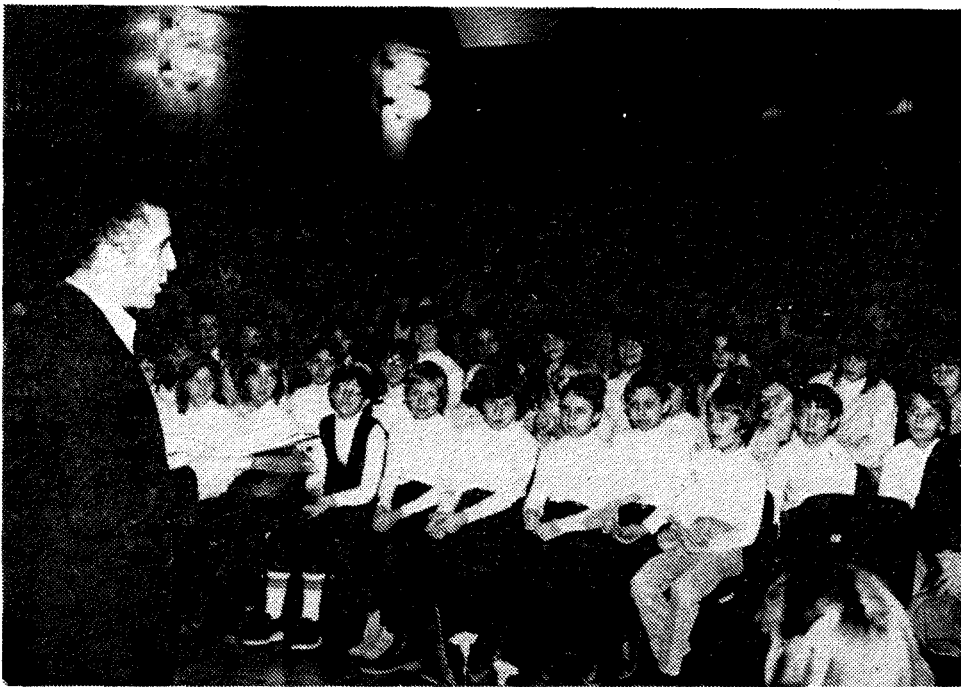
S pomočjo pionirjev pripadnikov ar-

made, mladine, organizacij združenega dela, posameznikov, članov in tudi nečlanov planinskega društva, se je le to iz leta v leto krepilo in v času, ko slavi svoj visoki jubilej, je združilo kar 1600 članov. Iz njihovih vrst je izšlo več aktivnih družbenopolitičnih delavcev. To je hkrati dokaz, da je poleg strokovne usmerjenosti veliko pozornost namenjene socialistični vzgoji, morali, kulturi in sploh ljubezni do domovine. Zasluga planincev je tudi ta, da je vrh Snežnika postal botanični rezervat, Ilirsko Bistrico in Snežnik pa poznajo planinci vseh krajev naše domovine.

Ob svojem visokem jubileju je Planin-

ske društvo Ilirska Bistrica prejelo visoka priznanja Planinske zveze Slovenije, planincev občine Reka, Opatija, za razvoj planinskega društva in vzajemno sodelovanje pa so planinci podelili priznanja nekaterim delovnim organizacijam, garnizonu, Ilirska Bistrica, domu JLA ter še velikemu številu posameznikov. Priznanje je izročil predsednik Planinskega društva Ilirska Bistrica Jože Žnidaršič. Ob tej priložnosti je na zastavo planincev najstarejši med njimi Karlo Muha pripel srebrni trak občinske zveze za telesno kulturo Ilirska Bistrica.

Tekst-foto: P. Nikolič

Prepolno dvorano planincev in ljubiteljev planinstva je pozdravil predsednik Planinskega društva Il. Bistrica Jože Žnidaršič

Slavje OF v Trstu

V slovenskem kulturnem domu v Trstu je bilo v nedeljo, 16. januarja, pristrčno slavlje, na katerem je Združenje aktivistov OF tržaškega ozemlja izročilo okrog 300 nekdanjim aktivistom OF, ki so med vojno delovali na Tržaškem, spominske značke OF in ustrezno listino. Srečanja se je med drugimi udeležilo tudi blizu 80 teh aktivistov, ki danes živijo po drugih krajih Slovenije in Jugoslavije.

Med gosti sta bila generalni konzul in konzul SFRJ v Trstu Drago Mirošič in Aleksandar Nikolič, dalje člana sveta federacije Lidija Sentjurc in Branko Babič-Vlado, zastopniki ZZB NOV obalno-kraške regije, predsednik SKGZ Boris Race-Zarko, predstavniki ANPI (vsedrjavno združenje partizanov Italije v tržaški pokrajini), Združenja invalidov in drugi gostje.

Prisrčen uvod v prireditev je bil nastop združenih pevskih zborov slovenskih osnovnih šol iz Domja in Ricmanj, nato pa je s kratkim priložnostnim govorom pozdravil vse udeležence najvidnejši medvojni tržaški in primorski politični aktivist Branko Babič-Vlado, ki je tudi sam prejel značko in priznanje. Pomen prireditve je nato v svojem govoru orisala predsednica Združenja aktivistov OF na Tržaškem Neva Lukež, v italijansčini pa je nato za njo govorila tajnica združenja Anica Udovič. Prireditev je po razdelitvi značk in listin uspešno sklenil moški pevski in harmonikaški zbor s Proseka, ki je bil za svoj nastop nagrajen z viharim ploskanjem.

Srečanje je bilo končano s skromno zakusko ob obujanju spominov na borbeno pre-

teklost in sodelovanje med vojno in po njej. Mnogi udeleženci so obnovili stara poznanstva, saj se nekateri niso srečali že po več let.

Prireditev je bila zadnja te vrste na Tržaškem, kar sedemnajsta po vrsti. Pravijo, da bi bilo treba na podoben način dati priznanje OF oziroma SZDL Slovenije tudi nekdanjim aktivistom na Goriškem in v Beneški Sloveniji, ker sta bili pač med zadnjo vojno vsa Primorska in Istra ena sama fronta boja proti fašizmu in za svobodo, tako da razen tega tudi v Trstu še ni bila verjetno rečena zadnja beseda. Veliko je namreč bilo med protifašističnimi borci in organiziranimi aktivisti OF kot enotni fronti teh sil tudi italijanskih in slovenskih delavcev v vrstah Delavske enotnosti, ki je imela ob koncu vojne tudi svoje vojaške bataljone pod poveljstvom komande mesta Trst in so mnogi tudi padli ali bili ranjeni v zadnjem obračunu z Nemci v Trstu.

Rastko Bradaščja

Preštevane

Koliko nas je vseh v tej naši skupnosti – državi, družbi, domovini ali kakor pač hočete reči – zdaj precej natančno vemo: konec leta nas je bilo 22,740.000. V tem trenutku lahko upamo ali se bojimo, da nas je že nekaj tisoč več ali kakor bi rekla skrbna mati – spet nekaj več lačnih ust! Ali pa se morda bolj veselo sliši: »Nad osem tisoč milijarderjev!« Saj bi morali biti ponosni, da se tako bogatimo – čedalje več milijarderjev, in zato toliko manj revežev! Ko bi nam takšno preštevane res kaj pomagalo, da bi nikomur več ne bilo treba tarnati, češ toliko stotisoč nezaposlenih je že, toliko in toliko je ljudi, »ki ne dosegaajo minimalnih dohodkov za preživljanje« ali: čedalje več nas je preveč na svetu! Prav je, kajne, da nimamo preveč debele kože, in se zato vneto zanimamo, koliko milijarderjev je pravzaprav pri nas. Eden izmed delegatov – kajpak iz vrst milijarderjev – je bil radoveden, ali je res, da gre število naših milijarderjev že v tisoče (sedem ali osem tisoč), pa je vprašal v pristojni skupščini, kaj vedo o tem tam na vrhu. Odgovorili so mu in menda s tem tudi nam, ki smo, recimo stotinarji, ne niti tisočinarji, ne milijonarji, kaj šele, da bi vedeli, kaj je to milijarda. Pri nas je seveda povsod neuradno v veljavi nekakšen stari dinar, zato tudi govorimo, da nekateri zaslužijo na mesec milijon, drugi dva milijona, tisti s tremi milijoni pa so že v nevarnosti, da bodo kmalu prišteti med milijarderje. Nič hudega! To je le ganljivo spoštovanje do starosti. Starega, slavnega dinarja vendar ne moremo kar čez noč (zaradi tiste devalvacije »kar čez noč«) začeti zmerjati, da je le uboga para! Tega ne bo nihče doživel, da bi v starem milijonu dinarjev videli le milijon par! Sploh pa, ali ne hrepnimo vsi skrivaj (kakšno nazadnjaštvo!), da bi bili milijonarji! Ali ne zavidamo milijarderjem? Sicer je nekako proti vsem našim načelom, da bi se med nami zaredili in razmnoževali milijarderji ali kakršnikoli krvosesi, vampeži, zmikavti, sleparji. Pot do milijarderstva vodi po naših glavah in po močvirju grabežev, ropov, špekulacij, ponevreb in sploh – konča pa se slavno v megli, kjer ni mogoče na nikogar s prstom pokazati, glejte ga, ta je tisti, ki...

Kdo je torej tisti, ne glede na to, ali so dinarji pare ali zares milijoni (menda bi iz desetih milijonov novih dinarjev nastala milijarda »starih«, nesmrtnih dinarjev) – tisti, ki »sedi na milijardah«? Ali, ki jaha »na plečih naroda« – ljudstva? Kako je torej pri nas mogoče obogateti, če že imamo res na tisoče milijarderjev? Ali je vsakdo, ki je kakorkoli obogatel, baraba, krvosesi, izkoriščevalec, prilaščevalec sadov tujega dela? Seveda so vsa ta vprašanja kar preveč za našo slabo prebavo. Zato pa se ni treba bati, da bi kdo odgovoril nanja. Odgovor je bil, da uradno ni nikjer ugotovljeno, zapisano, da imamo res toliko tisočev milijarderjev. Res, kje neki so in kdo bi naj to bil? Kdo jih naj prešteje? Morda bi jih bilo laže prešteti kot pa nezaposlene. Čemu bi se preštevali – dovolj je, da vemo: nad 22 milijonov nas je.

efes

Preizkušnja neuvrščene politike

naš komentar

Ni dolgo, odkar se je v Managvi, glavnem mestu Nikaragve, končal sestanek koordinacijskega odbora neuvrščenih držav, na katerem so sodelovali zunanji ministri dobrih šestdesetih držav, ki sodijo med neuvrščene. Ne bo dolgo, ko se bo na drugem koncu sveta, v New Delhiju, glavnem mestu Indije, začelo sedmo vrhunsko srečanje najvišjih voditeljev neuvrščenih vlad in držav z vsega sveta.

Že sama zemljepisna razsežnost, ki deli Nikaragvo od Indije, sama po sebi izpričuje svetovno razsežnost politike neuvrščenosti. Ni bilo v svetovnih okvirih doslej političnega gibanja, ki bi s svojimi akcijami seglo na vse dele sveta, imelo svoje pristaše, privržence in pripadnike na vseh celinah, zajelo tako velikansko število svetovnega prebivalstva in se znalo usidراتi v vsa družbeno gospodarsko politično in kulturno tako pisana in različna okolja, kot je to primer z gibanjem neuvrščenih držav.

Nikakor ni naključje, da so se tokrat, sredi letošnjega januarja, zunanji ministri neuvrščenih držav v okviru koordinacijskega odbora sešli prav v Managvi, glavnem mestu Nikaragve, ene izmed najbolj značilnih srednjeameriških držav. Nikaragva sodi med tiste dežele našega časa, kjer je ljudski odpor proti diktatorskemu režimu, ki je živel od žuljev ljudstva in ščitil interese tuje sile, vrgel z oblasti do zob oboroženo diktatorsko silo in vzpostavil režim ljudske vladavine. Ni hkrati ta hip skoraj dežele, katere revolucionarne

pridobitve bi bile pod tako stalnim pritiskom neposredne tuje vojaške intervencije, kot je Nikaragva, katere meje so neprestano pod udarci plačancev nekdanjega diktatorja Somose, ki prejema potuho in podporo pri protiljudskih režimih drugih diktatur v Srednji Ameriki, kot je Honduras, in od Združenih držav Amerike, ki še vedno štejejo Srednjo Ameriko za svoje zaprto lovišče in za ameriško vplivno območje. Neuvrščeni se medtem niso sešli v Managvi z namenom, da bi spodbujali vojne akcije, temveč da bi nudili neuvrščeni Nikaragvi vso politično in moralno podporo. Kajpada sestanek v Managvi nikakor ni bil namenjen samo Nikaragvi, marveč celotni Latinski predvsem pa Srednji Ameriki in Karibskemu območju. Ta del ameriške celine je v globokem notranjem vrenju, ko se težnje po družbenih spremembah, zahteve po pravicah delovnih ljudi in po pravični delitvi dobrin, pojavljajo v nezadržni obliki. Ni je skoraj dežele, kjer ne bi bilo znamenj odporiškega duha in tudi konkretnih dokazov o delovanju naprednih družbenih sil, ki dobivajo v mnogih deželah vse bolj široko ljudsko podporo. Nikjer pa morda niso odporiška in osvobodilna gibanja pod tako hudim pritiskom velike sile s severa kot prav v srednjeameriških državah, ko ameriški stratezi in razni diktatorji vidijo v pojavih ljudskega odpora nekakšno »roko Moskve« in vse družbene nemire pripisujejo nekakšnim »zarotam« podtalnih sil raznih levičarjev. Koordinacijski odbor je s tem, da se je sešel v

eni izmed srednjeameriških držav, izpovedal težnjo in namen neuvrščenih držav, da se na kraju samem čim bolj konkretno seznanijo s celotno gospodarsko, družbeno in politično problematiko zlasti držav Srednje Amerike in Karibskega območja. Vse razprave štiri-dnevnega zasedanja v Managvi pa so hkrati izzvenele v podporo izvirnim načelom in samostojnega položaja neuvrščenega gibanja, pa so bili tako tudi to pot izpodbiti poskusi razvrščanja neuvrščenih sil v smislu tako imenovanega naravnega zavezništva z eno izmed blokovskih sil, ki naj bi bila poglavitno oporišče v boju proti imperializmu, medtem ko so v resnici milijonske množice protikolonialnega gibanja dejansko oporišče proti imperializmu in vseh drugih oblik in poizkusov tuje nadvlade nad neodvisnimi deželami.

Kot je bil sestanek v Managvi pomemben za dežele Latinske Amerike, saj je potrdil vse večjo pripadnost te celine načelom neuvrščene politike, je njegov pomen tudi v tem, da je služil kot pomemben pripravljalni dogovor za bližnjo vrhunsko konferenco neuvrščenih držav. Prav na tej konferenci pa bodo neuvrščene države, spričo obstoječega stanja na svetu in teženj po popuščanju, postavljene pred odločilne preizkušnje njihove trdnosti in enotnosti ter pred pomembne naloge preobrniti mednarodni razvoj v pozitivnejše in mirnejše vode.

Drago Košmrlj

2. seja RO ZZB NOV Slovenije

Akcijski program
organizacije v tem
letu

Prav danes, 20. januarja, v sejni dvorani skupščine občine Vič-Rudnik zaséda republiški odbor ZZB NOV Slovenije, ki ima na sporedu več točk obravnav.

Uvodoma bodo spregovorili o sedanjem zunanjepolitičnem trenutku, obravnavali bodo predlog akcijskega programa RO ZZB NOV Slovenije (tudi za to leto) ter še nekatera vprašanja, ki so se nabrala od zadnje skupne seje maja 1982. leta. Takrat objavljamo iz predloga akcijskega programa tisti del, ki je ožje vezan na delo RO ZZB NOV v trimesečnih obdobjih.

Konkretizacija akcijskega programa

Prvo trimesečje:

1. poročilo o izvajanju finančnega načrta RO ZZB NOVS in delovne skupnosti RO ZZB NOVS za leto 1982

Nosilec: predsedstvo RO in delovna skupnost RO
2. zaključni račun RO ZZB NOVS in delovne skupnosti RO ZZB NOVS za leto 1982

Nosilec: predsedstvo RO in delovna skupnost RO
3. finančni načrt RO ZZB NOVS in delovne skupnosti RO ZZB NOVS za leto 1983

Nosilec: predsedstvo RO in delovna skupnost RO
4. akcijski program RO ZZB NOVS za leto 1983

Nosilec: predsedstvo RO
5. osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju SR Slovenije

Nosilec: RK za delo, RK za borce in vojaške invalide v sodelovanju z RO ZZB NOVS

Drugo trimesečje:

1. sklic letne skupščine ZZB NOV Slovenije
Poročilo o dejavnosti RO ZZB NOVS med 6. volilno skupščino ZZB NOV Slovenije 1982. leta in letno skupščino ZZB NOVS 1983. leta.

Nosilec: predsedstvo RO
2. uskladitev statuta ZZB NOV Slovenije s statutom ZZB NOV Jugoslavije

Nosilec: predsedstvo RO
3. poslovno poročilo Zdravilišča vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije v Strunjanu za leto 1982 z zaključnim računom za leto 1982

Nosilec: delovna skupnost Zdravilišča v sodelovanju s komisijo predsedstva RO za vojaške invalide

Tretje trimesečje:

1. slovesna seja RO ZZB NOVS ob dnevu vstaje slovenskega naroda, podelitev nagrad vstaje slovenskega naroda in podelitev plaket ZZB NOV Jugoslavije

– poročilo o delu žirije RO za nagrade vstaje slovenskega naroda

– poročilo žirije za podeljevanje plaket ZZB NOV Jugoslavije

Nosilec: predsedstvo RO
2. predlog zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju SR Slovenije

Četrto trimesečje:

1. resolucija o politiki izvajanja družbenega plana SR Slovenije oziroma SFRJ za leto 1984

Morebitne spremembe in dopolnitev v načrtu srednjeročnega razvoja 1981–1985 – SR Slovenije in SFRJ

Nosilec: predsedstvo RO
2. finančni načrt RO ZZB NOVS in delovne skupnosti RO ZZB NOVS za leto 1984

Nosilec: predsedstvo RO in delovna skupnost RO
3. akcijski program RO ZZB NOVS za leto 1984

Nosilec: predsedstvo RO

Tema za predsedstvo ZZB NOV Slovenije:

Založniška vprašanja

Pogovor z Vladom Beznikom, direktorjem založbe Borec

Kadarkoli nanese beseda na slovensko založništvo, se poleg že kar pilepi vprašanje povezovanja in sodelovanja. Pred leti in še zlasti, ko je bil v pripravi novi založniški zakon, je bilo precej besedovanja o tem, češ da imamo na Slovenskem preveč založb za tako majhen knjižni trg. Nekako v tej smeri smo zasukali vprašanje Vladu Bezniku, direktorju založbe Borec, ene obeh založb, katerih ustanoviteljica je Zveza združenj borcev Slovenije.

»Več založniških hiš ni nič hudega, če so stvari usklajene. Pred mnogimi leti, ko so založbe nastajale, je vsaka med njimi nastala s prav določenim namenom in težnjo, da bi pokrivala prav določeno področje. Žal pa se je ta

osnovni namen kasneje vse bolj zamegljeval in so se založniške hiše začele ukvarjati z vsem mogočim. Zlasti se je to začelo dogajati, ker je bilo od knjige skoraj nemogoče živeti. Tako so založbe posegle po najrazličnejših komercialnih besedilih (in drugih poslih).

Same akcije skupnega dogovarjanja ne vidim v nujnem fizičnem združevanju založb, ampak predvsem v resničnem usklajevanju tako imenovanega skupnega nacionalnega programa, v katerem bi vsaka založba prispevala tisti osnovni delež, zaradi katerega je bila nenazadnje tudi ustanovljena.

Ožje vprašanje na tem področju se postavlja za tematično NOB in revolucije ter de-

lavskega gibanja, saj vemo, da to področje pokriva več založb, še ožje pa dve založbi: Partizanska knjiga in Borec. Že daleč nazaj segajo pogovori in tudi enotno mnenje, da bi bilo treba ti dve založbi še posebej povezati. Prvi koraki v tej smeri so že storjeni, čeravno niso veliki.

Skupna Kajuhova nagrada obeh založb je že eno takšno znamenje. Tu je tudi skupna redakcija za teamsko uredniško usklajevanje knjižnih programov obeh založniških hiš. V okviru tega so tudi takšni skupni programi, kot je izdajanje skupne zbirke (zaenkrat pod delovnim naslovom) »Razvoj slovenske politične misli«.

Tretje področje sodelovanja naj bi bilo na ravni knjigotštva. Znan je dogovor o

skupnem skladiščno-distribucijskem centru slovenskih založb. Konkreten projekt je že sredi priprave, vendar bi šlo za novo investicijo, za to pa vemo, da zanje niso ravno pravi časi. Ta skupni projekt ne pomeni le skupnih osnovnih distribucijsko-skladiščnih poslov, ampak pomeni mnogo več; računovodskih poslov, skupno reklamiranje... Takšno sodelovanje je v svetu med založbami znano in uveljavljeno...

Sodelovanje je v zadnjih letih med slovenskimi založbami že kar objektivna nuja in mnoga skupna prizadevanja so pospešena. Kar pa ožje zadeva založbi Borec in Partizansko knjigo, obstaja že staro stališče ustanovitelja, ki predvideva poleg že omenjenega širšega sodelovanja v okviru slovenskih založb, kot sem že omenil, še posebno povezovanje, saj gre predvsem za takšne založniške načrte, ki so zahtevni in niso uokvirjeni zgolj v komercialna razmerja knjižnega trga.

B.Ž.J.

O čem te dni razpravljajo kosovski borci

O družbenem planu v tem letu

Člani predsedstva pokrajinske borčevske organizacije Kosova so na svoji seji preučevali načrt o politiki družbenega plana za to leto na Kosovu in menili, da je na mnogih mestih premalo konkreten, še zlasti, ker je položaj v kosovskem gospodarstvu zapleten in obremenjen s številnimi nasprotji. Borci so imeli pripombe tudi glede dejstva, da načrt ni bil pripravljen na osnovi pravih parametrov in kazalcev gospodarjenja v lanskem letu, ampak spet na osnovi predvidevanj, ki se v mnogočem razhajajo z dejanskim uresničevanjem. Na osnovi takšne razprave so se na predsedstvu pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosovo zavzeli za resnejši pristop k tej nalogi in menili, da je treba izdelati načrt, ki bo kar najbolj realen.

Prav tako so kosovski borci zahtevali izdelavo konkretnih ukrepov in projektov za reševanje problemov v 159 organizacijah združenega dela v pokrajini, ki so v lanskem letu poslovale z izgubo. Načrtu so namenili še eno površnost – da namreč spregovorijo o izredno perečem vprašanju zaposlovanja zelo površno in nekonkretno, brez najmanjšega namiga, kje bi mogli, denimo, uvesti triizmensko delo ali najti nekakšno drugo možnost za dodatno zaposlovanje. Opozorili so še na nekatera nerealna predvidevanja v zvezi z dejanskim začetkom obratovanja termoelektrarne Kosovo B, na razpredeno potrošniško miselnost, na nujnost večjega in hitrejšega razvoja kmetijstva na Kosovu ter nenazadnje sprejeli sklep o tem, da predsedstvo ZZB NOV Kosova v prihodnje ne bo dajalo soglasij za imenovanja na nove odgovorne funkcije tistim občanom, ki prihajajo iz organizacij združenega dela z izgubo.

V. S.

Iz programa skupnosti
zobozdravstvenih delavcev
NOV in POS za leto 1983

Skupnost zobozdravstvenih delavcev NOV in POS, ki je bila ustanovljena 5. decembra 1981, je imela v programu za leto 1982 organizacijo in izvedbo proslave ob 40-letnici začetka partizanskega zobozdravstva in odkritje spominske plošče prvi zobni ekipi, ki jo je 15. junija 1942 ustanovil dentist Avgust Zupet – Jerič v partizanski bolnišnici na Kočevskem Rogu. Žal, denarna podpora, ki smo jo bili deležni pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, je bila premajhna, da bi lahko krili najnujnejše stroške za izvedbo tega programa.

Upravičeno pričakujemo, da nam bo to leto sreča pri denarni pomoči bolj naklonjena, zlasti zato, ker bi bilo to prvo srečanje po vojni. Medtem pa so mnoge enote in službe imele veliko teh proslav in srečanj.

Na proslavo in ob odkritju plošče bomo povabili množico povojnih generacij zobozdravstvenih delavcev in drugih, ki bodo prvič slišali kaj o zgodovini porajanja socializirane zobozdravstvene službe in Društva zobozdravstvenih delavcev Slovenije. Spominsko ploščo bomo odkrili na objektu ohranjene bolnišnice »Zgornji Hrastnik«, proslavo pa pri Lukovem domu, kjer bomo podelili priznanja. Zaradi cenejšje izvedbe načrtujemo oboje za 18. junij 1983.

Ob tej priložnosti vabimo vse udeležence v partizanskem zobozdravstvu, zobozdravstvene delavce, ki so bili na drugih dolžnostih v NOV in POS in aktiviste ter svoje padlih in umrlih, ki nam še niso poslali svojega naslova, da to store čim prej na naslov: Dr. Velimir Vuličić, 61230 Domžale, 29. november 5 A.

Lado Tome

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORG

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DE

Stari trg pri Slovenj Gradcu – O Pohorskem bataljonu

Sekcija za kulturno dejavnost kulturnega društva in krajevna organizacija ZZB NOV Stari trg pri Slovenj Gradcu sta organizirala ob 40. letnici zadnjega boja Pohorskega bataljona v kulturnem domu stalno razstavo o razvojni poti tega bataljona. Krajšo zbirko je pripravil in uredil koroški pokrajinski muzej revolucije. Razstavljene so nekatere najbolj značilne fotografije. Panoji so opremljeni tudi s potrebnim besedilom o bitkah in zmagah legendarnega prvega Pohorskega bataljona.

Zgodovinar Bogdan Žolnir predlaga o bojih prvega Pohorskega bataljona. Foto: S. Hovnik

Uvodno besedo je spregovoril predsednik sekcije za kulturno dejavnost Edo Anderlič. Pri kulturnem programu so sodelovali mladinci iz Starega trga. Zgodovinar Bogdan Žolnir je zelo obširno spregovoril o formiranju, bojih in poslednji bitki prvega Pohorskega bataljona. Krajani so se v velikem številu udeležili tega predavanja. Ob koncu so izrazili željo, da si takšno predavanje še želijo.

Stanko Hovnik

Slovenska Bistrica – Delo komisije za borčevska in invalidska vprašanja

Skupno so tokrat obravnavali pet novih zahtevkov za stalne priznavalnine; dva zahtevka za povišanje stalne priznavalnine, štiri prošnje za enkratne in dve prošnji za enkratno pomoč, za poravnavo pogrebnih stroškov.

Obravnavali so tudi plan proračuna, ki je prvotno predvideval za leto 1983 17 odstotkov finančnih sredstev, vendar je tudi tukaj stabilizacija narekovala skrcenje na 14,8 odstotka, kar bo v letu 1983 vplivalo na možnosti dodeljevanja priznavalnin.

Od 1. 10. 1982 so bile dodatno odobrene stalne priznavalnine še sedmim borcem, dva zahtevka je komisija morala zavrniti in jih odstopiti v nadaljnji postopek republiški komisiji. Enajstim članom je odobrila povišanje po dogovoru, ker jim je priznavalnina edini vir dohodkov. Petim članom je komisija odobrila enkratno priznavalnino, prav tako pa petim prosilcem pomoč v obliki enkratne priznavalnine za kritje pogrebnih stroškov.

Potrebno je pripomniti, da je vse te priznavalnine in

pomoč komisija odobraval na podlagi dokumentacije, ki ji je bila pri njenih sejah na razpolago. Na ta način ji je bilo delo zelo olajšano in je zaradi tega svoje sklepe sprejemala takoj.

Za leto 1983 so v ta namen predvidena finančna sredstva v višini 900.000 dinarjev. Teh sredstev ne smejo prekoračiti, zato bo komisija tudi v letu 1983 reševala vse prošnje in zahtevke edinole po natančni dokumentaciji, za vsakega posamično.

V zvezi z razpisom posojila kmetom borcem za popravilo stanovanjskih hiš bo komisija v začetku tega leta pregledala upravičenost prošenj in o tem predložila svoje mnenje banki.

Ob koncu seje so tako člani komisije kot tudi člani sekretariata za občo upravo pri SO Slovenske Bistrica obojestransko izrazili zadovoljstvo z dosedanjim delom. Še posebej so se člani komisije zahvalili za tako tesno in plodno sodelovanje, ki je po mnenju predsednika komisije, tovariša Joža Kodeliča, lahko zgled drugim komisijam.

Mnenje vseh članov komisije pa je bilo, da bodo tudi v prihodnje vsi borci z veseljem potrkali na vrata pisarne za borčevska in invalidska vprašanja, saj sta tovarišici Stanka Dvoršakova in Elfrida Vreševa z dobro voljo, prijaznim nasmehom in pripravljenostjo, da jim nudita svojo pomoč, vedno na razpolago.

Člani KO ZB Pohorskega odbora so se že pred praznikom republike in pred novim letom 1983 tudi spomnili svojih starejših in bolnih članov ter se odločili, da jih obiščejo in pozdravijo.

S skromnimi darili, ki sta jih razdelili in s čestitkami k prazniku republike ter željo, da jim bo zdravje naklonjeno tudi v letu 1983, so se obiskani zahvalili za pozornost in poudarili dober občutek, da niso pozabljeni.

Ivo Lešnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORG

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DEL

S šeste seje predsedstva RK ZRVS Slovenije Raziskovalna dejavnost še vedno zaostaja

»Raziskovalna dejavnost na področju SLO in DS je v Sloveniji doslej izredno zaostajala in ni bila organizirana, saj ni šlo za raziskovalno dejavnost prek ustreznih raziskovalnih ustanov, temveč so raziskave izvajali posamično,« je med drugim poudaril v svojem izjavljanju Lado Kocjan na seji predsedstva RK ZRVS Slovenije.

Po njegovih besedah si je katedra za SLO in DS na fakulteti za sociologijo, politologijo in novinarstvo v minulem letu zadala nalogo, da bi na tem področju stopili korak naprej. Dobro se namreč zavedajo, da si kakovostnega študija in razvoja predmetov ni mogoče zamisliti brez znanstveno-raziskovalnega dela in spremljanja razvoja te discipline. Hkrati z določanjem svoje programske usmeritve se je lotila tudi or-

ganiziranosti na ravni republike. Prvi sadovi teh naporov so že vidni. Pri raziskovalni skupnosti Slovenije so že ustanovili svet za raziskave s področja SLO in DS. To telo naj bi obravnavalo in oblikovalo predloge letnih programov, njihovo usklajenost s cilji, spremljalo naj bi izvajanje raziskovalnega programa, skratka skrbelo naj bi za nemoteno delo na tem področju.

Pri raziskovalnem institu-

tu FSPN pa se pripravljajo za ustanovitev raziskovalnega centra obramboslovja. Neposredni razlogi za ustanovitev tega centra so predvsem bistveno zaostajanje pedagoških potreb študija, pa tudi potreb družbene prakse. Temeljna usmeritev centra je predvsem raziskovalno delo za potrebe študija SLO. Študijska smer se, kot je poudaril Lado Kocjan, hitro razvija glede študentov. Ob ustanovitvi leta 1976 je bilo tako vpisanih 26 študentov, zdaj pa je v vseh letnikih 550 študentov. Naraščanja števila študentov ni spremljal razvoj predmetov in znanstvenoraziskovalnega dela za potrebe pedagoškega

procesa. Doslej študentje niso imeli nobenega učbenika v slovenščini, za vrsto predmetov pa tudi ni bilo napisanega učbenika. Lani so tudi na tem področju storili prve korake. To delo bodo nadaljevali tudi letos in tako bodo v slovenščino prevedli temeljne učbenike iz vojaške teorije.

Na katedri za SLO in DS so za potrebe študentov ustanovili knjižnico literature za vojaškostrokovne predmete. Danes ima približno 6500 knjig. V končni fazi naj bi ta knjižnica postala dokumentalistični center o SLO in DS za potrebe vse naše republike. Raziskovalni center obramboslovja naj bi bil poleg dejavnosti za potrebe pedagoškega procesa dejavna tudi pri konkretnih raziskovalnih programih, nalogah in aktivnostih. Svojo svetovalno dejavnost bi center izvajal s pripravo svetovanj na področju potreb družbene prakse, organizacijsko dejavnost bi izvajal kot pripravljalec posvetovanj in podobno.

V nadaljevanju je Lado Kocjan opozoril na enega najbolj perečih problemov, ki tarejo katedro za SLO in DS. To so študentje. Po kriterijih sveta predsedstva Slovenije za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, naj bi vsaka občina letno vpisala najmanj dva študenta. Kadrovanje teh študentov opravljajo občinski sveti za SLO in DS, ki tudi dajejo pismena priporočila, brez katerih vpis ni možen. Osip v prvem letniku je kljub takemu postopku prevelik. V študijskem letu 1981/1982 se je v prvi letnik vpisalo 112 študentov, od katerih jih je 38 odšlo v JLA, 74 pa jih je nadaljevalo s študijem. Od teh jih je 30 opravilo vse študijske obveznosti in so se vpisali v drugi letnik. Katedra pa ocenjuje študij v višjih letnikih kot dober in je nad povprečjem na drugih smereh FSPN. Poseben je primer študentke, ki je v enem letu končala dva letnika in se je vpisala v četrti letnik.

V letošnjem šolskem letu se je v prvi letnik vpisalo 125 rednih študentov in študentk. Dvaindevetdeset vpisanih študentov je pred tem končalo gimnazijo, pedagoško gimnazijo ali pa ekonomsko srednjo šolo. Po ocenah iz srednjih šol so študentje SLO in DS znatno pod povprečjem srednje ocene študentov, vpisanih v prvi letnik na FSPN pri katerih je povprečna ocena 3,70 pri vpisanih na katedri za SLO in DS pa je srednja ocena 3,15. Še slabša je primerjava s študenti vse univerze.

Na fakultete se je vpisalo 6 odstotkov študentov, ki so končali srednjo šolo z zadostnim uspehom, na katedro za SLO in DS pa kar 22 odstotkov. Lado Kocjan je še dejal, da večina študentov obramboslovja nima zadovoljivo rešenega stanovanjskega vprašanja in vprašanja štipendiranja kar tudi vpliva na študij. Ob koncu je poudaril številne možnosti, ki jih imajo diplomanti katedre za SLO in DS pri iskanju zaposlitve.

V nadaljevanju je predsedstvo republiške konference ZRVS sprejelo predlog poslovnika o svojem delu in osnutek poslovnika o delu republiške konference. Poleg tega je obravnavalo še informacijo o vojaškem usposabljanju žensk in nalogah ZRVS, ki izhajajo iz tega, prav tako se je seznanilo s skupno akcijo republiškega komiteja za vzgojo, izobraževanje ter telesno kulturo, republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in ZRVS glede dela obrambnih krožkov po osnovnih šolah in šolah srednjega usmerjenega izobraževanja. Člani predsedstva so poslušali še informacijo o obiskih delovne skupine po občinskih konferencah in o poteku priprav na 13. srečanje rezervnih vojaških starešin, ki bo v Vojvodini. Predsednik predsedstva Janez Japelj je poudaril, da je slovenska delegacija v zvezni konferenci ZRVS predlagala, naj bi bil v delegaciji za to srečanje iz vsake občinske organizacije po en predstavnik. Člani so se strinjali s tem predlogom.

Bojan Kuntarič

Akcije v organizaciji ZRVS Maribor-Ruše

V občinski organizaciji ZRVS Maribor-Ruše uresničujemo program dela. Vse krajevne organizacije niso enako aktivne. Po dejavnosti sta v ospredju krajevni organizaciji Smolnik-Fala in Selnica ob Dravi. V naši občinski konferenci ZRVS je vključenih pet krajevnih organizacij, in sicer Bistrica, Ruše-vas, Smolnik-Fala, Lovrenc na Pohorju in Selnica ob Dravi. Skupaj je v občini vključenih v ZRVS 341 članov. Tako sta predsednik in sekretar občinske konference ZRVS Maribor-Ruše Milen Grudnik in Pero Slavnič predstavila delovanje organizacije.

V nekaterih organizacijah ZRVS pa dejavnost ni tako uspešna. Eden od vzrokov je tudi v tem, da so funkcionalni v nekaterih krajevnih organizacijah ZRVS zaposleni tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah in jim za delo v organizaciji ZRVS preostane premalo časa. V vsaki krajevni organizaciji ZRVS pa oblikujejo jedro, ki usmerja delo organizacije in išče nove metode in oblike

dela. Okoli organizacije ZRVS v občini zberejo k aktivnemu delu okoli 60 odstotkov članov, medtem ko drugih 40 odstotkov članov stoji ob strani. Ne kažejo dovolj zanimanja za strokovno izpopolnjevanje in za druge akcije. To je vsekakor vprašanje, ki ga bodo v organizaciji temeljito analizirali in ugotovili vzroke za takšno stanje. Res pa je tudi to, da je na predavanjih in drugih akcijah neupravičeno odsotnih osem odstotkov članov, medtem ko so drugi upravičeno odsotni zaradi bolezni, študija, službenih potovanj in drugih vzrokov. V občini Maribor-Ruše je 76 organizacij in društev in praktično ni nobenega, v katerem ne bi delovali tudi člani ZRVS. V Selnici ob Dravi so rezervni vojaški starešine aktivni na področju SLO in DS.

Njihova dejavnost je v krajevni skupnosti izrednega pomena, saj ima ta krajevna skupnost precej kilometrov meje z republiko Avstrijo. Tako rezervni vojaški starešine v Selnici ob Dravi sodelujejo z drugimi strukturami

SLO in DS pri globinskem zavarovanju meje in drugih preventivnih akcijah na tem področju. V rušah imajo strelišče za malokalibrsko puško, ki jim ga da na razpolago strelska družina, ki tudi organizira streljanje za ZRVS. Za vojaško puško nimajo strelišča in ga uporabljajo v Mariboru. Prostori za delo občinske organizacije ZRVS so zadovoljivi, medtem ko krajevne organizacije gostujejo v prostorih krajevnih skupnosti. Niso pa zadovoljni z delom posameznih komisij pri občinski konferenci ZRVS, Ruše. Ta ugotovitev velja predvsem za kadrovske komisije, ki bi morale reševati kadrovske probleme in dajati predloge za odlikovanja, priznanja in pohvale. Delo te komisije prepuščajo predsedstvu občinske organizacije. Doslej še niso uspeli sklicati aktivna ZK v občinski organizaciji ZRVS. Razlog je v daljši službeni odsotnosti izvoljenega sekretarja aktivna, kar pa tudi ne more biti opravičilo. Dogovorili so se, da bodo ta aktiv sklicali do aprila pri-

hodnjega leta.

V občinski organizaciji ZRVS Maribor-Ruše so proslavili tudi 22. december – dan JLA. Na slovesnosti so podelili zvezna in republiška priznanja zaslužnim članom organizacije. Priznanja so dobile tudi organizacije, ki tesno sodelujejo z organizacijo ZRVS. To so občinska konferenca ZSMS Maribor-Ruše, strelska družina 1. pohorskega bataljona, karate klub Ruše in mladinski organizaciji Selnica ob Dravi in Smolnik.

Osmega januarja 1983 so rezervni vojaški starešine skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami proslavili krajevni praznik v Rušah. Delegacija ZRVS iz občine je obiskala zadnje bojišče Pohorskega bataljona na Osankarici. Posebno skrb pa bodo letos namenili sodelovanju rezervnih vojaških starešin v pripravah in izvedbi obrambnih dni na osnovnih šolah. Temu delu so doslej posvečali premalo pozornosti in bodo poskušali zamujeno nadoknaditi.

M. Kos

Krepiti obrambno pripravljenost

Zveza rezervnih vojaških starešin novogoriške občine mora biti z vsemi svojimi organizacijami in aktivni tudi v prihodnje vedno sredi življenja in vseh političnih akcij, ki jih danes oživljamo in uresničujemo v naši družbi. To so novogoriški člani ZRVS že večkrat dokazali s požrtvovalnim delom v raznih samoupravnih organih, delegatskih skupščinah, v družbenopolitičnih organizacijah, silih, v komitejih za SLO in DS in drugih organih, ki se ukvarjajo z ljudsko obrambo in družbeno samozaščito. To so ugotovili tudi na posvetovanju predsednikov in sekretarjev krajevnih konferenc ZRVS in predsednikov aktivov ZRVS v krajevnih skupnostih in tozidih, ki ga je sredi decembra lani organizirala občinska konferenca ZRVS Nova Gorica.

Novogoriška organizacija ZRVS ima pomembno mesto pri uresničevanju nalog SLO in DS. Na tem področju je dosegla v zadnjem obdobju v tesnem sodelovanju s SZDL pomembne premike pri podružbljanju SLO in DS ter pri vključevanju drugih občanov in zlasti mladine v razne oblike obrambne vzgoje in usposabljanja.

Takšno usmeritev je nakazala tudi za prihodnje leto razprava na goriškem posvetovanju, ki je začrtala nekatere nove naloge. V sedanjem političnem in gospodarskem položaju je aktivno delo novogoriške organizacije ZRVS še kako potrebno. Rezervni vojaški starešine morajo biti pobudniki in organizatorji dejavnosti na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Rezervni vojaški starešine ne smejo pozabiti na kreativno delo, na proizvodnjo in izvoz, na samoupravno urejanje vseh problemov in na uresničevanje vseh osnovnih ciljev, ki smo si jih zastavili v naši družbi. Budnost in odločnost sta potrebni tudi do nekaterih poskusov notranjega in zunanjega sovražnika, ki na najrazličnejše načine z raznimi dezinformacijami seje nemir med naše ljudi.

Pri usposabljanju članov in drugih bivalcev ima organizacija ZRVS nekatere stalne naloge, ki jih uresničuje iz leta v leto. Doseženi so pomembni premiki in dobri rezultati na predavanjih, seminarjih, orientacijsko-taktičnih pohodih, strelskih vajah, pri preverjanju znanja iz topografije in drugih vojaških veščin. Z doseženim pa kljub temu ne morejo in ne smejo biti zadovoljni. Vedno se morajo prizadevati za še hitrejšo in kvalitetnejšo premike, za nadaljnje podružbljanje SLO in DS, za še tesnejše sodelovanje z mladino in drugimi občani in za kvalitetno krepitev celotnega sistema SLO in DS. Pri tem bodo posvetili še več pozornosti družbeni samozaščiti. Ne smejo pozabiti na številne aktiviste ZRVS v krajevnih in občinski organizaciji, ki opravljajo že več let pomembno delo na tem področju.

Vsi so se vprašali, ali so doslej storili vse, kar je bilo v njihovi moči in kaj bi morali storiti za napredek SLO in DS. Kaj hitro so odkrili nekatere slabosti, pomanjkljivosti in nedorečenosti, ki ovirajo še uspešnejše delo.

Na posvetu so ugotovili, da so rezervni vojaški starešine v nekaterih tozidih premalo izkoriščeni, zlasti kar zadeva njihove sposobnosti za učinkovitejše organiziranje obrambe.

Mile Gojković

Najboljši v Sloveniji

Občinski štab teritorialne obrambe v Hrastniku je tudi v letu 1982 ostal dosleden pri izvajanju programa vzgoje in izobraževanja ter urjenja svojih enot. Pri tem so dosegli viden napredek pri vseh elementih bojne pripravljenosti.

Pri sestavi zahtevnega programa pa štab ne upošteva samo tistih nalog, ki izhajajo iz povelja, temveč ga dopolnjujejo s svojimi izkušnjami, oblikami in metodami dela. Dobre rezultate so dosegli tudi zaradi dobre organiziranosti in dela ZK in ZSMS v vseh enotah TO. Štab TO v Hrastniku je ob pomoči drugih dejavnikov veliko prispeval tudi k obrambni pripravljenosti vseh prebivalcev občine.

Seveda je odveč poudariti, da zahteva uresničevanje tako zastavljenih nalog veliko dela, truda in odrekovanja. Toda nič ni težko, če gre za varnost nas vseh, če gre za ohranitev ozemeljske nedotakljivosti, če gre za ohranitev s krvjo pridobljene neodvisnosti in socialistične ureditve.

O pravilnosti tako začrtanega in izvajanega programa smo se lahko prepričali že v začet-

ku lanskega leta, ko je bil OŠTO v Hrastniku najboljši v zasavski pokrajini, za kar je prejel pisno priznanje in prehodno zastavico. Istih priznanj pa je bil deležen tudi za delo v letu 1982. To pa ni vse. Na temelju doseženih rezultatov, ocen je bil občinski štab TO v Hrastniku ocenjen kot najboljši v Sloveniji. Temu velja še dodati, da sta pisni pohvali prejela tudi poveljnik in komisar občinskega štaba Boris Logar in Marjan Dolanc. Priznanje je dobila tudi posebna enota OŠTO v Hrastniku.

Vsa ta priznanja pa niso le

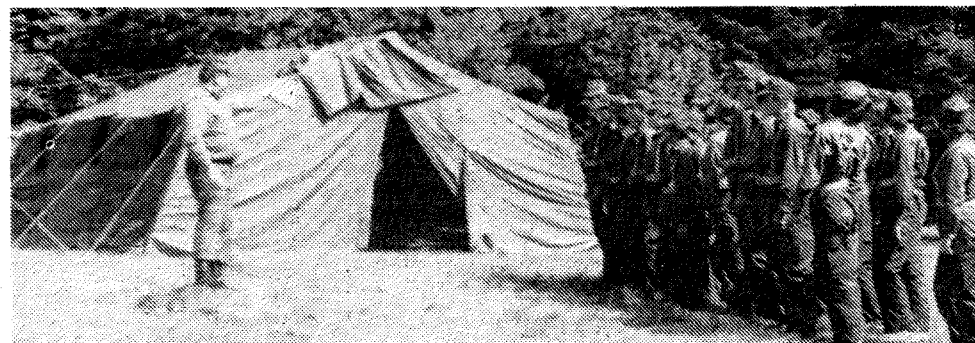
nagrada za minulo delo, temveč tudi vzpodbuda za naprej. So tudi obveznost za še večje delo, urjenje in usposabljanje. Nalog je še dovolj in vse so pomembne. Področje SLO in DS je tisto področje, kjer ni nikoli nič dokončnega. Vedno znova in znova je treba začrtano pot dograjevati. Nova spoznanja zahtevajo dodatne posege. Navsezadnje se menjajo tudi ljudje. Prihajajo mlade moči. Prihajajo tisti, ki k sreči niso občutili gorja vojne, ti so pripravljeni vedno in povsod nadaljevati našo skupno – Titovo pot.

Zato bi želeli še več takšnih okoliš, kot je hrastiški OŠTO. Ob koncu pa še zapišimo tiste

teritorialce, ki so prejeli pisna priznanja za svoje prizadevanje delo v enotah TO. Pohvale poveljnika pokrajinskega štaba Zasavja so prejeli: Anton Pavlič, Valter Moljk, Erno Rotar, Marjan Umek, Anton Lipar, Franc Blaznik in Viljem Pristotnik. Poveljnik občinskega štaba TO Hrastnik pa je pohvalil:

Jurija Pavliča, Andreja Povšeta, Ivana Volkarja, Miroslava Zorca, Antona Levca, Danijela Urlepa, Edija Germačnika, Viktorja Jeršeta, Aleksandra Čepelina, Sama Klemena, Jožeta Alta, Maksimiljana Laznika, Matijo Udovca in Dušana Avdiča.

Jože Premec

Mladinci – prostovoljci ene od zagorskih enot TO med lanskim usposabljanjem.

Življenja ječa, čas v nji rabelj hudi

Ob »Zlatih čevljkah« Dominika Smoleta v ljubljanski Drami

V Drami uprizarjajo novo, vseskozi nenavadno, vseskozi bolešno odskočno delo izpod peresa Dominika Smoleta, ki je »zdavna nekoč« spenil »Antigono«, veliko dramo o človekovem moralnem boju z brezdušnostjo oblasti zoper razčlovečenje. Tokratna »enodejanka« (dramolet) z naslovom »Zlata čevljkah« je na prvi pogled povsem drugačne baže. Ne v Smoletovih osebah ne v atmosferi ne v dramski filozofiji ni nič več tiste dramatične veličine in nič več nekdanje tragično vzvišene vere v odrešujočo moč posameznikovega moralnega heroizma. Kar je ostalo na površju sveta, sta le še smrt in brezupno otepanje z življenjem, v katerem ni niti enega samega žarka svetlobe, sreče, sklada, upanja ali zaupanja več. Vse je en sam brezup, en sam razkroj, ena sama temna bivanjska oziroma smrtna groza. Seveda moramo zagrebsti pod to mrzlo, grdo in neprijazno skorjo, da bi pod njo vsaj zaslužili (kajti neposredno razkriti ga ne moremo) nekdanje – zdaj ubito – tkivo človeške zavzetosti, vere, poezije in zagledanosti v vrednosti življenja. To, kar je pred nami zdaj, na odru, kjer se odi-

grava zadnje dejanje človeške tragedije, poimenovane »usoda zlatih čevljkah«, je torej nasledek nekdanjih Antigon... in kot vse kaže, tudi neposredna izpoved Dominika Smoleta, človeka in pesnika, samega. »Pesem«, ki jo je zložil zdaj, na tej stopnji svojega človeškega doživljanja, je izpoved moža, ki ni več v tem, da bi »konec filozofije, konec umetnosti, konec življenja« metaforično napovedoval, kot so počeli pripadniki filozofije ničla, pač pa ga v polni meri nosi na svojih plečih in v svoji zavesti.

Na sivem, mračnem odru sledimo groteskno nenavadni in simbolični sodni obravnavi. Trojica sodnikov, tožilec, branilka, zapisnikarica in sodni sluga si dajejo opravka s samomorilcem, ki so ga za to svojo sodno priložnost pripeljali iz secirnice, mu za poldrugo uro, kolikor traja predstava, vdihnili življenje, ki si ga je vzel, in sklenili razsoditi, ali mu priznajo pravico do smrti, ki si jo je, neuspešni in vseskozi nesrečni igralec, dosodil sam. Obravnava seveda nima nobene zveze z realnim sodiščem, kvečjemu z nekakšno večno, filozofsko sodbo, z

nekakšnim metafizično-bivanskim tribunalom, ki je v svojem bistvu prostor absolutnega življenjskega in eksistencialnega samospraševanja.

Navzoči na tej absurdni, a hkrati temeljni človeški obravnavi »obtoženega« samomorilca seveda ne zaslišujejo in njegovim razlagam ne sledijo s kakršnokoli logično resonančnostjo. Sprašujejo in odgovarjajo si vsepriek, drug prek drugega, drug mimo drugega, brez slehernega logičnega dramskega dialoga sosledja. Kar govorijo, so izbruhi njihovih lastnih bivanskih stisk, njihove lastne smrtno groze pri

še živem telesu, njihovega do skrajnosti razkrojenega brezupa nad vsem običnim in nad samim sabo. Navsezadnje spoznamo, da so vsi do zadnjega strta človeška bitja, igralci tega sveta, ki so zdvojnili nad možnostjo kakršnegakoli človeškega uresničenja, zadostitve ali odrešitve ter obupali nad »falzifikati« vsega, kar so doživeli ali počeli. Vsi po vrsti so klavirni kandidati smrti in izničenja, ki sta jim dosejena že s samim prihodom na svet. Na njem so postali zgolj in samo ranjena človeška bitja, pahnjena v temo. Vse te bivanjske rane jih navdajajo s strahom, z dvomi, s sovraštvom,

z onemoglim srdom, z brezupom, z eno besedo – s črnino. In nemara še s poudarjanjem spoznanja, da je rešitev iz pekla človeškega življenja pravzaprav le – smrt. Kdor si vzame življenje, se s smrtjo reši iz neznosno hladnega prostora tega sveta in iz njegove tragične ječe (o kakršni je v svojih »Sonetih nesreče« meditiral tudi že Prešeren.)

Smoletov »dramolet nesreče« je eden poslednjih, konsekvntnih recidivov slovenskega avantgardizma, ki je s svojo filozofijo ničla in obupa dal izraziti pečat slovenski literaturi (in gledališču) šestdesetih in sedemdesetih let. S svojo izpovedno težo se Smoletovi »Zlata čevljkah« zagotovo uvrščajo med izrazite stvaritve tega segmenta slovenske (pa ne samo slovenske) besedne umetnosti.

Razmišljati pa nam je se-

veda o naši odzivnosti na to in takšno poetično vizijo te filozofije bivanjskega izpovedovanja in njenih spoznavnih konsekvenc. Kaj se dogaja z našo globinsko odzivnostjo ali neodzivnostjo?

Ob vsem spoštovanju do pesniško izpovedne pristnosti, ki si daje duška z ubesedenjem svojega krika iz temne jame bivanjskega brezupa, vsem, ki doživljamo ta kruti čas človeške zgodovine, le ni mogoče stopati na oni breg, v pogreznjenost življenjske volje. Vsem Smoletovim »dokazom« navkljub ostajamo v distanci od njegovih samozavedajočih se razjedencev in razkrojencev, oprti na drugačne korenine človeškega bivanja in življenjske filozofije... zazrti v življenje in ne v smrt, vsemu navkljub...

V. K.

Problemska tribuna o Kitajski v KDIC Nova vizija socializma

Prejšnji ponedeljek je bila v okrogli dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani problemska tribuna o novi viziji socializma kitajskih barv. Predavanje in pogovor sta organizirala slovensko orientalistično društvo in Cankarjev dom.

Magister Vinko Trček, ki že petnajst let spremlja družbenoekonomski razvoj Kitajske, ki je tamkajšnje dogajanje in razvoj lahko sledil neposredno na svojih večletnih obiskih, je poslušalcem pripravil uvod, nekakšen pregled rezultatov in zgodovinskih izkušenj v iskanju najboljših možnih poti razvoja kitajske družbe po osvoboditvi. Med drugimi nam je Trček za boljšo predstavo postregel s podatki (22,6 odstotkov svetovnega prebivalstva je Kitajcev, in če bi nataliteta v tej deželi naraščala v sedanjem ritmu, bi jih bilo tja do leta 2000 že štiri milijarde), ki so osnova za razumevanje tamkajšnjega razvoja, saj ga z enostavnim pogledom evropskih razmerij nikakor ne bi mogli uokviriti.

Brez dvoma je značilno za tako imenovano kitajsko pot že dejstvo, da je Deng Hsiao Ping šele na dvanajstem partijskem kongresu Kitajske imenoval njihovo razvojno pot z oznako »kitajska pot v socializem«, kar se hkrati sklada s kitajskimi načrti za prihodnost, (ki je v zadnjih letih prvič jasno začrtana, četudi poznavalci menijo, da v nekaterih vprašanjih postavlja predse, glede na sedanjo stopnjo razvoja, prevelike zahteve).

Beseda je bila tudi o novem pojmu socialistične civilizacije, ki zajema tako vprašanje razvitosti kot vprašanje morale kot vrednote socialistične družbe. Čeravno se Kitajska po besedah magistra Trčka v svetovnih razmerjih še vedno uvršča v tip etatičnih držav, je vendar tudi to dejstvo treba pogledati skozi očala kitajskega notranjega razvoja in skozi vidike te velike dežele številnega prebivalstva. Izredno pomembno se zdi že spoznanje, da velike gonje (tipa kulturne revolucije) ne vzdržijo pritiska hotenj in iskanj širokih ljudskih množic. Zanimiva je bila tudi razlaga o ustavnih novostih, ki v zarodkih že nakazujejo širjenje pravic delovnih ljudi. Pri tem je za kitajska razmerja izredno pomembno, da po novi ustavi smeta tako partija kot armada delovati le na osnovi in v okviru ustave.

Brez dvoma je bila vrsta vprašanj, ki jih je razjasnjeval magister Vinko Trček, izjemno zanimivih, predvsem pa poučnih. Temu sta svoje prispevala tudi Mitja Saje in Aleksander Hadži. Prvi je govoril o vprašanjih iz razvoja kitajske vzgoje in izobraževanja, drugi pa o stanju kitajske znanosti in tehnologije. Žal v tem pogovoru ni prišlo dovolj do izraza tisto osebno odlikovanje kitajskih srečanj, ki bi nas morda s čisto vsakdanjimi orisi in spomini popeljalo na daljnjo pot, bliže občutenju sedanjega kitajskega trenutka.

B. Ž. J.

Vsejugoslovanski natečaj za podelitev nagrade »Četrty julij«

Svet sklada zveznega odbora Združenja borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije »Četrty julij« razpisuje vsejugoslovanski natečaj za podelitev nagrade »Četrty julij« v letu 1983, ki se dodeljuje ob dnevu borca.

Nagrado podeljujejo za znanstvena in umetniška dela in stvaritve s tematiko narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije v književnosti (upoštevajoč mladinsko in otroško literaturo), publicistiko, zgodovinski in drugih družbenih vedah (upoštevajoč tudi učbenike), v likovni umetnosti, glasbi, na področju scenografije, filma, radia in televizije. Na natečaj so lahko prijavljena dela, ki so bila objavljena ali so nastala v 1982. letu.

Denarno nagrado podeljujejo posamezniku ali skupini avtorjev, plaketo pa znanstveni, oziroma

strokovni instituciji, družbenopolitični ali družbeni organizaciji, organizaciji združenega dela, združenju ali društvu.

Predlog za podelitev nagrade lahko dajo državljani, organizacije združenega dela, znanstvene ustanove in druge institucije, družbenopolitične in družbene organizacije in združenja.

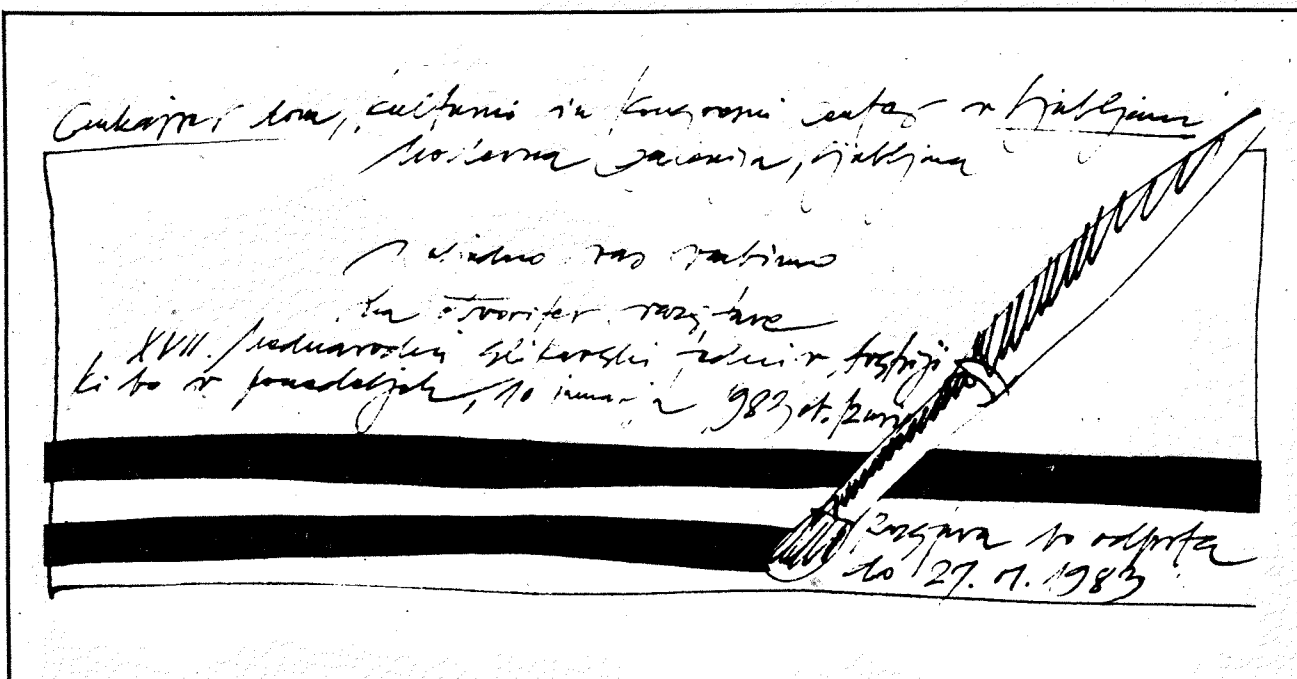
Predlog za dodelitev nagrade je treba predložiti z obrazložitvijo. Dela s področja književnosti, publicistike in zgodovinskih znanosti je treba poslati v najmanj treh kopijah.

Predloge za nagrade bodo sprejemali do 1. marca 1983. leta. Poslati jih je treba na naslov:

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije za svet sklada »Četrty julij«, Beograd, Bulevar Lenjina št. 6.

Sedemnajsti mednarodni slikarski tedni v Avstriji

Likovna razstava v Cankarjevem domu

Tudi likovna razstava, ki je te dni na ogled obiskovalcem kulturnega doma Ivana Cankarja v Ljubljani (in jo je posredovala graška moderna galerija), sodi v okvir kulturnih manifestacij dežel ob skupnih mejah – Alpe-Jadran. Dela, ki so na ogled, so nastala v dnevih graške likovne kolonije, na kateri so sodelovali v lanskem letu slikarji iz Jugoslavije, Avstrije, Italije in Madžarske. Danes že tradicionalne kolonije in njej sledeča vsakoletna razstava je bila v svojih začetkih bolj kot ne naključna in improvizirana. Z leti je pridobivala vedno nove in kakovostne avtorje ter poleg

znanega Trigona (v sodelovanju italijanskih, jugoslovanskih in avstrijskih umetnikov) prispevala h kontinuiteti likovnega dogajanja tako na širšem prostoru Alp in Jadrana kakor tudi v Avstriji, kjer je, kot je poudaril ravnatelj graške moderne galerije, povečala možnosti konfrontacije različnih usmeritev likovnega snovanja.

Razstava je predvsem pogled v ustvarjanje mladih in najmlajših likovnih ustvarjalcev in se odlikuje s kakovostno likovno govorico avtorjev.

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 5

O dvajsetem stoletju govorijo kot o stoletju vojaških, političnih, gospodarskih in družbenih kriz. Katere so krize preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Kakšni so njihovi vzroki in kakšne posledice?

Tri leta upornega Afganistana

Sovjetske čete tudi po treh letih niso dosegle svojega cilja v Afganistanu: stabilizacijo dežele in utrditev režima Babraka Karmala. Zakaj gibanje odpora ni uspešnejše?

Pred dobrimi tremi leti – zadnji teden leta 1979 – je Sovjetska zveza začela veliko operacijo »rešitve Afganistana«. Čez svojo južno mejo je v Afganistan poslala 85.000 vojakov, v Moskvi pa so izdali uradno sporočilo, v katerem je bilo rečeno, »da gre za številčno omejen, začasni vojaški kontingent, poslan na zahtevo kabulske vlade, da bi zatrl uporniško gibanje, ki ga spodbujajo in mu pomagajo tuje sile.«

Le nekaj dni pozneje je bilo v svetovnem tisku, ki je ogorčeno napadel sovjetsko vojaško intervencijo, zaslediti oceno, češ da je bilo kaj takega slej ko prej pričakovati, kajti – »SZ naj bi le izpolnila vizijo Petra Velikega, ki je pred stoletji govoril, da edini dostop Rusije do toplih voda Arabsko-Perzijskega zaliva in Indijskega oceana vodi prek Afganistana.«

Neuspešna intervencija?

Misija reševalnega kontingenta iz Sovjetske zveze ni bila niti omejena niti začasna. Danes, po dobrih treh letih zatiranja »insurgentov«, je v Afganistanu najmanj 90.000 sovjetskih vojakov, ki jim pomaga tudi kakih 30.000 mož iz sestava režimskih čet. Toliko namreč vlada Babraka Karmala še premore vojakov, kajti od prvotnih 80.000 jih je večina dezertirala, pobegnula čez meje v Pakistan, ali pa se pridružila upornikom.

Vsa ta vojaška sila, ki premore najbolj sodobno uničevalno orožje, po nekaterih domnevah celo kemijsko, ni mogla stabilizirati Afganistana. Upor se nadaljuje skoraj po vsej deželi in vlada Babraka Karmala se lahko zanáša le na to, da ima v rokah urbana območja, večja naselja, in seveda komunikacije. Edino, kar se je sovjetskim prišlekem v celoti posrečilo, je, da so vzpostavili popoln nadzor nad državno upravo. To je pravzaprav še vedno edina bilanca podviga, ki je pred tremi leti povzročil krizo v politiki popuščanja napetosti med Vzhodom in Zahodom ter za dalj časa zamrznil vsak dialog med Moskvo in Washingtonom.

Vojaška taktika

Po ocenah vojaških izvedencev se sovjetsko poveljstvo v Afganistanu ni ničesar naučilo na podlagi triletnih spopadov z afganistansko gverilcem.

Kaj pravijo Afganistanci:

Predstavnik ene od političnih skupin, ki ima sedež v Pešavarju – Akhbar Šalizi:

»Mudžahedini bodo v svojem boju uspešni in nekega dne bodo prav gotovo izgnali Ruse iz Afganistana. Afganistan bo prvi korak v propadu sovjetskega imperija!«

Nekdanji major afganistanske armade Saheb Mumin, ki je pred letom dni prestopil k upornikom:

»Po tehnični plati imajo sovjetske čete vse, kar si je mogoče zamisliti. Toda, po taktični plati nimajo nobene vrednosti!«

Afganistanska plemena prepevajo pesem, v kateri mati govori svojemu novorojencu:

»Nudim ti svoje mleko, toda pomni: postati moraš mudžahedin, kadar sta Afganistan in tvoja vera v nevarnosti! Če se ne boš hotel boriti, pozabi, da si moj sin!«

lo, ki menda premore 70.000 dokaj različno oboroženih borcev. Sovjetske čete se vedno trmasto vztrajajo pri konvencionalni bojni taktiki: najprej s topovskimi granatami in zračnimi napadi zasujejo določeno območje, nato pa ga napadejo s pehoto. Seveda jih gverilci ne ča-

kajo – ob prihodu sovjetskih in režimskih čet so že na varnem, visoko v hribih. Sovjetsko taktiko primerjajo s ti-

tenih najmanj 20 do 25 tisoč sovjetskih in režimskih čet. Proti tej vojaški sili se je bojevalo le 3.000 gverilcev –

Afganistan je gorata dežela, domovina ponosnih in bojevitih ljudi. Uporniki imajo glavna oporišča v neprehodnih gorah, kamor jim sovjetske čete ne morejo slediti. Na sliki: skupina mudžahedinov se sredi lanskega decembra odpravlja na vojaško akcijo.

sto, ki so jo uporabljali Američani v Vietnamu in so ji nadelo ime »poišči in uniči« – obe sta namreč enako neučinkoviti.

Sovjetsko poveljstvo bi po nekaterih podatkih potrebovalo najmanj 300.000 vojakov, če bi želelo resnično pokoriti deželo in vzpostaviti kontrolo nad vsemi območji. Do te ocene je mogoče priti tudi na podlagi podatkov o veliki ofenzivi, ki so jo sovjetske in režimske čete sredi lanskega leta izvedle proti gverilcem v dolini Panjšir. V

mudžahedinov.

Vojna v Afganistanu poteka brez vojaških sporočil o uspehih in neuspehih oziroma o izgubah ene ali druge strani; vendar pa prevladuje mnenje, da je bilo doslej več kot 10.000 mrtvih in ranjenih, večinoma na strani režimskih in sovjetskih čet. (Tu naj bi bila všteta tudi nesrečna smrt kakih 700 sovjetskih vojakov, ki so se zadušili v nesreči v predoru Salang.

Kdo so mudžahedini?

Gverilcev – mudžahedinov naj bi bilo v Afganistanu 70.000. Toda porazgubljeni so po različnih predelih te gorate dežele, razdeljeni na neštete skupine in skupinice, privrženi različnim ideologijam in interesom ter brez vsake koordinacije. Iz predstavništva šestih afganistanskih strank, ki so našle zatočišče v pakistanskem Pešavarju, je sicer pogosto slišati hvalo o uspehih in akcijah posameznih uporniških skupin, ki naj bi jih predstavljala ta ali druga stranka. Vendar, vezi med politično emigracijo in uporniškim gibanjem nikoli niso bile najbolj trdne.

Slika, ki jo nudijo pakistanski emigranti, naj bi govorila o dveh glavnih taborih, na katera naj bi bilo razdeljeno uporniško gibanje – na integriste in na zmerne.

Za zmerne, ki so zbrani okrog nacionalistov, sicer pa se naslanjajo na tradicionalne fevdalne elemente, h katerim spadajo tudi člani nek-

danje vodilne elite, pogosto pravijo, da so »prozahodno usmerjeni«. Čeprav močno poudarjajo neuvrčenost Afganistana ter ne želijo enega imperializma zamenjati z drugim (sovjetskega z ameriškim), kar ne bi bilo v duhu njihove tradicije, so voditelji »zmernih« dokaj upoštevani na zahodu, toliko bolj, ker jih je večina med njimi študirala v zahodnih prestolnicah in se priklanja manj bojeviti obliki islama.

Integristi se po drugi strani obračajo proti Iranu in nekaterim zagrizenim islamskim državam. Njihovi kadri izhajajo iz srednjega razreda, ki je že dolgo časa organiziran v totalitaristični obliki ter vodijo vojno v imenu islama, s ciljem, da v Kažulu postavijo na oblast islamski režim. To delno pojasnjuje zadržanost, ki jo do njih čutijo ponekod v tujini, pa tudi v najbližji sosesčini (Indija).

Tradicija plemen

Nekdanji afganistanski predstavnik v OZN Habibullah Karzai, ki se je po sovjetskem prihodu v deželo pridružil uporniški gibanju, je ob priložnosti dejal, da bi bil odpor še uspešnejši, če ne bi v sili razmer vnovič okrepil razdeljenost Afganistancov na posamezna plemena in klane.

»V Afganistanu danes prevladuje zakon džungle,« je

dejal Karzai, ki deluje kot predstavnik plemena Popolzai in je njegova edina uradna zveza s svetom. »Ljudje potrebujejo nekakšno trdno oporo in v deželi, kjer je 95 odstotkov ljudi nepismenih, se lahko oprimejo edino tradicije plemen...«

Politične stranke, ki delujejo v izgnanstvu, po njegovem prepričanju nimajo niti avtoritete niti tradicije: obstajajo le nekaj let, medtem ko so plemena obdržala svojo kohezivnost skozi dolga stoletja. Vsak posamezni Afganistanec dobro pozna zgodovino in preteklost svojega plemena ter njegove običaje, medtem ko so bili zakoni vlad v daljnem Kabulu ali npr. občutki nacionalnosti, državnosti vedno nekaj neopipljivega, celo nerazumljivega.

Tudi do prejšnjih vlad in monarhije Afganistanci niso nikoli čutili posebne naklonjenosti, saj so jih imeli le kot nujno zlo, ki jim vsiljuje davščine, lovi mladeniče za vojaško službo, njihove predstavnike pa za birokrate, ki živijo od podkupnin.

Pravijo, da so se prebivalci hribovitih predelov Afganistana, kjer imajo gverilci svoja oporišča, v okviru svojih plemen zlahka privadili vrnitvi v »bronasto dobo«. Edino navzočnost prenosnih radijskih aparatov in sodobnega orožja spominja, da je tu dvajseto stoletje. Večina voditeljev posameznih gverilskih skupin izhaja iz fevdalnih ali verskih krogov; nemalokrat se dogaja, da se spopadajo posamezna ple-

mena med seboj, kajti v Afganistanu še vedno živi »badal« – ali krvno maščevanje.

Zgrešene ocene?

Kaže, da je sovjetsko vodstvo močno podcenilo željo afganistanskih plemen po samoosvoboditvi, kakor tudi moč verskih sil islamskega gibanja obnove, ki vedno znova daje nove spodbude uporniški gibanju. Podobno so nekoč svojo moč precenili Angleži: ko so se prejšnje stoletje spravili nad Afganistan, so morali priznati poraz proti slabo oboroženim, a bojevitim afganistanskim plemenom.

Mnoge vojaške izvedence še kar naprej nadleguje vprašanje, zakaj je SZ angažirala

cevi tudi politično predstavništvo gverile. Pakistan naj bi, kot očita Moskva, na račun zahoda nudil afganistanskim upornikom zatočišče, taborišča za vojaško urjenje, predvsem pa dovolj preskrbljeno tržišče z orožjem.

Pakistan ima seveda svoje politične interese in bojazni. Kot deželni čistih muslimanov, ki se oslanjajo na religijo in ne na nacio, se že desetletja boji morebitne učvrstitve afganistanskega nacionalizma, ki je hrabil avtonomiste v paštanskih območjih Pakistana (naseljujejo jih sonarodnjaki Afganistancev). Prav tako ga prevzemajo bojazni pred ideologijo, ki so jo v Afganistan prinesle sovjetske čete in seveda sploh

Afganistan in OZN

Kljub prepričevanju SZ, da išče politično rešitev afganistanskega zapleta, in da je najboljša pot za to v neposrednih pogajanjih vseh prizadetih, je večina članic OZN tudi na zadnjem zasedanju generalne skupščine novembra lani zahtevala umik vseh tujih čet iz Afganistana. Za to je glasovalo 114 držav, 21 jih je bilo proti, 13 pa se je glasovanja vzdržalo. Tako sprejeta resolucija poudarja pravico afganistanskega ljudstva, da samo brez tujega vmešavanja izbira sistem vlade.

samo 90.000 vojakov, če pa je jasno, da je za »normalizacijo položaja« takšen kontingent nezadosten? Ali morebiti zaradi strahu pred še večjimi vojaškimi izgubami ali pa zaradi posledic, ki bi jih ta konflikt dolgoročno lahko imel za odnose Moskve z islamskimi državami, pa tudi na razvoj v islamskih republikah Sovjetske zveze?

V glavnem – SZ se doslej v Afganistanu ni zasedla niti na vojaškem področju niti se ji ni posrečilo učvrstiti režima Babraka Karmala, ki ga pretresajo nasprotja v afganistanski demokratični in ljudski stranki. Ta je še vedno razdeljena na dva tabora – na mestno Parčamo (zastava) in na podeželsko Kalko (ljudstvo).

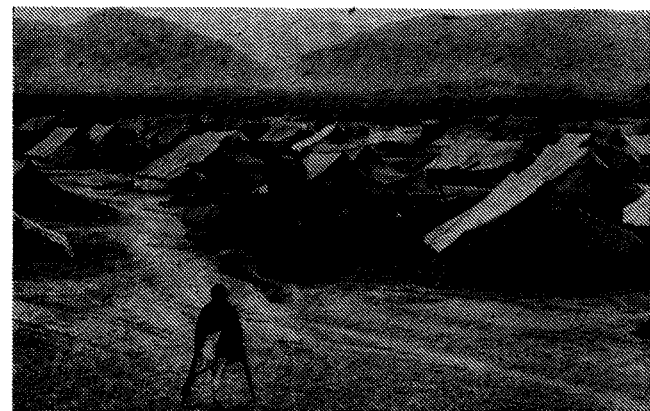
Vlada v Kabulu, ki jo večina od 17 milijonov prebivalcev Afganistana ne priznava, se ne bi dolgo obdržala brez podpore sovjetskih čet. Čeprav vodi politiko, ki je manj nasilna in avtarkična, kot so bile politike poprejšnjih (Babrakov režim je lani začel obsežno osveščevalno ofenzivo, ki naj bi pokazala, da ni »brezbožen« in da veliko dá

pred sovjetsko navzočnostjo na njegovih mejah.

Vendar pa se vojaški voditelji v Pakistanu želijo izogniti vsakemu neposrednemu soodenju s SZ, zato trpijo velikansko število beguncev iz Afganistana ter delovanje političnih in gverilskih skupin – dokler lahko zadržijo kontrolo nad razvojem dogodkov. V njihovih računih je prostor le za politično rešitev afganistanske drame; zato se odločno postavljajo po robu nastanku kakšnega močnega afganistanskega uporniškega gibanja ali pa ideji, ki jo podpirajo nekatere afganistanske politične skupine – da bi ustanovile afganistansko vlado v izgnanstvu.

Perspektiva

»Ne morem si zamisliti, da bo ideologija, ki so jo prinesle sovjetske čete, kdajkoli vladala v Afganistanu,« je izjavil neki bivši afganistanski diplomat. »Na eni strani režim Babraka Karmala podpira le kakih 5 odstotkov ljudi, in to so predvsem tisti, ki živijo v mestih in so odrezani

V Pakistanu delujejo različne afganistanske politične stranke ter predstavništva posameznih uporniških skupin. Toda triletna vojna je povzročila največ gorja civilom. V Pakistan je doslej pribežalo kar tri milijone Afganistancev, med njimi veliko takih, ki so postali žrtve bombnih napadov sovjetskih in režimskih čet.

na islamske tradicije), je Karmal za vedno diskreditiran, ker je prišel na oblast s sovjetsko pomočjo. Posrečilo se mu ni niti to, da bi ustvaril »razred kolaboracionistov« med intelektualci, islamskim duhovništvom in kmeti.

Vloga Pakistana

V natezanju obeh blokov okrog Afganistana ima posebno vlogo Pakistan. V Pakistanu je poleg treh milijonov afganistanskih begun-

od plemen. Na drugi strani pa noben politični sistem ne more delovati brez ustrezne kulturne podlage. Ta je v Afganistanu izrazito plemenska.

»Da bi se razvila nova kultura, je potrebnih najmanj sto let. Edina pot, po kateri bi Sovjeti lahko pospešili ta proces, je, da napravijo isto, kot so Rdeči Khmeri v Kampučiji in kar je Stalin napravil v muslimanskih območjih Sovjetske zveze. Spremeniti morajo obstoječo kulturo in vzpostaviti novo...!«

Hrepenenje po Jugoslaviji

Zakaj drugi ne?

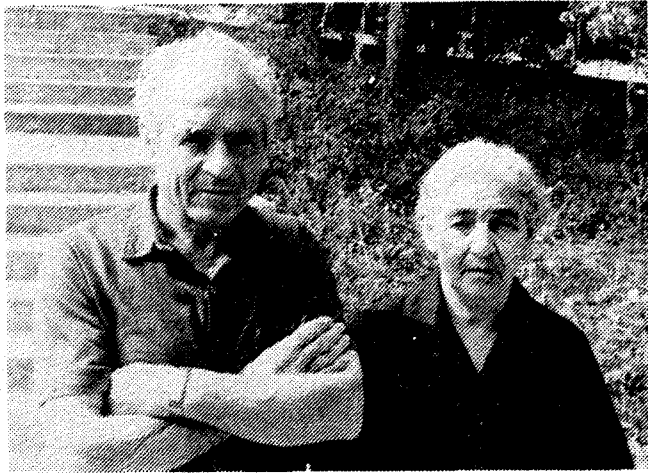
Giovanni Cuccu-Ivo, eden prvih italijanskih vojakov, ki so se še pred kapitulacijo Italije vključili v vrste jugoslovanskih partizanov, išče pravico. Skoraj štirideset let po vojni, ko je vse leglo v svoja nova ležišča, ko so mnoge stvari stopile na nove tirnice. V letih, ko je vojna za mnoge le še hud spomin, za Iva še zmeraj traja.

Ivo je pred leti napisal knjigo o času, ki ga je preživel med slovenskimi partizani («Šestnajst mesecev med slovenskimi partizani», založba Borec, 1979). Knjiga je v javnosti vzbudila precejšnje zanimanje, saj je pričala o življenjskem boju Sardinca, rojenega v vasi Samassi pri Cagliariju, ki ga je življenjsko vrglo v vrtnec revolucionarnih bojov na Sardiniji in nato v narodnoosvobodilni boj v Sloveniji. Knjiga je bila tudi preprosta zgodba revnega sardinskega kmeta in pastirja, ki se je uprl fašističnemu nasilju doma, v italijanski vojski in z odhodom v partizanske enote. Giovanni Cuccu-Ivo ni nikoli pristal na logiko fašističnega režima, ki je jugoslovanske narode predstavljala kot nekaj divjega, neciviliziranega, zgolj vredne, da jih italijanska vojska kultivira ali pa iztrebi. Že od prvega dne, ko je v uniformi italijanskega vojaka stopil na slovenska tla, je začel iskati stik z domačini in s slovenskimi uporniki-mi enotami. Domačinom je pomagal s hrano, obleko, zdravili. Ko je v italijanski vojski postalo prevroče, je zbežal k partizanom. Bojeval se je v Šerčerjevi in Tomšičevi brigadi, bil organizator in vodja artilerijske enote, udeležil se je vrste junaških akcij in odločilnih bitk.

In vendar te knjige Giovanni Cuccu-Ivo ne prizna povsem.

Nekega dne sem ga obi-

skal na njegovem drugem domu v Kopru, kjer občasno živi s svojo ženo. V skromno opremljenem stanovanju, ki mu ga je pred leti dodelila zveza borcev, me je pogostil z domačo klobaso in slanino, ki ju je prinesel s Sardinije, natočil pa mi je tudi sladkega rdečega sardinskega vina.

Giovanni Cuccu-Ivo z ženo

Pred mano je sedel sivolas možki šestdesetih, sedemdesetih let, živahnih gibov in prodornega pogleda, a vendar s trpkimi potezami na obrazu, kakor da jih je vanj vrezalo težko življenje, neka skrita, nenehno glodajoča žalost.

»Dolga leta sem bil ločen od Jugoslavije«, je začel pripovedovati Ivo, »za katero sem se med vojno bojeval. Sele pred kratkim so mi dovolili, da se vrnem. In odločil sem se, da bom tu tudi ostal. Od časa do časa se z ženo še vračava na Sardinijo, v domačo Samasso, vendar vse redkeje.«

Pripoveduje tudi o knjigi, ki jo je napisal. Tu se njegov obraz zmraca. Pravi, da so spremenili prvotni namen njegove zgodbe, da so iz knjige izpustili nekatera dejanja in mnoge junaške akci-

je. Najhuje pa je, da se pripoved konča z majem 1944.

»Bralec si misli, da sem tedaj, ko so me poslali nazaj v Italijo, na Sardinijo, tudi končal s svojo vojno, mislijo si, da sem nehal delovati za jugoslovanske partizane. Saj o tem ni v knjigi ničesar, niti stavka. A vendar sem to na-

pisal in o tem govoril.«

Iva so leta 1944 poslali na Sardinijo, da bi tam, kot je sam povedal, organiziral tiste slovenske primorske fante, ki so po kapitulaciji fašistične Italije še ostali tam, in jih poslal v domovino, v partizanske enote. Toda marca 1945 so ga odkrili in zaprli. Izpustili so ga šele ob koncu vojne, a so ga spet aretirali, ga obsodili kot ubežnika in izdajalca. Povojna leta je tako preživel izmenoma v zaporih in doma, kjer je moral preživljati številno družino.

»To so bila najhuja leta. Imeli so me za vohuna. Govorili so mi, da sem Titov bandit, mi odvzeli vse državljanske pravice, med temi tudi pravico potovanja v tujo. Če ne bi bil močnega značaja, bi tedaj znorel.

Z Jugoslavijo sem izgubil vse stike. Hotel sem zbežati v Jugoslavijo, z nancem sem

pošiljal pisma, a vendar mi ni nihče odgovarjal.«

Za Iva so bila ta povojna leta še toliko hujša, saj se je v šestnajstih mesecih, ki jih je preživel med slovenskimi partizani, v Šerčerjevi in Tomšičevi brigadi, močno navezal na tovariše, zanj so postali cilji narodnoosvobodilne vojne tudi njegovi cilji. Zaradi svojih pogumnih dejanj je postal cenjen. Njegovi nadrejeni, Pero Popivoda, Jože Brilej, komisar Krt, komandant Tomšičeve brigade Janez Lokovšek, so mu obljubljali marsikaj.

»Dobro se spominjam akcije pri Kočevju, po kateri mi je Jože Brilej-Bolko dejal, da bom za hrabrost dobil posebno, zlato medaljo. Tedaj smo zvabili nemško kolono

v zasedo in z minometi uničili 5 kamionov, polnih municije in Nemcev. Istega dne mi je uspelo ujeti 4 ubežnike, ki bi nas prav gotovo izdali. In še nešteto je bilo takšnih akcij, kjer so prav naši minometi v marsičem prispevali k uspehu...«

Pred desetimi leti pa je iz Beograda dobil pismo, v katerem so ga pozvali, naj pride v Jugoslavijo, ker bo dobil čin majorja, pokojnino in štiri medalje. Dotlej se je preživil le z delom na zemlji in z revno priznavalnino.

»V Metliki, kjer sem imel iz partizanskih časov še največ znancev in prijateljev, so me sprejeli z navdušenjem. S svojo staro znanko Olgo Jurajevčič iz Gornjih Dobrav sva se odpravila v Ljub-

ljano, kjer sem mislil, da bom dobil vse, kar so mi obljubili. Vendar so mi dejali, da bi moral postati jugoslovanski državljani, če bi želel postati major, oziroma če bi želel dobiti pokojnino. Seveda sem se s tem strinjal, saj sem bil na Jugoslavijo in na ljudi, ki tu živijo, močno navezan.

Srečal sem se s svojimi prijatelji iz Tomšičeve brigade, ki so mi dejali, da bo vse urejeno.

Danes pa noče o vsem tem nihče nič vedeti. V Kopru sem dobil stanovanje, uredil sem tudi vprašanje državljanstva. Star sem, z borno preživnino ne morem preživljati sebe in žene. Še potovanja do Sardinije in nazaj si težko privoščiva. Tovarišev, ki so mi obljubljali priznanja in pokojnino, ni več, skoraj vsi so umrli. Med živimi je le še Janez Lokovšek, ki živi v Ljubljani. In Daki je tudi živ. Živi sta Marta Ris pa Ančka, žena Franca Tavčarja-Roka. Vsi so bili med vojno z mano in nekateri mi še zmeraj pomagajo.

Ni več takšnega tovarštva kot med vojno. Hodim od Poncija do Pilata, opozarjam, spominjam na obljubljeno, prikazujem svoj položaj, a vendar je vse zaman. To je stiska človeka, ki je 40 let preživel v upanju: da bo končno videl svobodno deželo, ki jo je tudi sam pomagal osvoboditi, da bo tu sprejet, kot mu po njegovih dejanjih gre, da bo uresničeno vse, kar mu je bilo obljubljeno. Na Sardiniji se na obljube nikoli ne pozabi.

»V Jugoslavijo se nisem vrnil zato, da bi naredil komu kaj slabega, niti da bi koga okradel. Prišel sem zato, da bi za Jugoslavijo še kaj naredil. Socialistično Jugoslavijo sem zmeraj branil in jo bom tudi naprej. Poln domotožja sem po Jugoslaviji, po Jugoslaviji tovarštva, bratstva. Drugi ne. Zakaj?

Robert Škrj (Povzeto po Primorskih novicah)

TRIBUNALE SUPREMO MILITARE
UFFICIO DI CANCELLERIA

N. 101/80 reg. ris. Roma, 11.10.1981

OGGETTO: Riabilitazione militare a favore di: CUCCU Giovanni
nato il 14.10.1914 a Samassi (Cagliari) n. 3874 di matr.

COMANDO DEL DISTRETTO MILITARE di CAGLIARI

per conoscenza: Al Signor CUCCU Giovanni
Via Parrocchia n. 11
09030 SAMASSI

Per le relative annotazioni matricolari, si comunica che questo Tribunale Supremo Militare con sentenza emessa, in data 21.10.1941, ha esteso gli effetti della riabilitazione concessa dalla Corte di Appello di CAGLIARI in data 7.3.1979 alle pene accessorie militari e ad ogni altro effetto penale militare della condanna riportata dal detto CUCCU Giovanni.

1) con sentenza del Tribunale militare di guerra della VI Armata in data 21.10.1941; 2) sentenza del Tribunale di Cagliari in data 8.11.1949; 3) sentenza della Corte di Appello di Cagliari in data 9.5.1951; 4) sentenza della Corte d'Appello di Cagliari in data 25.5.1951; 5) sentenza del Tribunale di Cagliari in data 31.10.1957; 6) sentenza del Tribunale di Cagliari in data 3.2.1961.

Si prega di dare assicurazione.

IL DIRETTORE DELLA CANCELLERIA DEL T.S.M.
(Mario Siracusa)

Razsodba vrhovnega vojaškega sodišča Italije, s katero so Giovanni Cuccuja oprostili vseh dotedanjih obsodb (dezerterstva, izdaje). Datum razsodbe - 3. april 1981.

Miloš Rutar

NARODNI HEROJI

15

PREDVOJNI ŠPORTNIKI

Zvonko Runko

Belogardistični zločin

Takoj po prihodu okupatorjev je Runko po nalogu KP organiziral ljubljansko mladino v OF, zlasti telovadce Sokola Spodnja Šiška. Julija 1941 je postal član VOS. Pokazal je neizmerno hrabrost in tudi najbolj tvegane akcije uspešno končal. Fašisti so ga vztrajno zasledovali, pri tem pa so jim pomagali še domači izdajalci. Prav po njihovi »zaslugi« so ga fašisti aretirali, vendar je karabinerjem ušel. Znale so njegove

takratne pogumne in hladnokrvne akcije. Februarja leta 1942 je Runka poslala KP v novomeško okrožje, da bi tamkaj prispeval k okrepitvi VOS. Marca so ga Italijani zaradi izdaje ponovno aretirali in ga obsodili na smrt. Vendar pa se je Runko znašel tudi v tem položaju: pustil si je operirati slepič v novomeški bolnišnici, kjer je bil nenehno zastražen, vendar so ga zdravniki - sodelavci OF z ukanom rešili. Nek aktivist OF ga je v Novem mestu sprejel v svoje stanovanje, odkoder pa se je umaknil v bunker, tam je ostal, dokler ni okreval!

Nagrada, ki so jo fašisti razpisali na Zvonkovo glavo, ni omajala poštenih in zavednih Slovencev. Zvonko je spet odšel k partizanom in postal član štaba 3. grupe odredov.

Cez tri mesece se je Zvonko Runko spet oglasil v Novem mestu, kjer je dal naloge aktivistom za nadaljnje delo. Junija 1942 je odšel na teren z nalogo, da se vključi v 3. grupo odredov »Stajerski bataljon«. Z znanim partizanskim borcem Francetom Packom je Zvone izvrševal vojaško-politično nalogo, ki naj bi bila prispevek k še uspešnejšemu razvoju narodnoosvobodilnega gibanja v novomeški okolici.

Skupina belogardistov iz Šentruperta pri Krmelju in iz Mirne peči ter okolice (v tej skupini sta bila tudi zloglasni kaplan iz Mirne peči in belogardistični vojni kurat An-

ton Sinkar) je bila na poti v tako imenovani »Stajerski bataljon«. Ta skupina je skrivala svoj pravi obraz pod zunanjimi znaki, ki naj bi jim dajali videz partizanov. Mnogo zavednih ljudi je z življenjem plačalo svoje zaupanje; verjeli so namreč, da se povezujejo s pravimi partizani. To je bilo usodno tudi za Zvoneta Runka in Franceta Packa.

Po prihodu v Sveti Rok pri Novem mestu so belogardisti prepoznali Zvonka Runka, ga razorožili in strahovito mučili do smrti. Čeprav je bil Runko star komaj 22 let, je ostal neomajen in je herojsko zdržal do zadnjega diha.

Po osvoboditvi so prepeljali njegove posmrtno ostanke v Ljubljano, kjer je pokopan. Leta 1953 je bil posmrtno razglašen za narodnega heroja.

Runko živi med nami

»Zvonkovim sodelavcem in prijateljem je njegov revolucionarni lik še vedno neverjetno svež. Bil je med tistimi predvojnimi mladinci, skojevci in komunisti, ki so namenili svoje delo uresničevanju idealov socializma. Zvone se je uspel povezovati z množico in posamezniki, bil je v prvi vrsti aktivist partije. Dolžnosti v VOS je bogatils s svojo zavestjo, predanostjo, pogumom in s trdnjo vero v zmago naprednega. Da, včasih je bil tudi poln ne dovolj premišljene zagnanosti. Bil je izreden tovariš in prijatelj. Lik Zvonka Runka-Pavla kot človeka in političnega aktivista sodi v zakladnico, iz katere se je napajal NOB in ki lahko bogati današnje napore za socialistične odnose«, je zapisal Viktor Avbelj.

V Ljubljani imajo mladi telovadci že mnogo let tekmovalje za Runkov memorijal, po Runku je poimenovana osnovna šola v Spodnji Šiški in tudi na nogometnem stadionu v Šiški je spominska plošča v spomin padlim nogometašem. Na začetku

sta vpisana dva narodna heroja nogometaša Ljubo Šerčer in Zvonko Runko.

Viri:

- Franc Stadler-Pepe, 1981, ustni viri;
- Viktor Avbelj-Rudi, Spomini na Zvonka Runka-Pavla TV-15;
- Slovenski poročevalec, december 1941;
- Ljubljana v ilegali, Franc Stadler-Pepe - Akcija v Mestnem domu
- Stane Runko, 1981, ustni vir.

Konec

★

V današnji številki se izteka nadaljevanje Narodni heroji - predvojni športniki, avtorja Miloša Rutarja, ki že mnogo let sistematično zbira gradivo o športu in športnikih pred narodnoosvobodilno vojno in med njo.

V dogovoru z Zvezo telesno kulturnih organizacij Slovenije in založbo Borec avtor pripravlja izdajo knjige: Slovenski športniki v narodnoosvobodilni vojni.

Prispevek o pomembnem deležu telovadcev in športnikov v NOV ima cilj, da mladim osvetli delovanje telovadnih in športnih organizacij in športnikov tik pred okupacijo in med vojno, da se mladina podrobneje seznani s športnimi dogodki na osvobojenem ozemlju, o pomembnosti in praktični uporabi večščin športnikov - partizanov v bojih ter da se trajno hrani spomin na mnoge znane telovadce in športnike širom po Sloveniji, ki so padli v boju za osvoboditev domovine. Tema je izvirna, izredno zanimiva in malo raziskana. Knjiga je namenjena mladini, zgodovinarji pa bodo imeli zbrane osnovne podatke.

Je bila bolnišnica Franja izdana?

Presenetljivo odkritje v Kranju

Z nekdanjim bolničarjem znane partizanske bolnišnice Franja Danilom Šuligojem, turističnim delavcem v Bovcu in Tolminu, se že več let pogovarjava, ali je bila bolnišnica izdana ali ne. Koliko in kaj so o bolnišnici vedeli Nemci in domobranci? Šuligoju je najbolj sumljiv napad na bolnišnico aprila 1944. leta. Sredi aprila 1944. leta se je začela nemška ofenziva na Cerkljansko in iz tega območja so se umaknile skoraj vse partizanske enote. Po treh dneh so nemške enote zapustile Cerkljansko in šle hajkat na Čepovansko.

Med ofenzivo na Cerkljanskem je bil v Novakih, nedaleč od bolnišnice Franje, v roko ranjen moj soborec Pavel Perko iz Škofje Loke (zdaj živi v Poljanah v Poljanski dolini, pred upokojitvijo pa je bil urednik glasila Litostroj).

Kaj se je takrat dogajalo v okolici Franje, sem opisal v knjigi Beg z morišča. Iz te knjige citiram le tisti del, ki se nanaša na dogodek, ko so Nemci že zapustili Cerkljansko:

»Tretjega dne smo se vrnili v vas. Nemci so se umaknili. Ljudje so pripovedovali o grozodejstvih nad ranjenci, ki so bili v mlinu (v mlinu v Novakih je bil oddelek bolnišnice Franje, ki ga je vodil bolničar Gašper iz Jamnika. Nemci so nekaj ranjencev in bolničarja ubili, mlin pa požgali; opomba J. V.). Žalost in groza sta se mešala v naših srcih. Za Pavla smo zvedeli, da so ga odnesli v bolnišnico, kje pa je tista bolnišnica, ni nihče vedel.

Naslednjega dne pa so nas presenetili z obvestilom, da gredo spet Nemci iz Sorice prek Davče v Novake. S Tinetom sva odšla v Poljane nad Cerknem, kjer sta bili čevljarstva delavnica in kurirska postaja. S čevljarji in kurirji smo se umaknili v pečine nad vasjo. Kaj še ne bo konec te vrazje hajke, smo se spraševali in kleli zlo usodo in sovražnika. Tedaj pa je v hrib pristopil kurir in nam na naše začudenje rekel: »Tovariši, hitro za menoj. Nemci so napadli bolnišnico. Moramo jo do večera braniti, da se bodo bolničarji, zdravniki in ranjenci lahko umaknili!«

Nihče med nami ni imel brzostrelke ali mitraljeza, ne-

kateri čevljarji pa niso imeli niti pušk. Vedel sem, da dolgo ne bomo mogli kljubovati nemški vojski. In glej zlomka, kurir nas je odpeljal prav tja, kjer sem se tri dni skrival pred Nemci. Zdaj sem vedel, da tam ni bila komanda mesta Cerkno, temveč bolnišnica, vojaki, ki me je ustavil, pa je bil stražar. Ko smo prisopihali nad sotesko, so se Nemci že umikali.

Nemci so namreč iz Davče šli proti Novakom po Pasici, toda s pečine jih je pozdravil rafal borcev, ki so varovali bolnišnico. Nemci sploh niso prišli do bolnišnice, med pečinami pa so menda iskali partizanska skladišča.

»Vsi v Podnjivč!« je bilo naslednje povelje. Ranjence moramo evakuirati, so nam dejali. Tako sem aprila 1944. leta prvič prišel v bolnišnico Franjo. Kako sem se začutil, ko sem med ranjenci zagledal Pavla. Bila sva res dobra prijatelja. »Jože, uničen sem!« mi je dejal ves potr in mi pokazal, da je brez roke. »Samo, da si živ!« sem vzkliknil, ker sem menil, da je najvažnejše preživeti vojno.

V kuhinji sem opazil posode za mleko, v katerih je med, suhe slive in še marsikaj drugega. Sele tedaj sem zvedel, da sem že štiri mesece nosil hrano za Franjo, pa tega nisem vedel.

V Novakih nas je bilo šest partizanov od 28. decembra 1943. leta, podrejeni pa smo bili intendanturi 31. divizije. Imeli smo dve muli, s katerima smo tovorili hrano iz Selške in Poljanske doline čez Blegoš do Podnjivča pri Novakih. Spominjam se, da sem nekoč nosil 15 litrov češnjevega žganja. Dobili smo ga pri gospodarski komisiji v Javorjah v Poljanski

dolini. Dobro ga bodo pili v štabu korpusa, sem pomislil, nisem pa vedel, da je žganje namenjeno bolnišnici (nam so namreč vedno rekli, naj material pustimo v Podnjivč, tja pa bodo ponj prišli divizijski ali korpusni kurirji in ga odnesli naprej. Ko sem lani pred sestankom založniškega sveta založbe Borec o tem žganju pripovedoval Albertu Jakopiču-Kajtimiru, se je sladko nasmejal in rekel: »Glej, šele zdaj vem, zakaj mi vedno pravijo: Ja, vi v štabu korpusa ste ga pa dobro pili.«)

Med evakuacijo sta dve bolničarki (za eno sem šele po vojni zvedel, da je Pavla Leban iz Poljubina pri Tolminu, kjer se zdaj večkrat srečava) vodili 15 hudo ranjenih, toda takih, ki so lahko hodili, v Davčo. Do Črnege vrha po cesti, ker ranjenci niso mogli hoditi po skalnatih stezah. Spominjam se ranjenca, ki je imel prsi in obe roki v mavcu. Roke je držal odročno in si niti nosa ni mogel obrisati, kaj šele kaj drugega. S še dvema soborcema (eden je bil Tine Klinar iz Brega pri Zirovnici) smo se z bolničarkami v Spodnjih Novakih, do kamor so prišli sami, prostovoljno priglasili za spremstvo, za vodnike. Toda le do neke hiše onkraj Črnege vrha. Tam smo se poslovili, kajti njihova pot naprej je bila zopet skrivna.

Šuligoj me oboroži z dokumentom

Danilo Šuligoj mi je že več kot pred letom dni pripovedoval, kako so ustanovili odbor in razne komisije, ki zbirajo gradivo in pišejo spomine vseh, ki so bili v bolnišnici. Predsednik odbora in urednik knjige o Franji je dr. Viktor Volčjak, ki je vodil gradnjo prve barake v soteski Pasice. Dne 23. decembra 1943. leta je baraka sprejela prve ranjence, in to je dan ustanovitve bolnišnice Franje, njen prvi upravnik in zdravnik pa je bil dr. Volčjak. Dne 22. januarja 1944. leta je bilo vodstvo bolnišnice zaupano dr. Franji Bidovec

nomlju in Dolenjskih Toplicah, o nogometnih srečanjih na Štajerskem in o edinstvenih smučarskih tekmah v Evropi med drugo svetovno vojno v osvobojenem Cerknem.

Zbrani so življenjepisi, športni dosežki in partizanski podvigi za 26 padlih in 18 živih znanih športnikov, 12 padlih in 8 živih narodnih herojev, zbrano je 165 fotografij iz športnega in partizanskega življenja omenjenih. Pri zbiranju gradiva je avtor dobil dragocene podatke pri sorodnikih: Zlatu Močniku, Cveti Novak in Zori Konjajev, Antonu Peternele, Ljudmili Skok, Muru Šercerju, Stanetu Runku, Gvidu Knezu, Vandi Ziherl, pri bližnjih prijateljih padlih športnikov: Dušanu Vodebu, Francu Puterlu, Francu Gortnerju, Štefanu Nemcu ter pri mnogih živelih partizanih - športnikih. Zbrana je prek 80 odstotkov vsega gradiva.

Med izhajanjem podlistka v TV-15 so prispevali podatke, dopolnila in pripombe Emil Cesar, Franci Strle, Franc Rejec in Ciril Cvetko. Jerko Skok in Mirko Anžič, udeleženca 2. korpusa USAOJ v Drvarju, bosta podrobneje opisala športne dosežke slovenskih mladincev v maju 1944 v Drvarju in še so posamezniki ponudili pomoč.

Avtor se iskreno zahvaljuje vsem, ki so pismeno ali ustno sodelovali pri zbiranju podatkov, ali so dali na razpolago dragocene predvoje ali medvoje posnetke. Posamezniki imajo še mnoge zanimive dokumente, športne in vojne fotografije in drug uporaben material.

Uredništvo prosi vse zainteresirane, da se povežejo z zbiralcem gradiva, in avtorjem Milošem Rutarjem, Ljubljana, Oražnova 5.

(dr. Volčjak je odšel na novo dolžnost).

Prav zato, ker je Šuligoj precej angažiran pri zbiranju podatkov za knjigo o Franji, ki naj bi izšla še letos ob njeni 40-letnici, me je prosil in nagovoril za pomoč. Rekel mi je, da je bilo v tisti skupini, ki je prišla iz Sorice čez Davčo do bolnišnice aprila 1944. leta, precej domačinov iz Sorice. V Davči so enega izmed njih poznali. Je kmet, po vojni je bil nekaj časa zaprt. Naj grem v Sorico in ga po ovinkih skušam pridobiti, da bi povedal resnico, če so ali niso vedeli, kaj je v soteski Pasice. Potem mi je dal še zaslisevanje nekega partizanskega ubežnika, ki je med zaslišanjem na domobranci postojanki omenil neko zdravnico, Dolenjko. Živi v Kranju. Naj zvem, kaj je vedel, kaj zamolčal in kaj ni povedal, izdal.

Že od aprila 1944. leta vem, da so bili v nemški koloni Soričani, toda tedaj se je govorilo, da so iskali naša skladišča. Prišli so po plen, ker so bili verjetno obveščeni, da na Cerkljanskem ni partizanskih brigad. Vendar sem po temeljitem premisleku sklenil, da ga ne obiščem. Zanj bom tujec in sumljiv. Celotno zadevo sem pojasnil nekdanjemu funkcionarju VOS škofjeljskega okrožja, ki gre večkrat v Sorico. Tam pozna skoraj vse ljudi, tudi tistega, ki so ga prepoznali med kolono v nemški uniformi v Davči. Kmalu ga je obiskal in mi povedal, da se možakar dela, da je izgubil spomin, da mu manjka kolesce v glavi in podobno. Obenem je prav tiste dni imel silne težave z našo oblastjo. Po vojni, ko je bil obsojen, so mu zaplenili gozd, v katerem pa je on vsa leta naprej sekal les, kot da je še vedno lastnik. Gozdarji na to niso bili pozorni ali pa celo niso vedeli, zdaj pa so ga ovačili zaradi kaznivga dejanja sečnje lesa v državni lasti. Možu je grozila kazenska odgovornost na sodišču in še težave z davkarji.

Tako od Soričanov nismo zvedeli ničesar.

Kranjčan, partizanski ubežnik, z odličjem vosovca

V zapisniku o zaslišanju na domobranci postojanki so v uvodu zapisani zelo natančni osebni podatki. Domobranci patrolja petih mož je šla ponj na dom, »ker je bil prostovoljni partizan od 12. septembra 1943. leta do 21. julija 1944, ki se je prihotapil na svoj dom, ne da bi se prijavil tukajšnjemu poveljstvu Slovenskih domobrancev...«

Na prvo vprašanje je moral Ivanu odgovoriti, kako je šel v partizane. Odgovoril je, da so ga mobilizirali domačini in navedel je njihova imena.

Nadalje je povedal, da je bil v Prešernovi brigadi. Dne 29. februarja 1944. leta ga je ranila na Cerkljanskem vrhu nemška mina. Odpeljali so ga v bolnišnico v Črni vrh nad Cerknem, kjer je bil do konca junija, ko so prišli Nemci in bolnišnico požgali.

Povedal je imena nekaterih vojaških in političnih funkcionarjev. Od tu naprej citiram iz zapisnikov dobesedno, samo z manjšimi popravki pravopisnih napak:

»Pobegnul sem zato, ker so nam vsak dan govorili, da bo vojne konec, in sem videl, da so to samo partizanske laži. Nobenemu nisem mogel več verjeti, ker so nam obetali vse dobrote, kako bomo po zmagi uživali, ko bo zavladal

komunizem, toda videl sem, da iz tega ne bo nič, ker nas je bilo v vsakim dnu manj, nekateri so padli, drugi pobegnili.

2. Največji partizanski boji, kjer so bile partizanske enote, so: Cerkno, Zelin, Planina, Gorej, Jesenice, Sv. Peter, Bukovo, Nemce, Podnjivče, Robidnica, Leskovca, Javorje, Čepovan, Gor. Trebuša, Dol. Trebuša, Mrzla Rupa, Oblakov vrh, Vojsko. V teh krajih so se zadrževale Kosovelova, Gradnikova, Prešernova, Gubčeva brigada, Garibaldijska je večinoma okrog Ajdovščine in Krassa. V vsaki vasi je komanda mesta, in pri vsaki komandi mesta je okrog 30 do 40 partizanov... (v nadaljevanju izpuščam odgovore na sedem vprašanj).

Zdravniki v bolnišnici v Cerknem je bil Italijan Gvido, trije zdravniki so bili iz Ljubljane. Njihovih imen ne vem, bila je zdravnica, nekje z Dolenjskega, ker imena ne vem.

Stalno so nam govorili na političnih urah, da bomo mi po osvoboditvi vsi imeli službe, ker bo ljudi primanjkovalo, se vozili z avtomobili, železnico, letali, tramvaj, vse to bo v naših rokah, delali samo tri ure na dan in bo vsega dosti, denarja in kar si bo kdo pozelel.

Poveljnike, ki imajo kakšne čine pri slovenskem domobranstvu, da bodo dali vse v Rusijo v taborišča, ostale ki so bili nasilno mobilizirani, da bodo po osvoboditvi sprejeli v službe in bodo ostali doma, če se niso posebnega naučili.

Nadalje sem tudi videl, ko so Nemci v mesecu decembru ali januarju preteklo zimo zbili angleško letalo nad Čepovanom. S padalom sta se spustila angleška letalca. Partizani so ju ujeli, ter ju gonili 3 dni po raznih partizanskih komandah in nato ustrelili. Obleke, prstane, ure in vso vrednost so pobrali ter ju v Čepovanu pokopali. Zakaj so ju ustrelili, mi ni znano, ker nam tako pomembnih stvari niso nikdar povedali.

Moja glavna želja je, da bi me sprejeli v vrste slovenskega domobranstva, ker sem zato pobegnul od partizanov. Videl sem, da nam partizanska vojska ne bo prinesla nobene svobode niti sreče in se ne strinjam z njihovimi lažmi.

Zapisnik o zaslišanju so z zelo čitljivimi in precej velikimi črkami podpisali zaslišane Ivan, zapisničar s čimom narednika, pričar, po čim kaplar in poveljnik domobranske postojanke.

Na obisku pri Ivanu v Kranju

Že spomlad ali v začetku poletja sem pisal Ivanu v Kranju, naj mi sporoči, kdaj ga lahko obiščem, če je še zaposlen itn. Rad bi se z njim pomenil o nečem zelo pomembnem. V pismu tega ne želim povedati, gre pa za take stvari, kakršne pač jaz pišem v časopise in jih opisujem v knjigah.

Ivan mi je odgovoril, da gre v zdravilišče, potem pa se bo že oglasil. Toda več mesecev ni bilo glasu iz Kranja, potem pa sem ga decembra 1982 (torej pred mesecem dni) nenapovedano obiskal v Kranju.

Pokazal sem mu zapisnik, tudi njegov podpis, toda nisem mu ga dal v roke, da bi ga prebral. Že odgovor na prvo vprašanje, če so ga kdaj ujeli domobranci ali Nemci, me je zmedel. Rekel mi je, da nikoli. Med pogovorom mi je prinesel na mizo več map svojih dokumentov: prošnja za priznanje dvojne delovne dobe, razne odločbe, potrdila itn. Bil je precej živčen, a je kljub temu zbral toliko moči, da mi je s ponosom pokazal, da je od RSNZ in

koordinacijskega odbora VOS OF Slovenije dobil listino in spominsko plaketo ob 40-letnici ustanovitve VOS, na kateri je datum 15. avgust 1981.

Nadalje mi je pokazal potrdilo RSNZ z dne 22. 9. 1969, št. 43/6 - XVI - 17014669, ki je bilo izdano na Ivanovo prošnjo. RSNZ potrjuje, da je bil on v službi notranjih zadev od 5. 5. 1945 do 7. 1. 1946 kot miličnik. Potrdilo je bilo izdano za uveljavitev pravic iz Temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju.

Ljubljansko vojno okrožje mu je aprila 1947. leta izdalo »UVERENJE«, da je bil v NOV in POJ 22 mesecev in 19 dni, od 16. 9. 1943 do 15. 6. 1945; podpis: Mirko Lokar.

V odločbi okrajnega zavoda za socialno zavarovanje Kranj (dne 3. 2. 1960, št. PD-52) je zapisano, da je Ivanu priznan dvojni čas udeležbe v NOV od 8. 9. 1943 (ravno toliko so datum pomaknili nazaj, da je dobil status borca).

Ivan je bil uporen. Zahteval je, da mu priznajo dvojna leta za čas, ko je bil interniran v taborišču v Firencih, in to od 21. 6. 1942 do 7. 9. 1943, vendar mu je komunalni zavod za socialno zavarovanje Kranj (13. 12. 1968, št. PD-799-1160) zavrnil ta zahtevek.

Ivan je predlagal več priči, toda niti ena od teh ni podprla njegove zahteve in njegove obrazložitve. Priče so izjavile, da je bil aretiran v množični raciji, da je bil izpuščen pred kapitulacijo Italije, »sam pa navaja, da je pobegnil iz transporta, ki je bil namenjen v Nemčijo...«

Ivanu sem rekel, da je dokazano, da je bil v internaciji, v Prešernovi brigadi, morda tudi pri VOS in VDV (o tem ni imel potrdila ali kake izjave) in po vojni miličnik.

Toda iz nobenega dokumenta se ne vidi, kje je bil od julija 1944 do osvoboditve.

»V naši vasi in okolici je veliko ljudi s tem imenom in priimkom,« pravi.

»Toda na zaslišanju je zapisana vaša prava letnica rojstva.«

»Morda je bil kdo rojen z enakim priimkom na isti dan kot jaz.«

Vprašam ga, kako je bilo ime njegovi mami in očetu. Pove mi, jaz pa mu iz zapisnika preberem, da sta obe imeni pravilno zapisani na zapisniku o zaslišanju. Končno vas le ni toliko, da ljudje ne bi vedeli, če bi se v isti vasi istega dne rodila fanti z enakim imenom in priimkom. Če ne prej, bi to ugotovila v šoli kot sošolca.

Ne spominjam se, da bi takoj po vojni dodelili starega borca in vosovca za navadnega miličnika, ker vsi borci dobro vemo, da so bili maja 1945. leta pri milici celo taki, ki so se izogibali partizanski mobilizaciji. Vse pomembne objekte ni varoval milica, pač pa KNOJ. Ne dvomim, da je bil Ivan po vojni pri milici, toda bil je v kraju, kjer ga ljudje niso poznali, on pa je srečal mnoge borce in poveljnike, ki jih je spoznal v partizanih in ki niso vedeli za vsak dan ali mesec njegove partizanskega.

Ko sem odhajal, je zamrmral: »Kam pa to paše, da se po štiridesetih letih spomnite takih reči.«

Ivan pravi, da je zapisnik ponarejen. Toda le zakaj naj bi ga ponaredili poleti 1944. leta v domobranci postojanki.

Zapisnik o zaslišanju sem že izročil sekretarju občinskega odbora ZZB NOV Kranj, kajti oni in odbor gorenjskih vosovcev bodo moralno razrešili ta primer. Vemo, kaj pripada partizanom in kaj tistim, ki so dezertirali in prosili za vstop v slovensko domobranstvo.

Jože Vidic

V uvodnem delu obsežnega gradiva so zbrani podatki o delovanju naprednih športnih organizacij v stari Jugoslaviji tik pred vojno, o pomembni narodnostni vzgoji predvojnih športnikov - bodočih partizanov v športnih organizacijah, o športnikih prostovoljcih v boju aprila 1941 pred kapitulacijo Jugoslavije, o dejavnosti športnih voditeljev in zavedne športne mladine v prvih mesecih okupacije. Podobno bodo opisani znani športniki, ljudski tribuni in voditelji mladine ob vstaji: plavalec Branko Ziherl in kajakaš Cvetko Močnik iz Ljubljane, smučarja Tomaž Godec iz Bohinja in Boris Ručigaj iz Kranja, alpinista Miran Cizelj iz Maribora in Miha Arih iz Podkorena, atleti Bojan Polak iz Ljubljane, Ferdo Skok iz Celja in Ive Krevs iz Višnje gore, igralca namiznega tenisa Ernest Belak iz Ljubljane in Štefan Cvetko iz Murske Sobote, igralka hazene Vida Ježić iz Ljubljane. Kako pomembno vlogo so odigrali sokolski voditelji Zoran Polić, Jože Rus, brata Lubej, iz Ljubljane, Rado Pehaček iz Logatca, Alfonz Šarh iz Ruš, Rudi Robnik iz Poljanske doline in mnogi drugi v prvih dneh okupacije, pri zbiranju mladine za oborožen upor proti okupatorju.

V knjigi bo povzetek znanih podvigov Dakijev leteče smučarske patrolje, akcije kolesarjev, komandirja Kotarja, opisani bodo štirje partizanski vzponi na Triglav, alpinistični podvigi partizanskih enot v Julijcih in Karavankah.

Od športnih dogodkov je zbrano gradivo o partizanih - rokoborcih, o dosežkih slovenskih mladincev na športnih tekmovanjih v Drvarju, o tekmovanju cenkarjevcev v Uršnem selu, tekmovanjih v Čr-

Ponovljena kritika

V tedniku TV-15 Naš tovariš z dne 16. 12. 1982 je predsednik OO ZZB NOV Franc Rakek-Ponikvar poskušal odgovoriti na moj članek z naslovom »Dvojna žalost«, toda neprebrljivo, ker pravi poleg drugega: »Ne moremo trditi, da je spomenik vedno v brezhibnem stanju«.

Težko mi je bilo pri srcu, ko sem po večkratnem ogledovanju zdaj obravnavanega spomenika NOB s težavo našel prostorček z napisom v Rawensbrücku umrle matere in drugih padlih, in ko sem moral prijeti za pero dobrozamerne kritike. Kot notranjski borec in domačin, ponosen na ta puntarski kraj, iz katerega me je pot vodila k partizanom, še kot otroka, ki seveda raje hvalil kot grajal. Menim, da je bil zadnji čas za kritiko. To menijo še nekateri krajani, predvsem pa borci, ki občasno zahajajo na Rakek (ne samo ob praznikih). Tudi oni so priče takega stanja, kot je opisano. Toda nekdo je moral opozoriti na tak odnos do spomenika. Moje trditve, predvsem glede onesnaženosti okolja in spomenika, je potrdilo tudi stanje na dan republike. Tik pred novim letom pa je bilo še slabše. Mnenja sem, da bi se vsaj do krajevnega praznika, ki je letos 13. marca štel kar jubilarno 40. obletnico od ustanovitve legendarne Rakovške čete, morale pomanjkljivosti v zvezi s spomenikom odpraviti. Napise pa bi morali obnoviti že veliko prej.

Opozoril sem na vsakodnevni odnos krajanov, ne samo borcev, do spomenika, ker je ta odnos nezadovoljiv. Zgrešeno bi namreč bilo skrbeti za spomenike samo ob praznikih. Trditev predsednika borčevske organizacije, da TOZD Kartonaža Rakek redno vzdržuje in ureja spomenik in njegovo bližnjo okolico, ne drži.

Lokacija spomenika na železniški in avtobusni postaji je tako v stalnem stiku z množico ljudi. Prav to zahteva od krajanov povečano in vsakodnevno skrb za urejenost in brezhibnost spomenika, ne pa opravičilo za že opisani nemaren odnos. Morda bo ta dobronamerna, čeprav za prizadete preostala kritika vodilo v akcijo družbenopolitičnih subjektov KS za odpravljanje slabosti, ne pa za brezplodno polemiko. Zato prizadetim predlagam, da si obravnavani prostor bolje in večkrat ogledajo, predvsem pa dolgoročno in temeljiteje rešijo problem.

MILKO BROŽIČ-MALI

Usoda projekta Dražgoška bitka

Delegacija ZZB NOV je v družbenopolitičnem zboru skupščine SRS postavila delegatsko vprašanje v zvezi s problematiko filma Dražgoška bitka. Nanj je odgovoril tovariš Miloš Prosenc, sekretar republiške konference SZDL Slovenije:

Nimam namena govoriti o odgovornosti, za pletih in usodi projekta Dražgoška bitka, pač pa le pojasniti, kako potekajo priprave na sejo predsedstva RK SZDL, na kateri bomo ponovno celotno obravnavali vso to problematiko. Vsi frontni dejavniki pa seveda tudi delegati družbenopolitičnega zbora se bodo lahko neposredno vključili v razpravo na tej seji ter tako pomagali oblikovati objektivno sporočilo o vprašanju, ki so do sedaj ostala premalo pojasnjena. Tak pristop zahteva ne samo delegatsko vprašanje na našem zboru, ampak tudi številna druga, ki so jih delavci in občani, predvsem člani naših družbenopolitičnih organizacij, usmerjali na različne naslove in zahtevali konkretnije odgovore, predvsem o tem, kako so porabljena sredstva namenjena za snemanje nadaljevanke Dražgoška bitka in kaj je od zamisli o tem projektu sploh še ostalo.

Predsedstvo RK SZDL bo pred težavno nalogo. Te problematike se ne bo lotilo prvič. Zaradi izjemnega družbenega pomena projekta je predsedstvo, po skupni frontni presoji, imenovalo 24. aprila 1979 svet TV-filmskega projekta Dražgoška bitka. Na seji 30. oktobra 1979 se je seznanilo s pripravami na snemanje omenjenega načrta, 11. novembra 1980 pa je razpravljalo o problematiki snemanja TV nadaljevanke in filma Dražgoška bitka ter zahtevalo nekatere postopke in raziskave, ki bi pojasnile, zakaj producent in predvsem izvršni producent nista realizirala prvotne zamisli.

Celovitejših objektivnih, predvsem pa jasnih odgovorov o vsej tej problematiki pa še vseeno ni. Zato je predsedstvo RK SZDL sklenilo, da bo vsa ta vprašanja v zvezi s projektom Dražgoška bitka ponovno postavilo na dnevni red. Na podlagi poročil, ki jih pripravljajo

RTV Ljubljana, Viba film, Kulturna skupnost Slovenije, svet televizijskega in filmskega projekta Dražgoška bitka, služba družbenega knjigovodstva, republiško javno tožilstvo, družbeni pravobranilec samoupravljanja Slovenije in temeljno javno tožilstvo Ljubljana, bo delovna skupina pripravila zbrano gradivo, na osnovi katerega bo predsedstvo RK SZDL po razpravi sprejelo oceno o tej problematiki ter posebne sklepe, ugotovitve in usmeritve.

Poročilo, ki ga bomo obravnavali na predsedstvu, mora poleg kritične osvetlitve dosežanega poteka realizacije projekta, ob upoštevanju vseh objektivnih težav in razmer, v katerih je nastajal, upoštevati in razgrniti tudi možne alternative za nadaljevanje oziroma dokončanje projekta, četudi ne v okviru prvotno zastavljenega obsega. Del te naloge pa je že opravila televizija, ki je iz posnetega gradiva za Dražgoško bitko realizirala nadaljevanke z naslovom Slike iz leta 1941.

Po seji predsedstva, ki bo predvidoma v januarju, bo možno podati odgovor na delegatsko vprašanje v družbenopolitičnem zboru, če bo to seveda še potrebno, saj smo v tem zboru delegati vseh tistih organizacij in njihovih vodstev, ki sestavljajo frontno predsedstvo SZDL.

O domu v Strunjanu nekoliko drugače

Že dalj časa mi vojaški invalidi prigovarjajo, naj napišem članek o domu vojaških invalidov v Strunjanu, češ da so razmere v njem vse prej kot spodbudne. Zaradi tega me je nemalo presenetil naslov sestavka, ki ga je napisal o svojem oddihu v Strunjanu Štefan Verdnik iz Maribora, in ki je bil objavljen v TV-15. Toda v tem sestaku so pretežno le Verdnikovi vtisi, ki so nastali ob stiku s slovensko obalo in so marsikomu lahko zgled, kako je treba preživljati oddih. Le malo pa je v njem podatkov o samem domu in o razmerah v njem, kar je po svoje značilno in pomenljivo, zakaj ta dom očitno preživlja eno izmed svojih najtežavnjših preizkušenj.

Mnenju tovariša Štefana Verdnika, da je dom lep, čudovito lep, lahko le pritrdim. Njegovan največja vrednost je v bazenu z ogrevano morsko vodo, ki je največji, najlepši in najčistejši na vsej slovenski obali. Dolg je 25 in širok 13 metrov, kar pomeni, da ima olimpijske razsežnosti in da je še posebej mikaven za vsakega plavalca. Ko poudarjam to vrednost, pa menim, da je treba ob tem izreči tudi vse priznanje tistim ljudem, ki so največ pripomogli, da sta nastala bezan in dom. Med najzaslužnejšimi je prav gotovo Ivan Krbavčič, ki je bil upravitelj od leta 1968 in pozneje, vse dokler ni bil dograjen hotel Svoboda, s 1. decembrom letos pa se je moral upokojiti.

Ivan Krbavčič, borec NOV od leta 1944, je bil sposoben praktik, ki smo ga lahko stalno srečevali med ljudmi, kjer je moral reševati na stotine drobnih vprašanj, toda bil je tudi človek, ki je vedel dalač naprej. O tem govori moja reportaža »Ključno vprašanje invalidskega doma v Strunjanu«, objavljena v TV-15, št. 35, z dne 26. avgusta 1971, in »Resno kramljanje v Strunjanu«, objavljeno v TV-15, št. 34, z dne 17. avgusta 1972. S tema dvema sestavkoma se je začel boj za pridobitev javnega mnenja, da bi podprlo gradnjo pokritega bazena z ogrevano morsko vodo v korist vojaških invalidov in borcev NOV, ki so bili – in so zmeraj bolj – potrebni kopaliskega in klimatskega zdravljenja. Za pokriti bazen z ogrevano morsko vodo se je Ivan Krbavčič zavzel iz preprostega razloga: da bi se rešil navala invalidov v poletnih mesecih in da bi si zagotovil stalnost delovnih moči, zlasti kuharjev, strežajev in čistilk, kar ni privedlo do večje kakovosti letoviških uslug. Za te svoje zamisli si je znal pridobiti mnoge vplivne ljudi, da so ga odločilno podprli in njegove zamisli dalje razvili. Tu velja na prvem mestu omeniti Ivana Jenka, takratnega predsednika komisije za vojaške invalide, in Mitja Ribičiča, takratnega predsednika zveznega izvršnega sveta, pa Franca Stadlerja-Pepeta in še mnoge druge, za sabo pa je imel tudi enovito delovno skupnost, ki je bila majhna, vendar zelo delovna in zavedna.

Stanje v tedanjem invalidskem domu je bilo nemalo težavno in včasih celo obupno. Dom je imel premajhne prenočitvene in prehranjevalne zmogljivosti za toliko invalidov in njihovih najbližjih družinskih članov, ki so se morali zvrstiti v Strunjanu v času od konca junija do

začetka septembra. To je povzročalo zastoje pri strežbi in druge nevedčnosti, kar je bil temeljni vzrok za pritožbe, ki so bile upravičene pa tudi neupravičene. Vendar je treba poudariti, da je bila tedaj hrana zelo dobra, obroki pa obilni in kalorično močni, tako da se ob tem ni mogel nihče upravičeno pritoževati. Tudi za zabavo gostov je Krbavčič domiselno skrbel.

Zamisel o gradnji pokritega bazena z ogrevano morsko vodo, ki naj bi v temeljih razrešila opisano nemogoče stanje, je kmalu dozorela. Od bazena iz poliestrskih vlaken, kar naj bi gradnjo pocenilo, so prešli na klasično izvedbo. In tu je treba dati vse priznanje ne samo projektantom, ampak tudi tistim, ki so omogočili to prepotrebno in dragoceno naložbo. Bazen je zgrajen zares lepo in solidno, Krbavčičev sen pa se je uresničil že leta 1975. Toda takrat so se odprli novi problemi. Pokazalo se je, da bi bilo treba zgraditi še večji hotel, ki bi ga hodnik povezal z bazenom, da se invalidi in borci NOV ne bi prehladili, če bi prehitro zapuščali bazen. O tem mi je Krbavčič govoril že tedaj, ko je zmanjkalo ploščic za izgraditev bazena. Odklonil sem, da bi pisal o tem vprašanju, ker bi to utegnili izzveneti kot pritisk za nove naložbe, proti katerim je že takrat tekla politična kampanja. Pa je Krbavčič prodiral tudi s to zamisljo: novo naložbo je izsilil bazen sam in pot do hotela Svobode je bila precej lažja kot pot do pokritega bazena z ogrevano morsko vodo.

Ob dograditvi hotela Svobode se je napletlo tisto, kar se v naši kadrovske praksi tako rado dogaja: nekateri ljudje so spoznali, da Ivan Krbavčič ne bo primeren upravitelj za tako lep dom, da ne bo sposoben zagotoviti njegovega uspešnega poslovanja. Za upravitnika so imenovali novega, mlajšega človeka, Krbavčiča pa naredili za njegovega namestnika. To pa je bil ukrep, ki je bil neprijeten in škodljiv za oba, predvsem pa za razmere v domu.

Prav gotovo je treba sedanje težave invalidskega doma v Strunjanu v marsičem pripisati čudnemu dvovladju, ki je bilo značilno za ta dom zadnji dve leti. Grozeče energetske stiske se ni resno zavedal nobeden, razen morda, če je Krbavčič to skrival zase. Vse je omamila les marmornih zidov, nove uslužbenke so zaposlovali z veliko roko in med strežbo je kazalo tako, kakor da ima že vsak strežaj svojega šefa. Ob tem so se manjšali obroki, količinsko in kakovostno, prihranke so začeli iskati v zmanjševanju ogrevanja morske vode, v zdravstvenih storitvah itd. S tem je povedano skoraj vse o tem, kakšne razmere vladajo v Strunjanu danes.

Dom je bil jeseni zaprt, vnovič ga bodo zaprli 5. januarja 1983, ker so na hotelski zgradbi baje potrebna večja popravila. O tem, da primanjkuje gostov, ne govori nihče, čeprav je dom pred dograditvijo hotela Svoboda posloval skoraj neprekinjeno, in sicer v počitniških hišicah in depandansi, ki niso bile prenovljene, kakor so dandanes. Poglavitni vzroki začasno zaprtje doma so očitno druge in ne v nujnih popravilih: v dragem gorivu, ki ga povrh še primanjkuje, in v pomanjkanju gostov.

Da se je zmanjšal dotok na preventivno zdravljenje v Strunjan, so zagotovo krivi omejitveni ukrepi, ki jih je narekovala gospodarska ustalitev. To je zelo poučen dokaz o tem, da omejevanje izdatkov za zdravljenje vojaških invalidov in borcev NOV ni prizadelo samo njih, ampak odpira tudi pereča gospodarska in socialna vprašanja za mnoge zdraviliške delovne skupnosti, torej tudi za delovno skupnost invalidskega doma v Strunjanu. Ta delovna skupnost je postavljena pred hudo preizkušnjo, ki bi jo morala stremeti k spoznanju, da ne gre iskati izhoda iz zagat samo v lepih zgradbah in »od zgoraj«, ampak da se mora opreti na lastne noge in na razpoložljiva zdraviliška sredstva, ki so med najlepšimi in najbolj privlačnimi na Jadranskem morju.

Mnogi tovariši, ki jih od partizanov in iz povojnega življenja poznamo po zgledni skromnosti, so se mi pritoževali nad hrano in piclimi obroki, nad temperaturo vode v bazenu ki jo od ponedeljka do petka zmanjšujejo na 28 stopinj Celzija, medtem ko jo v soboto – očitno zaradi zunanjih gostov – povišujejo na 30 stopinj. Med njimi je Ciril Gričar iz Kokrice, skupina gorenjskih prvoborcev na čelu z Miškom, ki si je morala po večerji kupovati četrtkilske sendviče itd. Hrana je bila zares pod kritiko. To sem izkusil sam, vendar moram zapisati, da se je od 9. decembra 1982 dalje izdatno popravila in da se je od tega dne dalje izboljšalo tudi delo strežnega osebja, da smo odtlej nekaj dni videli šefa strežbe, ki nadzoruje delo in osebno posreduje tam, kjer strežaji dela ne zmorejo, kar bi morala biti njegova stalna praksa.

Popolnoma človeško in pravilno je, če vojaški invalidi in borci NOV primerjajo usluge doma v Strunjanu s podobnimi uslugami Doma upokojencev v Izoli in počitniškega doma v Banjolah, da jih primerjajo s ceno teh uslug in z njihovo kakovostjo. Treba se bo vprašati, zakaj je Dom upokojencev v Izoli stalno nabito poln in zakaj so bile polne tudi Banjole. Brez dvoma je treba izvor za polno zasedenost teh domov iskati v mikavnem ozračju, ki so ga znali ustvariti med gosti njihovi upravitelji z osebjem vred, in v dobri hrani. Sam sem se prepričal, da hrana v izolskem Domu upokojencev ostaja, tako je obilna, kar se v Strunja-

nu ne dogaja, da je v Izoli ples kar trikrat tedensko (v sredo, petek in soboto), da je ozračje med gosti odlično. Vrhu tega so cene oskrbnega dne za 100 dinarjev nižje kot v Strunjanu, v Izoli torej 380 novih dinarjev, s tem, da imajo člani društva upokojencev še 70 do 100 dinarjev popusta. Zapisati je treba sicer, da je razlika 100 dinarjev med Strunjanom in Izolo upravičena, pač zavoljo lepšega, večjega in čistejšega bazena, toda kakovost hrane in drugih uslug v Strunjanu bi bilo treba primerljivo izboljšati, pa tudi poskrbeti za več zabave in rekreativnih dejavnosti.

Pot iz težav invalidskega doma v Strunjanu vodi samo prek polne zasedenosti zdraviliških in počitniških zmogljivosti, zakaj odplačilom naložbenih dolgov ni mogoče pobegniti z zapiranjem doma. Le ob polni zasedenosti se delež teh odplačil v ceni oskrbnega dne zmanjšuje, s tem pa ostaja več za hrano gostov, za osebne dohodke zaposlenih in za druge potrebe. Poudariti pa je treba, da polne zasedenosti hotela Svobode in pomožnih zmogljivosti ni mogoče doseči z zmanjševanjem obrokov, z zniževanjem temperature v bazenu, kar je za starejše ljudi, kakršni so vojaški invalidi in borci NOV, škodljivo, s predragimi zdravstvenimi uslugami, kot je na primer cena za skupinsko telovadbo v bazenu, ki trenutno dosega kar 80 novih dinarjev dnevno. Taki ukrepi, ki iščejo izhod iz nastalih težav v povečevanju cen, delujejo v zdraviliškem turizmu kot bumerang in navadno povzročajo prav tisto, kar prihodke samo zmanjšuje. Te resnice bi se moral zavdati vsak delavec invalidskega doma v Strunjanu, ne samo novi upravitelj. Treba bo misliti ne samo na to, kako preživeti, ampak tudi daleč naprej, tako kot je znal nekoč misliti Ivan Krbavčič, ki je zapustil tako veliko dediščino, da bi moral vsakogar spodbujati k zavzetemu in požrtvovalnemu delu: ne za goste, ampak zase in za nadaljnji razvoj invalidskega doma v Strunjanu, zato da bodo tam zaposleni imeli stalen in dostojen kos kruha...

FRANCI STRLE

Pripombe uredništva: Ta članek je Franci Strle napisal že 20. decembra, vendar ga zaradi pomanjkanja prostora objavljamo šele v tej številki.

Nekaj o Rezijanskem bataljonu

Dopolnilo k članku Novo leto pod zasneženimi smrekami, 52. številka TV-15

Sem vaš dolgoletni naročnik. Zadovoljen sem z vsebino, ki jo prinaša naše glasilo. Še posebno rad se poglabim v preteklost, razne pripovedi in doživlja je borcev iz naše ljudske revolucije. Sem odločno proti vsakemu pretiravanju in neresničnosti.

Ob članku Novo leto pod zasneženimi smrekami sem se ustavil ob stavku: »V začetku petinštiridesetega so Zmaga premestili v operativni štab za komandanta Rezijanskega bataljona v Sočo in pozneje v Benečijo.«

Moram vsaj v nekaj stavkih povedati več o Rezijanskem bataljonu. Imel je svoje operativno področje v dolini Režije. Bataljon je bil tam od avgusta 1944 pa do 15. januarja 1945, ko smo se morali zaradi hude sovražne ofenzive umakniti v zgornjo Soško dolino. V zadnji hudi sovražni ofenzivi na 9. korpus v drugi polovici marca 1945 je Rezijanski bataljon po ukazu operativnega štaba odšel v Cerkljo na orožje, municijo in obleko. Medtem je še vedno divjala nemška ofenziva. Morali smo nemudoma na položaje na Cerkljanskem vrh. Čez nekaj dni sem se moral takoj prigrasiti štabu 9. korpusa. Sprejel sem ustno naročilo od komandanta in političnega komisarja Borštnarja in Avblja v vasi Jesenica, da moramo nemudoma v Novake, da rešimo premično bolnišnico 31. divizije. Vseh skupaj z bolniškimi osebjem je bilo več kot 130. To nalogo je bataljon sprejel in jo tudi izpolnil, brez kakršnihkoli izgub.

Tik pred koncem vojne 28. aprila 1945 smo med potjo proti Čedadu likvidirali nemško policijsko postojanko na Žagi. Imel sem že pisмено dovoljenje od komandanta in političnega komisarja Bavca ter Zdravljica za štiri najstrednje počitek zaradi bolezni. Sele po tej akciji je Zmago prevzel bataljon in nadaljeval z njim pot do Čedada. Še preden mi je potekel dovoljeni čas, sem se takoj zglašil v Čedadu in prevzel svoj bataljon, ki sem ga vseskozi vodil. Junija 1945 smo se priključili Jugoslovanskemu odredu Cone A na Krasu.

Tudi mi pišem zgodovino. Pišeta jo znana borca Bavec in Črnogelj. Trudimo se, da bo naša zgodovina iz NOB prikazana resnično, z dobrimi, slabimi stranmi in lastnostmi ljudi, ki so to zgodovino ustvarjali. Zavedam se, da bo zgodovina narodnosvobodilnega boja za mlade in prihodnje generacije, zato naj bo takšna, kakršna mora biti, brez ustvarjanja novih herojev. Saj heroj je bil naš narod v celoti. GIANFRATE SILVO-SREČKO Nova Gorica

MIRKO KLANČAR-SANDI 3

Štiridesetletnica slavne Gubčeve brigade

Uničenje postojanke Dob je potem v mirenki dolini, čeprav niso bile uničene druge napadene postojanke, omogočilo partizanom lažje gibanje, aktivistom OF pa lažje politično delovanje med prebivalstvom. Dobili smo vse orožje, obenem pa tudi veliko hrane, živine in drugega materiala. Zaradi dobre obrambe okrog Doba in strahu pred partizani so prišli Italijani na Dob šele 28. decembra 1942 popoldan, ko nas že več ni bilo tam. Našli so goreč in porušeni grad ter mrtve fašiste v gorečem grobu.

Druga januarja 1943. leta je poveljstvo brigade predlagalo Glavnemu štabu NOV in POS za odlikovanje teh najbolj zaslužnih borcev, bombašev, komandirjev in komandantov za uspehe v bojih na Ajdovcu, Žužemberku in Dobu: Tone Zgonc - Vasja Dražen, komandant 1. bataljona, Milan Hudnik-Mile, borec in bombaš, Jože Kadunc-Ibar, puškomitraljez, narodni heroj, vsi iz prvega bataljona, Stane Potočar-Lazar, komandant 3. bataljona, narodni heroj, Franci Kolar-Franci, politični komisar 3. bataljona, na Ajdovcu je bil ranjen, Frane Rojšek-Jaka, komandir 1. čete, narodni heroj, Viktor Omerza, vodnik v 2. četi, ranjen na Ajdovcu, Mirko Klančar-Sandi, bombaš, desetar v 3. četi in Slavko Zadnikar, bombaš 1. čete vsi iz tretjega bataljona. Poleg teh so bili predlagani za odlikovanje zaradi hrabrosti in uspešnega vodenja v drugih bojih še Janez Hribar-Rokca, komandir 1. čete 2. bataljona, narodni heroj, in Zvonko Vrečko - Tinč Gojčič, politični komisar 2. bataljona. Ta predlog za odlikovanje je prvi znani predlog med NOB.

V kroniki Gubčeve brigade je še zapisano, da so se v boju na Ajdovcu zelo dobro izkazali še Intihar, Vili Kump-Džili, Konrad Rogopevšek-Hugo in namestnik komandanta brigade Predrag Jevtič-Dragan, narodni heroj. Seveda so bili dejansko hrabri vsi borci v vseh teh bojih, zlasti tisti, ki sem jih še navedel, pa niso bili predlagani za odlikovanje, kot tudi Lado Ambrožič-Novljan in Viktor Avbelj-Rudi, ki sta bila vedno med borci v prvi liniji in jih vzpodbujala k hrabrosti in zmagi, ter naše hrabre borke Olga Červan-Olga, por. Vipotnik, Milka Saje-Maruša, por. Krese, Zofka Repovš-Cofek, por. Fain, Nada Hojek-Zgonc in Vera Skušek-Vera. Odlikovanja potem še dolgo nismo dobili, je pa bila v Gubčevi brigadi navada, da so bili najbolj hrabri borci pohvaljeni pred zborom. Na mitingih, ki smo jih prirejali po vseh vaseh po vsaki zmagi in boju, pa so imeli pohvaljeni pravico prvi zaplesati.

Potek teh bojov sem zapisal po knjigi Gubčeva brigada, ki jo je napisal Lado Ambrožič-Novljan in po mojem spominu ter prispevkih, ki sem jih že prej napisal. Po tej knjigi je brigada napadla od ustanovitve do konca vojne 37 utrjenih mest in krajev in pri tem dosegla samo tri popolne zmage, in sicer na Ajdovcu, Dobu in Poganku. Če upoštevamo še to, da so borci močno utrjene postojanke Ajdovec in Dob zavzeli brez topov in drugega težkega orožja, kar je bilo uporabljeno pri Poganku v letu 1944 in drugod, sta ti dve popolni zmagi v letu 1942 zaradi tega še bolj veličastni. Poraz bele garde na Ajdovcu je največja zmaga Gubčeve brigade nad njimi med vojno. Zmage na Ajdovcu in Dobu so bile dosežene samo s tremi mrtvimi borci in manjšim številom ranjenih in so zaradi tega v primerjavi z velikimi žrtvami sovražnika zelo težko primerljive z drugimi boji nasploh v Sloveniji. Dokazano je bilo, da se tudi brez težkega orožja z osebno hrabrostjo in moralno močjo borcev ter dobrim vedenjem boja da uničiti take postojanke. Upravičen pa je bil tudi obstoj brigade. Gubčeva brigada je kmalu za tem dobila naziv udarna.

Zaradi teh velikih zmag in bojov Gubčeve brigade decembra 1942 je prav, da se jih spomnimo ob praznovanju 40-letnice ustanovitve brigade. Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec bo predlagal KS Ajdovec in skupščini občine Novo mesto, da se na Ajdovcu postavi plošča v spomin na zmago Gubčeve brigade nad belogardisti.

Konec

V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču - Kajtimiru je priredil Jelko Peterneš

11

61. Nazadnje so le povedale, da so se vsi moški iz vasi poskrili, ker so jih Italijani opozorili na nevarnost. Rekli so jim, da partizani vse moške pobijejo. Italijani so to lažno propagando izkoriščali tudi zato, da so lažje opravljali novačenje rekrutov v teh vaseh. V tej vasi so se borci ne le nahranili, pač pa so dobili še nekaj rezervne hrane.

62. Ob enajstih ponoči je brigada krenila na sam vrh Matajurja. Prišli so na vrh in v majhnem sedlu, ki loči najvišji vrh od nižjega, zasadili v zemljo slovensko zastavo. Tam je brigada ostala ves dan in se odpočila. Zvečer so se pripravili za pot v zahodno Benečijo. Nameravali so dohiteti Gradnikovo brigado, ki je bila že na Miji. Istega dne, ko se je Gregorčičeva brigada bila na Kolovratu, se je Gradnikova tolkla na Livku.

63. Na Livku je bila italijanska postojanka. Gradnikova brigada jo je napadla z namenom, da bi razbremenila Gregorčičevo, ki je šla za njimi. Popoldan se je brigada začela spuščati v Nadiško dolino. Pot je bila zelo dolga. Borci so bili utrujeni od bojev in pešačenja, mnogo borcev je bilo tudi ožuljenih. Partizani so stopali počasi, in jih je prehitel dan. Podnevi pa niso mogli skozi Nadiško dolino.

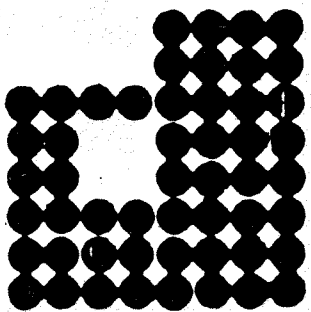
64. Brigada se je potuhnila za skalnat greben in se zavarovala z vseh strani. Pod njimi se je valila dolga kolona tovornih avtomobilov. Sprva je bilo videti, da nameravajo v Kobarič. Toda pod grebenom, kjer so bili skriti partizani, so se začeli ustavljati. Takrat je postalo jasno, da so jih Italijani odkrili.

65. Italijani so začeli lesti s tovornih avtomobilov in prodirati proti grebenu. Okoli dvanajstih so že bili v Mašeri. Bataljonom je bilo strogo naročeno, naj pazijo na konspiracijo, nobenega premikanja, nič kajenja in govorjenja. Mirno je bilo vse do treh popoldne. Takrat je zapokalo pri prvi četi. Italijanski narednik je prišel s patroljo sedmih mož poizvedovat za partizani in naletel na prvo četo.

66. Štiri Italijane so borci ujeli, trije pa so ušli v Nadiško dolino. Partizani so se usuli za njimi. Vedeli so, da morajo priti na Črni vrh ali pa jo bodo skupili v teh čerch. Desno od ceste je bila tik pod njimi italijanska postojanka Stupica. Da bi čimbolj zavarovali prehod čez cesto, je komandant poslal drugi bataljon, ki je bil najbližje cesti, v zasedo proti postojanki in proti Čedadu.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

Pred nekaj dnevi sta Jože Vidic in Ivan Jan obiskala pisatelja Toneta Svetina na Bledu. Pogovarjali so se o različnih oblikah pisanja na temo o NOB, o tem, kako zaježiti govorice, da so gorenjski pisatelji med seboj sperti, o kritiki in kritizirstvu, zahrbtnem opravljanju, zavisti in drugih nečednih lastnostih.

Tone Svetina je izjavil, da on nima časa tekati naokoli po komitejih in odborih ZZZB NOV ter opravljati in tožariti druge, ker ima dovolj dela doma.

»Sovražnik se združuje, zato moramo biti še bolj enotni, si pomagati in ne eden drugemu nastavlja ovir. S pisanjem lahko tako točemo po sovražniku kot nekoč odredi, brigade in posebne jurišne enote NOV in POJ,« je poudaril Svetina.

Zapisal in s pomočjo Svetinove sestre fotografiral Jože Vidic

ORMOŽ

Označitev kurirskih poti

Na območju občin Ptuj, Ormož in Ljutomer je med vojno delovalo pet TV kurirskih postaj; 8, 8a, 14, 15 in 15a. Razen tega je tod potekala prek Drave redna zveza, ki je bila še kako pomembna. Vse to še danes ni obeleženo, kar seveda ni prav.

Na pobudo občinskega odbora ZZZB NOV Ormož je bilo v tem kraju posvetovanje s predstavniki občinskega odbora ZZZB NOV Ptuj in Ljutomer in kurirjev. Kurirske zveze so na tem območju delovale v zelo težavnih razmerah. Ravniški gričevnati teren, preprečen z gostimi prometnimi potmi, okupatorjeve postojanke, njegovo neprestano kontroliranje posameznih vasi in zaselkov, vključujoč tudi njegove »pomocnike«, vse to je pomenilo neugodne razmere za obstoj partizanskih enot. Zato jih niti niso poskušali ustanovljati, prostovoljce in mobilizirance pa so v glavnem pošiljali na Pohorje in na Kozjak. Vse to okoliščine so zahtevale od kurirjev, ki so tod vzdrževali zveze, da so morali biti pri tem še kako previdni in pogumni.

Na posvetu so se dogovorili, da bi naj te poti označili in med seboj povezali v krožno pot. Ob dnevu vstaje slovenskega naroda ali pa ob dnevu borca, bi po njej s pionirji, mladino in z drugimi udeleženci opravili vsakoletni pohod. Takšna oblika bi lahko tudi postala najneposrednejši način prenašanja bojnih tradicij in revolucionarnih izkušenj NOB pri prenašanju na mlade generacije. V teh krajih kažejo za to pripravljenost.

Sklenili so tudi, da bi poleg tega bilo treba postaviti spominsko obeležje za prehod čez Dravo, nekje med Borlom in Ptujem. Zaradi tega naj bi v okviru občinskega odbora ZZZB NOV Ptuj ustanovili pripravljalni odbor, v katerem bi bili poleg tamkajšnjih predstavnikov družbenopolitičnih organizacij tudi kurirji. Vsekakor pa bo treba k sodelovanju še povabiti predstavnike muzeja NO Maribor, zaradi strokovne pomoči. Obeležje naj bi odkrili v letu 1984 ob prazniku občine Ptuj.

Ko so govorili o denarnih sredstvih, so se odločili, da bodo za leto 1984 natisnili spominski stenski koledar z 12 partizanskimi domačijami, šest s Pohorja in prav toliko s Koroške. Premišlujejo tudi o morebitni izdaji spominske značke. Hkrati nameravajo izdati brošure o delovanju teh kurirskih postaj.

DRAGO MIKLAVEC

KOČEVJE

Načrtovane proslave

V prizadevanju, da bi v letošnjem letu čim bolj slovesno in v sodelovanju občanov proslavili v tej občini vrsto pomembnih jubilejev, so pripravili predlog programa proslav in prireditve. Posebno pozornost naj bi posvetili proslavljanju 40-letnice Zbora odposlancev slovenskega naroda, ki je bil od 1. do 3. oktobra 1943. leta v Kočevju.

V okviru proslav spada tudi 40-letnica ustanovitve 9. slovenske narodnoosvobodilne brigade, ki je bila ustanovljena ob kapitulaciji Italije 9. septembra v Kočevju iz Zapadnodolenjskega odreda in je bila vključena v sestavi 18. divizije NOV in PO Jugoslavije. V to brigado, ki jo je vodil komandant Mile Čubrić, so bili vključeni v precejšnjem številu borci iz te okolice. Nadalje 40-letnica 1. kongresa Zveze slovenske mladine, ki je bil oktobra 1943. v Kočevski Reki. S proslavami v letošnjem letu je povezanih tudi vrsta drugih dogodkov, ki jih bodo vključili v praznovanja ob občasnih praznovanjih, posebej pa v dneve občinskega praznika 3. oktobra.

VIKTOR DRAGOŠ

Obvestili

Obveščamo vse borce, ki so se bojevali v vrstah enot 14. divizije, da bo letošnje tradicionalno tovariško srečanje v soboto, 5. februarja, v Celju. V soboto, 5. februarja, ob 9. uri bo z ljubljanske železniške postaje odpeljal poseben vlak s 430 sedeži, ki bo po postankih v Litiji, Trbovljah, na Zidanem mostu in v Laškem prispel v Celje ob 10.25.

Odhod posebnega vlaka iz Celja bo ob 17. uri, prihod v Ljubljano pa bo ob 18.25 uri. Petdesetodstotni popust velja samo za izredni vlak.

Železniško gospodarstvo
Ljubljana

★

Obveščamo vse borce, ki so se bojevali v vrstah enot 14. divizije, da bo letošnje 20. tradicionalno tovariško srečanje v soboto, 5. februarja, ob 11. uri v dvorani Golovec v Celju. Ob 9. uri bo z ljubljanske železniške postaje odpeljal poseben vlak, ki bo s postanki v Litiji, Trbovljah, na Zidanem mostu in v Laškem prispel v Celje ob 10.25.

Na srečanju bo podano poročilo o delovanju divizijskega odbora ter program dela za prihodnje obdobje. Ob tej priložnosti nam bo 15 občin, ki so podelile domicil diviziji, izročilo skupno domicilno listino.

Sledilo bo tovariško srečanje. Poseben vlak se bo vračal iz Celja ob 17. uri, s prihodom v Ljubljano ob 18.25. Zaradi možnosti vrnitve na domove. Povratno vozovnico kupite na železniški postaji Ljubljana.

Vabilo

Vabimo vse borce in borce 18. SNOUB Bazo- viške, ki žive na območju Ljubljane, da se udeležijo zbora ljubljanske sekcije skupnosti borcev in bork 18. brigade, ki bo ob 16. uri v domu JLA dne 28. januarja 1983. leta, soba 143.

Na tem zboru bomo razpravljali o dosedanjem delovanju 18. brigade kakor tudi o načrtu dela za 1983. leto, ki je jubilejno (40 let ustanovitve 18. brigade, 30. divizije in 9. korpusa).

Odbor ljubljanske sekcije
18. brigade

Je kdo v okolici Savudrije tako priazen, da bi mi strokovno obrezal 200 trt na žici v Savudriji.

Franc Bizjak
Titova 384, Črnuče

Popravek

V tretjem nadaljevanju o Bovški četi v TV-15, št. 1 je v četrtem odstavku napačno napisano, da je drugi bataljon SPO deloval na desnem bregu Soče, v Goriških Brdih in delu Benečije. Pravilno je takole: Drugi bataljon je deloval na Kobarškem in Bovškem, medtem ko je bil tretji bataljon na drugem bregu Soče, v Goriških Brdih in delu Benečije.

SREDNJA DOBRAVA

Patruljni tek v Žagarjev spomin

Narodnega heroja Staneta Žagarja, rojenega v Zagi pri Bovcu, učitelja na Srednji Dobravi pri Kropi od 1923. do 1940. leta, komunista od leta 1931 dalje, organizatorja gorenjske vstaje in člana vodstva slovenskih komunistov ter partizanstva, ni treba posebej predstavljati. Poznamo ga in vemo, da je padel 27. marca 1942 pri Planici nad Črncobom. Leta 1951 je bil razglašen za narodnega heroja.

V soboto, 19. februarja, ob devetih dopoldne se bo na Srednji Dobravi pri Kropi začel že tretji tek patrolj v spomin Staneta Žagarja, ki ga pod pokroviteljstvom ISKRE - tovarne mehanizmov Lipnica pri Kropi prirejajo organizacije borcev in športnikov iz Lipniške doline. Namen tekmovanja je obujati tradicije NOB, jih prenašati na mlade in krepiti obrambno pripravljenost.

Patrulja lahko šteje tri člane. Kategorij pa je več glede na starost.

A - moške patrolje do 15 let starosti (šolarji), B - ženske patrolje do 15 let starosti (šolarke), oboji tečejo na 8 kilometrov. C - moške patrolje do 30 let, D - moške patrolje do 40 let, E - moške patrolje do 50 let, F - moške patrolje nad 50 let starosti, G - ženske patrolje do 25 let, H - ženske patrolje do 35 let, I - ženske patrolje nad 35 let starosti. Moške kategorije tečejo na 15 kilometrov, ženske pa na 8 kilometrov. J - Patrolje v uniformah (JLA, TO, UJV, CZ, lovci, gasilci, NZ) tečejo s terenskimi smučmi na 8 kilometrov.

Progi ne bosta imeli večjih vzponov in spuštov. Startnina za odrasle je 100 dinarjev in za šolsko mladino 50 dinarjev za poprejšnje prijave, za prijavo na dan tekmovanja pa za odrasle 150 dinarjev in za šolsko mladino 100 dinarjev. Startnino plačate ob prevzemu startne številke. Organizator bo poskrbel za okrepčilo, pomoč in varnost. Vsak tekmovalec bo prejel značko in bilten. Zadnji rok prijave je 15. februar 1983 na naslov TVD Partizan Podnart 64244-Podnart, telefon (064) 70-422. Kasneje prijave skupine bodo startale na koncu svoje skupine. Organizatorji in pokrovitelji vabijo k številni udeležbi. Objavljamo tudi prijavnico za tek patrolj.

CIRIL ROZMAN

PRIJAVNICA

na tretji smučarski tek patrolj Staneta Žagarja, ki bo v soboto, 19. 2. 1983, ob 9. uri na Srednji Dobravi pri Kropi pri domu krajevne skupnosti.

Ime in priimek članov patrolje	leto rojstva	organizacija društvo, klub	kategorija patrulje
1. _____			
2. _____			
3. _____			

Poziv vsem, ki karkoli vedo o štajerskih četnikih

Že nekaj let zbiram dokumente in pričevanja o snovanju, razvoju, delu in koncu štajerskih četnikov, ki jih je po smernicah Slovenske legije iz Ljubljane po letu 1943 na Štajerskem ustanovil njihov komandant Jože Melaher-Zmagoslav. Melaher sedaj živi v Clevelandu v ZDA in je politično še aktiven. Med drugim je v emigraciji pred leti napisal članek o štajerskih četnikih. Njegov zapis je poskus »ohraniti za zgodovino« pričevanje, kako je bila to ena od protikomunističnih enot, ki jo je organiziral »na lastno pobudo za boj proti okupatorjem in komunistom«. To trdi kljub znanemu sodelovanju Slovenske legije v Ljubljani z italijanskim in nemškim okupatorjem in kljub svojemu sporazumu z zveznim vodjem štajerske domovinske zveze Steindlom v Mariboru, v začetku 1945. leta.

Dosedanja raziskovanja pričajo o nitih organizacije po smernicah kurirja, duhovnika Henrika Goričana v letu 1941 in 1942. Tedaj so bili organizirani v trojkah in so zbirali poročila za angleški Intelligence Service. Nemci so člane organizacije v Mariboru, Celju in Savinjski dolini leta 1942 pozaprl. Nekaj so jih razglasili za »komunistične bandite«, sicer s posebnim katoliškim programom, ki so jih postrelili in poslali v koncentracijska taborišča. Takrat je tudi Melaher pobegnil, se nekaj časa skrival po Ptujem polju, da bi leta

1943 po Goičanovem obisku na Štajerskem začel snovati četniško skupino na Ptujem polju, v okolici Maribora in v Slovenskih goricah. Skupina je v letu 1944 narasla na 80 mož, po večini iz nemške vojske. Do srede 1944. leta ni napadala partizanov. Proti koncu 1944. in v začetku 1945. leta se je okrepila in štela 150 mož. Skupina je lovila aktiviste in partizanske kurirje. V tem času je napadala tudi dve žandarmerijski postojanki. Po sporazumu s Steindlom je četniška skupina delovala kot nemška policijska enota za boj s Partizani. Ko se je Slovenskim goricam približevala fronta, je aprila 1945 krenila na teren Laško-Jurkloster-Razborje nad Sevnico. Opravljala je prav tako policijske dolžnosti ter lovila in pobijala posamezne partizane. V začetku maja 1945 se je prek Celja in Polzele ter Slovenjgradca in Dravograda prebila na Koroško, od koder so jo takoj poslali v Italijo, jo tam razorožili in namestili v taborišča.

Obračam se na vse tovarišice in tovariše, ki karkoli vedo o organizaciji in delu četništva na Štajerskem, da mi to sporočijo, ker nameravam zbrano gradivo objaviti.

Karlo Forte - Marko Selin, Trbovlje, Novi dom 44, telefon 821-142

PRAVNI SVETOVALEC

V. M. S. Zanec, od katerega ste kupili garažo in mu dali večji denarni znesek za aro, je garažo prodal za višjo ceno in jo izročil drugemu. Ali ste upravičeni od njega zahtevati vrnitev dvojne are?

Odgovor: Ker je za neizpolnitev pogodbe odgovoren prodajalec, lahko od njega zahtevate vrnitev dvojne are. V primeru namreč, če je za neizpolnitev pogodbe odgovorna stranka, ki je aro prejela, sme druga stranka po svoji izbiri zahtevati bodisi izpolnitev pogodbe, če je to še mogoče, ali povrnitev škode in vrnitev are, ali pa vrnitev dvojne are.

A. F. P. Spoznani ste za vojaškega mirnodobnega invalida zaradi 60-odstotne okvare spodnjih okončin. Do kolikšnega regresa pri nakupu osebnega avtomobila ste upravičeni?

Odgovor: Do regresa pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu so upravičeni invalidi, pri katerih je vojaška invalidnost v tem, da imajo spodnje okončine okvarjene najmanj 60-odstotno ali da imajo zgornje okončine okvarjene najmanj za 80-odstotka ter slepi invalidi. Višina regresa pa je odvisna od odstotka invalidnosti ter od rednih dohodkov invalida in njegovih družinskih članov. Regres znaša za invalida s telesno okvaro spodnjih okončin s 60-odstotno ali 70-odstotno invalidnostjo - 30 odstotno od osnove, ki je pri nakupu osebnega avtomobila prodajna cena avtomobila jugoslovanske proizvodnje do 1000 cm³. Ta regres pa se poveča za 10-odstotno, če redni dohodki ne presegajo na družinskega člana 50-odstotkov povprečnega mesečnega osebnega dohodka zaposlenih v prejšnjem letu.

R. V. T. Otrok vam je kmalu po rojstvu umrl. Do kolikšnega porodniškega dopusta ste upravičeni?

Odgovor: Če se delavki rodi otrok mrtev ali če umre po rojstvu med porodniškim dopustom, ima delavka pravico ostati na porodniškem dopustu 42 dni od dneva poroda.

O. J. R. Kateri invalidi imajo pravico do povečanega letnega dopusta?

Odgovor: Do povečanega letnega dopusta, ki lahko traja največ pet delovnih dni, so upravičeni delovni invalidi 2. kategorije invalidnosti, to je tisti, ki jim je priznana pravica do skrajšanega delovnega časa, pa tudi delavci s priznano najmanj 60-odstotno telesno okvaro.

P. R. L. Letos se boste starostno upokojili. Leta 1975 ste bili 9 mesecev v bolniškem staležu in ste prejeli nadomestilo osebnega dohodka. Kako se vam bo to nadomestilo upoštevalo pri izračunu pokojninske osnove?

Odgovor: Zavarovancem, ki se prejeli nadomestilo osebnega dohodka po predpisih o zdravstvenem varstvu, se za čas prejemanja nadomestila za izračun pokojninske osnove upošteva osebni dohodek iz koledarskega leta pred začetkom prejemanja nadomestila oziroma osnova za odmero nadomestila po predpisih o zdravstvenem varstvu, torej v vašem primeru povprečni osebni dohodek iz leta 1974. Ta osebni dohodek se bo tudi valoriziral s količnikom, določenim za to leto.

R. R. Č. Stari ste 57 let in boste v kratkem dopolnili 15 let pokojninske dobe. Ste borka NOV od 1. 1. 1944, ker vam je čas od tega dne do 15. 5. 1945 priznan v posebno dobo v dvojnem trajanju. Od 18. 2. 1978 dalje ste zopet redno polno zaposleni. Ali in do kolikšne pokojnine boste upravičeni?

Odgovor: Z dopolnitvijo 15-letne pokojninske dobe boste pridobili pravico do starostne pokojnine. Ta vam bo na podlagi navedene pokojninske dobe odmerjena v višini 40-odstotkov pokojninske osnove, to je od povprečnega mesečnega osebnega dohodka, ki ste ga dosegli v letih 1978 do 1982, pri čemer se bo osebni dohodek iz let 1978, 1979 in 1980 ustrezno povečal (valoriziral), osebni dohodek iz let 1981 in 1982 pa upošteval v nominalnem znesku. Ker pa ste borka NOV od leta 1944, vam bo odmerjena pokojnina povečana za 30 odstotkov.

Jože Mohar

Novembra lani je umrl Jože Mohar, rojen leta 1927 v Zagorju. Za NOB je začel aktivno delati leta 1944. Bil je borec Pohorskega bataljona, Šercerjeve brigade in kurir TV-27. Prejel je medaljo zaslug za narod. Pokopali smo ga v Zagorju.

Avgust Šranc

Oktober lani smo se na pokopališču v Zasiplu poslovili od Avgusta Šranc, rojenega leta 1913 v vasi Mevkuš pri Gorjah. Med borce Prešernove brigade je stopil leta 1944 na Mezakliji.

Mirko Sitar

Na Prevaljah smo se septembra poslovili od Mirka Sitarja, rojenega leta 1904. Med vojno je bil trgovec in je svojo trgovino večkrat prepustil partizanom, da so jo izpraznili. Od aprila leta 1943 je bil intendant za prehrano za Koroski odred. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Vladislav Bokavšek-Marjan

V Piranu smo se novembra lani poslovili od prvoborca in vojaškega invalida NOV Vladislava Bokavška-Marjana, rojenega leta 1925 v Ljubljani. Leta 1941 se je vključil v OF in delal na terenu Sneberje-Vevče vse do njegovega vstopa v 2. grupo odredov. Kasneje je bil premeščen v Glavni štab NOV in POS v zaščitno četo. Nekaj časa je bil tudi spremljevalec Staneta Rozmana. Za svoje delo je bil odlikovan.

Ivan Hribar

Ivan Hribar se je rodil leta 1920 v Zagorju. Med okupacijo je sodeloval z OF, zato ga je okupator aretirali in zaprl v celjske zapore. Po izpustitvi iz zaporov se je aktivno vključil v NOV. Pri opravljanju vojaških dolžnosti je bil ranjen. Za zasluge v NOV in povojni izgradnji je bil večkrat odlikovan. Od njega smo se poslovili novembra lani na zagorskem pokopališču.

Antonija Jalen

Rodila se je leta 1905 v Zgornji Lipnici pri Kropi. Leta 1944 se je pridružila OF ter vsestransko pomagala pri osvoboditvi domovine. Od Antonije smo se poslovili julija lani na Blejski Dobravi.

Hinko Drnovšek

Oktober lani je umrl Hinko Drnovšek, rojen leta 1904 v Nemčiji. Med NOB je denarno podpiral OF, v NOV pa se je aktivno vključil leta 1944 v Gubčevo brigado. Od njega smo se poslovili v Zagorju.

Franc Ličen-Tibot

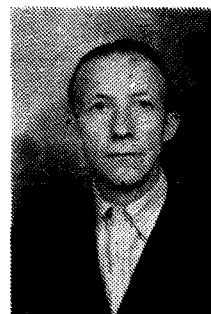
V Ptujju smo se februarja lani poslovili od Franca Ličena-Tibota, ki se je rodil leta 1922 v Šmarjah pri Novi Gorici. Razpad Italije je dočakal kot italijanski vojak. Septembra leta 1943 je prišel domov in se takoj vključil v NOV. Bil je borec 1. vipavskega bataljona VOS in kasneje v enotah VDV in KNOJ. Po osvoboditvi je delal v ljudski milici. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Franc Kukanja

Na pokopališču Tomačevca smo se poslovili od Franca Kukanja, rojenega leta 1914. Leta 1943 je pribežal s Sicilije domov in takoj začel delati za NOB.

Valentin Mravlje

Na Blejski Dobravi smo se julija lani poslovili od Valentina Mravlja, rojenega pred 77 leti v vasi Avsko. Junija leta 1942 se je vključil v delo NOB. Bolezen mu je preprečila, da bi odšel k partizanom. Leta 1943 je bil aretiran in poslan v kazenski bataljon. Leta 1944 se je pridružil borcev prekomorskih brigad.

Franc Dugar

Novembra lani smo se poslovili od Franca Dugarja, rojenega pred 77 leti v vasi Avsko. Junija leta 1942 se je vključil v delo NOB. Bolezen mu je preprečila, da bi odšel k partizanom. Leta 1943 je bil aretiran in poslan v kazenski bataljon. Leta 1944 se je pridružil borcev prekomorskih brigad.

Ivan Fabčič

Novembra lani je umrl Ivan Fabčič iz Orehovce pri Podnoshu. Rodil se je pred 69 leti. Razpad Italije je dočakal na Sardiniji kot italijanski vojak. Prebil se je do Barja v bazo NOV. Tako je oktobra leta 1944 prišel v domovino in se bojeval v 12. dalmatinski brigadi 26. divizije. Prejel je dve odlikovanji.

Janez Žbogar

Oktober lani je umrl Janez Žbogar, rojen leta 1912 v Bereči vasi pri Metliki. Leta 1942 je začel delati za OF in v začetku leta 1943 odšel k partizanom. Nazadnje je bil v 15. brigadi. Prejel je več odlikovanj.

Ali Zečirovič

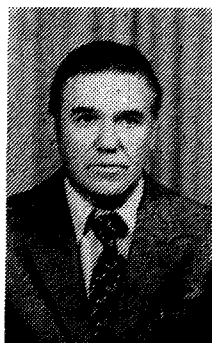
V Mariboru smo se avgusta lani poslovili od borca NOB Alija Zečiroviča, rojenega leta 1925 v Debru. Od leta 1944 je bil telefonist voda za zveze 7. makedonske udarne brigade. V Mariboru se je po osvoboditvi udeležil več udarniških akcij. Za zasluge v NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost, za povojne zasluge pa je prejel več priznanj in pohval.

Vladimir Pečenko

Minilo je leto, ko smo v Kranju pokopali Vladimira Pečenka, rojenega leta 1908 na Primskem. S trdim delom se je uveljavljal v vrstah naprednih sodelavcev. Bojeval se je v Gradnikovi brigadi.

Ivan Bazelj

Ivan Bazelj se je rodil leta 1906 v Zagorju. Za NOB je začel organizirano delati takoj ob okupaciji. Bil je aretiran in zaprt in poslan v taborišče v Nemčijo. Za svoje delo je prejel štiri odlikovanja. Pokopali smo ga septembra lani v Zagorju.

Janez Jarc

Na Dobrovi pri Ljubljani smo se novembra lani poslovili od aktivista NOB, Janeza Jarca, ki je stanoval v Stranjski vasi. Leta 1942 je začel sodelovati za NOB. Bil je radiomater. Spremljal in oddajal je razna poročila za partizane. Septembra leta 1943 je bil aretiran in odpeljan v internacijo na Rab in v Renicci. Ko se je vrnil iz Italije, so ga Nemci odpeljali na prisilno delo.

Franc Fajs

Rodil se je leta 1896 v Teharjih pri Celju. Bil je koroski borec za severno mejo. Med obema vojnama je bil zaposlen v železarni na Jesenicah. Od leta 1941 je bil aktivist in leta 1944 se je pridružil Jeseniško-bohinjskemu odredu. Prejel je več družbenih priznanj. Od njega smo se poslovili aprila lani na Blejski Dobravi.

Novak Mitrovič

Novembra lani smo se na poborskem pokopališču poslovili od Novaka Mitroviča, rojenega leta 1925 v Šabacki Kamenici v Srbiji. Od leta 1942 je delal kot aktivist NOB na terenu. Leta 1946 je prišel v Maribor kot aktivni zastavnik JLA. Po demobilizaciji se je zaposlil v tovarni Strojna. Aktivno je delal v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Prejel je red dela s srebrnim vencem ter več pismenih priznanj in pohval.

Jakob Povše

Novembra lani je umrl Jakob Povše. Rodil se je leta 1903. Med partizane je odšel leta 1944 skupaj s sinom, ki je padel na Dolenjskem. Bil je borec 15. divizije 7. korpusa. Za zasluge je prejel medaljo za hrabrost. Od njega smo se poslovili v Zagorju.

Janez Dijak

Na pokopališču v Zgornjih Gorjah smo se poslovili od Janeza Dijaka, rojenega leta 1905 na Poljsici. V delo NOB se je vključil leta 1941 in januarja naslednjega leta je bil aretiran in zaprt v Begunjah. Z vso družino so ga odpeljali v taborišče Gunzhaus.

Anton Romih

V Celju smo se novembra lani poslovili od 66-letnega Antona Romiha. Kot delavca na železnici ga je med vojno pot zanesla na Dunaj, odkoder je junija leta 1941 pobegnil in se priključil Kozjanskemu odredu. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost.

Obujanje tradicij NOB v občini Domžale

Po poti spominov NOB

V decembru je bilo v Jaršah že peto srečanje pohodnikov »Po poti spominov NOB občine Domžale«. Na srečanju so bile podeljene Spominske značke vsem, ki so celotno pot spominov prehodili med 21. majem in 11. decembrom 1982. leta. Teh je bilo tokrat 135, od tega več kot polovica iz drugih bližnjih in daljnih občin. Samo Mariborčanov, ki so se polnoštevilno udeležili tudi srečanja, je bilo 30, med njimi pa tudi najstarejši pohodnik v tem času – 70-letni Henrik Drobinc.

Srečanje je bilo v restavra-

okrog 4200 občanov, od tega pa veliko učencev osnovnih in srednjih šol. Na vsaki od 11 kontrolnih točk, kjer so vpisne knjige, je evidentirano od 1200 do 2000 pohodnikov. Celotna Pot spominov NOB je bila do sedaj prehodjena 756-krat, prehodilo pa jo je 517 pohodnikov. Mnogi pohodniki so se na to pot vračali tudi večkrat. O njej se pohvalno izražajo, pravijo da je lepa, ni pretežka in je prehodna v vseh letnih časih. »Spomladi hodiš po pisani preprogi živo rdečega vresja, skozi katerega se prebija beli in kasneje rdeči teloh. Poleti

in SR Hrvatski. To potrjuje tudi že prej ugotovljeno dejstvo, da je domžalska Pot spominov NOB zanimiva ne le za Slovence in Domžalce.

V dosedanjem obdobju je celotno Pot spominov NOB občine Domžale prehodilo enkrat ali večkrat kar 108 družin z 2 do 5 družinskimi člani.

Pot spominov NOB je primerna za vsakogar, za najmlajše in starejšo generacijo.

Na domžalsko Pot spominov NOB pa se prav pogosto podajajo udeleženci narodnoosvobodilne vojne in drugi starejši občani.

Skupina pohodnikov z Vira na 3. kontrolni točki pri Rožiču

ciji Induplati, pripravil pa ga je občinski odbor ZZZB NOV Domžale. Na srečanju so podelili poleg spominskih značk za celotno prehojeno pot, tudi pisna priznanja vsem ki so pot spominov prehodili že petkrat ali desetkrat. Učenci radomeljske šole so na srečanju izvedli lep kulturni program, ki je vseboval pevske in recitatorske točke. Predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Domžale Alfonz Avbelj je v svojem govoru seznanil navzoče s postavljenimi cilji in doseženimi rezultati pri domžalski poti spominov v dosedanjem obdobju.

»Pot spominov NOB občine Domžale« je dolga približno 110 kilometrov in vodi mimo 40 pomnikov (spomenikov, grobišč in spominskih plošč) naše revolucije. Eden poglobitvenih namenov ureditve poti in organizacije pohodov po tej poti je tudi želja, da se zlasti mladina in vsi drugi udeleženci te akcije čim bolj seznanijo z velikim deležem prebivalstva sedanje domžalske občine v predvojnem revolucionarnem gibanju ter s silnim razmahom narodno osvobodilnega boja na vsem območju domžalske občine. Na tej poti pohodnik spozna in uživa v naravnih lepotah, ter se spozna z gospodarskimi posebnostmi in delom bogate kulturne dediščine.

Za Pot spominov NOB občine Domžale sta izdelana zelo uporabna in pregledna topografska karta ter Vodnik, ki nudi mnogo zanimivih podatkov in odlično vodi pohodnika po trasi.

Od samega začetka ugotavljamo, da je pri mladini in odraslih občanov za domžalsko Pot spominov NOB zelo veliko zanimanja. Mnogi ljubitelji narave, člani planinskih organizacij oziroma pohodniki po tej poti, so v veliki meri pritegnili še svoje znance, družinske člane ali prijatelje, tako da se je do sedaj okrkbelo z Vodniki že

se srečuješ z gozdnimi jagodami in drugimi sadeži, v jeseni spotoma nabiraš kostanj, trgaš gobe, če ne drugo, prineseš domov šop cvetja. In da ne omenjam užitek, ko pohodnik strmi v dolino, ali iz zasavskih hribov opazuje prelepe Kamniške planine, Karavanke in Julijce s Triglavom!« Tako opisuje svoje vtise in doživetja s pohodov tovariš Vulkan Jur iz Domžal, ki je skupaj s svojo ženo Tončko domžalsko Pot spominov NOB prehodil že petnajstkrat. S podobnimi vtisi se oglašajo še mnogi pohodniki, še zlasti taki, ki Pot spominov NOB občine Domžale ocenjujejo tudi z idejne plat, kar je tudi ZZZB NOV Domžale motiviralo za ureditev te poti.

Anton Primožič iz Celja piše: »Pozdravljam zamisel take poti! Pomniki na čas NOB bodo tako manj samevali, spomini na vojne grozote, pa bodo ostali bolj živi v naši zavesti.«

Na koncu naj navedem še nekaj značilnosti. Od registriranih, ki so prehodili celotno Pot spominov NOB enkrat ali večkrat, je iz domžalske občine 55 odstotkov, kar 45 odstotkov pohodnikov pa je bilo iz drugih občin v SRS

Domžalska Pot spominov NOB je postala izredno priljubljena in zanimiva tudi za športnike in trimarje, ki so na tej poti dosegli svojevrstne rekorde.

Najhitrejši na Poti spominov NOB občine Domžale, je bil Jože Potrbin iz Domžal, ki je s tekom v času 11 ur, 42 minut in 30 sekund počastil praznik republike, 29. novembra 1982, ter s tem porabil najmanj časa. Člani Zveze združenih borcev občine Domžale, ki tudi skrbijo s pomočjo Planinskega društva Domžale za vzdrževanje domžalske »Poti spominov NOB, želijo, da bi obisk te poti postal še bolj množičen. Zelim, da bi vsak pohodnik pritegnil in navdušil za pohod še vsaj enega mladince ali občana in da se na poti, ko prideš do spomenika za trenutek ustaviš. Odpočij si in preberi, kaj se je zgodilo na tem kraju. Obogatil boš svoje znanje o revolucionarnem in narodnoosvobodilnem boju. S tem bo pohod po Poti spominov NOB občine Domžale dosegel svoj poglobitven namen. Tako je v uvodnih mislih Vodnika napisal predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Domžale.

Miha Bernot

Po poteh drugega štajerskega bataljona

Občinska konferenca ZRVS in občinski štab TO Litija sta v počastitev občinskega praznika in dneva JLA pripravila že deseti jubilejni pohod po poteh drugega štajerskega bataljona.

Kljub slabemu vremenu se je prireditve udeležilo do zdaj največje število ekip, ki so tekmovali v orientacijskem pohodu in reševale različne naloge. Tako so reševale naloge iz topografije, metale bombo in streljale s polavtomatsko puško. Med pohodom so izračunavale po karti tudi nagib terena.

Najboljši sta bili ekipi TO iz Trebnjega in OO ZSM iz Gabrovke in sta si prvo mesto delili. Ekipa TO iz Trebnjega pa je s tem prvim mestom osvojila pokal v trajno last.

M. R.

Napad na karabinjersko postojanko v Zakrižu

Letos 26. januarja bo poteklo 40 let, ko so partizani 2. bataljona Soškega odreda napadli in likvidirali italijansko karabinjersko postojanko v Zakrižu pri Cerknem. Za krajevno skupnost Ravne – Zakriž je 26. januar krajevni praznik. Letos ga bodo praznovali 30. januarja. Ob 14.30 bodo imeli v gasilskem domu v Zakrižu proslavo.

V tistih zimskih dneh januarja 1943 so partizani 2. bataljona Soškega odreda, ki so taborili v Prodeh pod Rodico nad Knežimi Ravnami, načrtovali, kako maščevati padle partizane v Rodnah. V jutranjih urah 25. decembra 1942 so padli prvi partizani na Cerkljanskem. To so bili: Peter Čelik, Gabrijel Pajntar, Valentin Eržen in Bogdan Jeram. V premišljanju o primernem kraju za napad so se ustavili pri orožniški postojanki italijanskih orožnikov, ki je bila v leseni baraki nad vasio Zakriž. Tu je bilo 22 dobro oboroženih karabinjerjev. Dobro so bili preskrbljeni s hrano in vsem potrebnim. Ta postojanka je bila prva straža za Cerkno, oddaljeno le kake tri kilometre, kjer je bilo več kot dva tisoč karabinjerjev, fašistov, kvesture in drugih. V taki oddaljenosti sta bili tudi fašistična postojanka v Jesenici, s 35 fašisti in v Gorjah pri Cerknem s 50 vojaki.

Pobudo aktivistov na Cerkljanskem in partizanov, ki so tja prihajali skoraj vsak dan, so sporočili štabu 2. bataljona Soškega odreda. Komandant bataljona Tone Bavec-Cene je določil patroljo, ki naj bi podrobno ugotovila položaj, skicirala mesto postojanke, bližnje objekte in poti, ki vodijo na postojanko. Ta naloga je bila poverjena Francu Mlakarju, vodji patrolje, Lojzetu Mlakarju in Stanku Jeramu.

Nekega večera v tistih prvih dneh januarja 1942 je patrolja prišla v Spodnje Bukovo k Malnarju. Tam sem takrat živel z družino. To je bila partizanska javka »Distreto«. Hiša je bila na samem, zelo primeren kraj za partizanske zveze v razne kraje na Cerkljansko, Šentviško planoto prek Baške grape, na Tolminsko in še v druge kraje. Vodjo patrolje Franca Mlakarja sem povprašal, kam so namenjeni. Nekom skrivnostno je molčal, pa nič določenega povedal. Kot običajno se je poslovil: Tudi ko so se čez nekaj dni vračali, niso nič povedali o njihovi nalogi. Komandant bataljona verjetno še ni bil zadovoljen s podatki in patrolja je v istem sestavu ponovila pot. Po nekaj dnevih, ko se je patrolja vrnila v svojo postojanko pod Rodico, je 25. januarja 1943 okrog 9. ure spet prišla k nam. Ob kmečki peči smo sedeli z družino, ko me je Franc povabil, da vstopiva v kuhinjo. Zaupal mi je, da so v izvidnici in da pride čez dobro uro del bataljona, ker gredo v akcijo na karabinjersko postojanko v Zakriž. Takrat mi je povedal tudi o nalogi, ki jo je patrolja imela pred nekaj dnevi. Naročil je še, naj kaj pripravim za borce, ki se bodo pri nas ustavili za kratek počitek.

Okrog 11. ure zvečer so izbo napolnili partizani. Nekateri so odšli v hlev in polegli po toplern in suhem listju. Vsak je dobil kozarček ali dva domačega žganja, ki jih je pogrelo po dolgi in zasneženi poti iz Prodov prek Granta, Ruta, Koritnice, Zarakovca v Baški grapi, kjer so prekorčili reko Bačo. Dobili so tudi domač kruh. Tu sta se srečala komandant 2. bataljona Anton Bavec in Srnjak, komisar 1. bataljona Soškega odreda. Pogovorila sta se o njihovem skupnem delu in povezavi. Po dobri uri počitka je 35 partizanov 1. in 2. čete 2. bataljona skoraj neopazno v belih oblačilih, ki so jim jih napravile mladinke s Koritnice, Ruta in

Granta, odšlo skozi Bukovo na Krtečne pod hribom Kojca. Dne 26. februarja so predanili v senikih na Ravnah pod Kojco. Ko sem gledal kolono partizanov, ki je šla od nas po bregu proti Podbregarju, kjer je bil doma prvi organizator OF na Baško-Cerkljanskem Andrej Brovč, sem bil ganjen in preveval me je občutek velike moči naše partizanske vojske, ki je bila pri nas takrat še maloštevilna.

V večernih urah istega dne sta se obe četi pripravljali za odhod na akcijo proti Zakrižu, od koder je bilo dobro uro hoje. Ustavili so se na Snatnem brdu, le dober streljaj od postojanke. Tam so dobili še zadnja navodila. Za vodnika sta bila že prej določena Alojz Mlakar in Stanko Čelik, vodja bombašev je bil Franc Mlakar, mitraljezca pa Milan Jug-December in Taraz, ki je bil pri napadu v Rodnah 25. decembra 1942 ranjen, in je že toliko okrevaj, da je sam hotel maščevati pobite tovariše v Rodnah.

Ko se je bližala ura napada, so se partizani začeli približevati in obkrožati postojanko. Okrog 11. ure ponoči, ko je bilo že vse pripravljeno, so se najprej približevali bombaši v belih oblačilih. Vsi hkrati so na znak napadli postojanko. Karabinjerje so presenetili ravno pri večerji. S hitrim umikom bombašev sta zaropotala mitraljeza in vse drugo orožje. Z uspešnim jurišem je bila postojanka hitro zavzeta in likvidirana. Karabinjerji so se predali brez boja. Po italijanskih podatkih so bili trije orožniki mrtvi, štiri ranjene pa so naši bolničarji obvezali. Od partizanov ni bil nihče ranjen. Zaplenili so tri puškomitraljeze, 18 pušk, 6 pištol, prek 3000 nabojev in okrog 100 ročnih bomb, veliko obleke in obutve, drugo opremo in hrane. Orožniki so se morali sezuti in sleči do spodnjega perila. Partizani so pobrali vse, kar so mogli nositi poleg orožja. Ko je glavnina partizanov odšla, jih je nekaj še ostalo. Premagancem so zabijali, da se eno uro ne smejo oddaljiti. Vaščani Zakriža so potem pripovedovali, kako so ti karabinjerji bos in v spodnjicah bežali proti Cerknem.

Partizani so se otovorjeni vračali v Prode približno po isti poti. Najprej so se ustavili zopet v Spodnjem Bukovem na mojem domu, veselo razpeloženi in nadvse dobre volje. Po mizi in klopeh ob kmečki peči ter ob steni v izbi so bili naloženi polni nahrbtniki oblek in drugega vojaškega materiala in hrane. Sredi prostora so postavili piramido vseh zaplenjenih pušk in mitraljezov. Seveda je bilo treba ta veliki uspeh zaliti z domačim žganjem. Dolgo se niso smeli zadrževati. Mutilo se jim je, da bi čimprej prišli iz nevarnega območja Baške grape čez cesto Grahovo-Podbrdo in mimo sovražnikovih postojank na Koritnici. Za dalj časa pa so se ustavili še v Rutu pri Grahovem, kjer so zopet proslavljali svoj uspeh. Po prihodu v taborišče je bil tega partizanskega uspeha zelo vesel bataljonski intendant, ko je spravljal in prešteval zaplenjeno orožje in vse druge dobrrote.

Na poti, ko so se partizani 2. bataljona Soškega odreda vračali v svoje taborišče, so ob cesti malo od Koritnice proti Rutu, približno kilometer od postojanke na Koritnici zažgali skladišče oglja, last trgovca z lesom Franca Rutarja z Grahovega ob Bači. To gorivo je bilo takrat strateškega pomena za Italijo.

Italijani niso prav nič posumili, da je obe akciji med 26. in 27. januarjem 1943 opravila ista partizanska enota, zato so bili Italijani še bolj zmedeni.

Franc Hvala

Naročam tednik »TV 15«

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

Mlada rast

Mlada rast je glasilo literarno-novinarskega krožka osnovne šole Ivan Skvarča v Zagorju ob Savi. Urednica je Julija Klančičar iz 7. a razreda, za mentorja pa so izbrali tovariša Francija Lakoviča. Mladi novinarji iz Zagorja se nam že lep čas niso oglasili, prejšnji teden pa je spet priromala k nam njihova beseda, in sicer v obliki njihovega šolskega glasila. Ste ga že kdaj videli? Pridne roke pišejo, mlade glave premišljajo. Pišejo sestavke v zvezi z dogodki in prazniki, ki so najbližji datumu, ko list zagleda dan, poskušajo se v kovanju verzov, razmišljajo o stvareh, ki jim niso čisto

nič všeč, kot na primer vojne ali alkoholizem. Velik del vsebine glasila namenijo naši slavni revolucionarni preteklosti, ki si jo zapisujejo po živih pripovedih staršev in starih staršev, vmes pa znajo s kako prav domiselno šalo poskrbeti še za smeh v šolskih klopeh.

Naj vam danes predstavimo sestavek Julije Klančičar z naslovom Še pomnite, tovariši:

»Enota Nemcev s hrastniške postojanke je vsako jutro z Ostenka napenjala oči proti pobočju Kala in Mrzlice. Ostenk je bil res odlična izvidniška točka. To pa seve-

da partizanom ni bilo prav, zato je bilo treba nekaj storiti. Odločili so se za napad. Zgodaj zjutraj so postavili zasado ob cesti, po kateri so se Nemci vsako jutro vozili, pa tudi pešačili na Ostenk. Skrivališča partizanov ni bilo težko najti, saj je bilo ob cesti polno grmovja in dreves, pa tudi potok je tekel ob njej. Nestrpnost pričakovali Nemci. Vsi so bili z mislimi že doma, kajti konec vojne je bil že zelo blizu. Nemcem ni bilo treba dolgo čakati. Bilo jih je za nekaj tovrnjakov. Počasi so se bližali dosegu krogel. Prišel je čas, ko je bilo treba udariti. Kot jutranji pozdrav so zašepetali rafali na komandantovo povešeno. Nemci se niso imeli veliko časa upirati. Bili so iznenadeni. Zadnji so poskušali

pobegniti, vendar so večini partizani to preprečili. Ni jim preostalo drugega kot predaja. Dvignili so belo zastavo. Utihi so še zadnji strel. Moj ded, takrat komandant čete, je vstal iz skrivališča, toda vsi Nemci niso hoteli vedeti, kaj pomeni bela zastava. Odjeknil je strel in zrušil mojega deda.

Nemec, ki je ustrelil, se verjetno ni zavedal, da ta strel ne bo spremenil rezultatov partizanskega boja in ne končne zmage partizanov. Že čez nekaj mesecev je zasijala svoboda. Partizani so končali boj, v katerem so poleg mojega deda padle še tri žrtve. Spomenik so jim postavili v soteski Bobna, kjer so darovali svoja življenja.

Ž. D.

Z veselim srcem na počitnice

Komaj sem čakala zadnji dan pouka v prvem polletju. Tovarišica je položila izkaze na mizo. Vsem je bilo tesno pri srcu. Pa saj smo vedeli že vnaprej za ocene. Vseeno ti je tesno. Začela je klicati učence. Na vrsti sem! Brž pogledam v odprto stran, malo se mi megli. Zabliskajo se stirice. No, saj je kar lepo videti. Tudi družina bo zadovoljna. Torej bom imela lepe počitnice, nič priganjanja k učenju. O, ampak v šolo bom kljub temu zahajala, ker bomo dopisniki ob sredah pisali, se pripravljali na literarni večer. Tudi na izlet bomo odšli. Mislim, da bo lepo! Ko se bo šola spet začela, bom poprijela z novo močjo in izpolnjevala tiste besede, ki so napisane na sprednji strani spridevala: Učite se, učite se!

NATALIJA BUKOŠEK, 4. r.
OŠ Stranice

Štirideset let pionirske organizacije

Letos praznuje naša PO pomemben jubilej, 40-letnico. Na naši šoli smo pripravili zanimivo razstavo, ki prikazuje razvoj organizacije od njenih začetkov do danes. Marsikdo je prvič slišal, od kod ime pionir. Pionirje so imenovali prve naseljence daljnjih pomorskih dežel. S to besedo se je vedno bolj povezoval pomen besede »začetnik«, to je nosilec novega, naprednega.

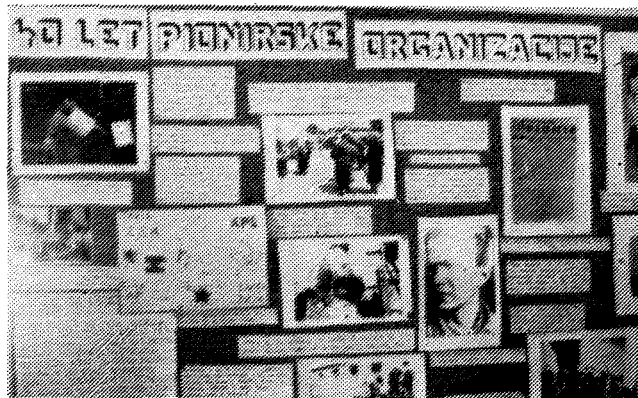
Od vsega začetka so se vključevali v NOB tudi otroci, začeli so jih imenovati pionirje. Tako je v okviru

je bilo potrebno, nam prikazuje slika, kako pionirji rušijo sovražnikov bunker.

Težko si zamišljamo, kako je enajstletni Bine prestal vse težave igmanskega marša. Zaradi posledic ozeblin pa se je moral v Foči za vedno posloviti od matere.

Med 1322 narodnimi heroji Jugoslavije najdemo 7 pionirjev – herojev iz vseh krajev naše domovine.

Po vojni so se pionirji vključili obnavljanju domovine. Pomagali so pri pospravljanju poljskih pridelkov, pri pogozdovanju... Leta 1948

mladinske organizacije nastala posebna pionirska organizacija.

Naša razstava prikazuje pionirje iz različnih predelov Slovenije. Vidimo, kako v snegu skromno oblečeni korakajo s puško na rami. Na zidove pišejo TITO, OF...

Pretrpela nas je slika padlih partizanov – Šarhovihi otroci – Ivančka in Pepčka. Koliko poguma in hrabrosti

so dobili ljubljanski pionirji svojo pionirsko progo.

Tudi sedaj vestno izpolnjujemo svoje dolžnosti. Vključujemo se v razne aktivnosti na šoli in zunaj nje. Veliko fotografij prikazuje naše aktivno delovanje v raznih krožkih, na prireditvah, tekmovanjih.

Novinarsko-literarni krožek OŠ Jože Moskrič, Ljubljana

Obiskala nas je tovarišica Pepca

Nestrpnost smo čakali pri vhodu, lepo počesani in umiti. Tako srčkani smo bili v rutilah, rdečih kot kri in v modrih kapicah. Rinili smo glave na sredino hodnika in se spraševali, kdaj bo pripeljal moderni avto pred šolo. Ali veste, zakaj smo bili tako nestrpni in živčni? Zato, ker smo pričakovali tovarišico Pepco Kardelj. Naša šola nosi ime revolucionarja Edvarda Kardelja. Kmalu smo zaslišali hrup avtomobila. Še enkrat smo si popravili rute in kape. Kmalu se je med vrati prikazala tovarišica Pepca. Utihi so. Potem je zabučal aplavz, kot bi se slap vlił po gori navzdol.

V telovadnici smo pripravili kulturni program. Ob koncu smo tovarišici Kardeljevi izročili darilo. Za nas vse je bilo to srečanje enkratno.

KARMEN BRUDAR
COŠ Edvard Kardelj
Bizeljsko

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM O delu organizacije ZB NOV Stranice

Tile naši mladi Straničani so pa res marljive mravljice. Ne samo, da nas vsak teden ali celo večkrat na teden obveščajo o tem, kaj delajo in skrbno opremljajo svoje sestavke s fotografijami in risbami. Čutiti je, kako živijo v življenjem kraja, kako je šola delček tega kraja in ima stene zdaj pozimi samo zato, da učencem in učiteljem v njej ni mraz, ne pa, da bi svojo učenost zapirala vase in živela zase. Koliko so učenci samo pomagali kmetom pri jesenskem spravilu pridelkov! In kako sodelujejo z borci! Nazadnje nam je Irena Švab iz 4. razreda napisala celo poročilo s sestanka straniške borčevske organizacije, ki se je udeležila. Takole piše:

»Predsednik ZB NOV Stranice tovariš Sodin je vse pozdravil in prikazal preteklo delo organizacije. Iz njegovih besed je bilo čutiti, kako zelo mu je pri srcu skrb za borca, človeka, skrb za spomenik ljudem – 100 talcem. Predlagal je, da bi se kurirji nekdanje postaje TV-33 S sestajali vsako leto 27. aprila, letos pri Maliču pod nekdanjo kurirsko postajo. Borci so bili seznanjeni z načrtom o ureditvi grobišča 100 talcev. PTT podjetje iz Celja naj bi postavilo telefonsko govornico. Potrebni so tudi klosk, sanitarije, prostor za počivanje. Vse to bodo uredili s prispevki organizacij združenega dela Slovenske Konjice, pokrovitelj pa je KONUS.

Borci so tudi pohvalili delo nas dopisnikov, ki obujemo tradicije NOB, naš literarni večer Mir naj velja in skrb za spominska obeležja.

Sodelovanje z borčevsko organizacijo gojimo že več let. Gojili pa ga bomo še naprej, ker bomo s tem ohranjali tudi mir in srečo za vse ljudi. Kakor bi mi radi živeli v miru, tako si tudi nekdanji borci to žele. To pa bo mogoče le, če bomo hodili po stopnicah našega velikega revolucionarja – Tita.

Dragi naši mladi dopisniki iz Stranic, le nadaljujte po poti, ki ste jo izbrali. Želimo si še naprej plodnega sodelovanja z vami. Letos na pomlad se kaj oglašim pri vas, saj to že dolgo obljubljam. Vaše tesno sodelovanje z borčevsko organizacijo pa naj bo za zgled tudi tam, kjer si vaši vrstniki še niso upali prestopiti njihovega praga ali celo pokukati v borčevske razprave na sejah. Le brez strahu, mladi rod! Prepričana sem, da vas bodo borci veselili, veseli, da vas zanimajo njihovi problemi.

Živa Drole

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Šola v naravi

V 5. razredu gremo v šolo v naravi, in sicer na smučanje. Končno. Vlak odhaja s postaje. Na postaji stoje starši, ki so prišli z otroki, skozi okno pa gledajo obraze, polni pričakovanj in želje po smučanju.

Letos smo odšli na Pohorje. Lepo pogorje – polno hribočkov in dolin. Pokrito je z debelo snežno odejo. Kakšna razlika z Ljubljano! Tu na Pohorju polno snega, v Ljubljani pa umazane ulice. Prvi vtisi res niso najlepši, saj v dolini in že više ni snega. Mnenje pa spremeniš, ko se bližaš vrhu. Tam, kjer smo smučali, je bila snežna odeja debela pol metra. Preden smo prispeli, smo se morali voziti še z avtobusom in gondolo. Tu bomo torej prebili teden dni.

Prvi dan je minil brez smučanja kakor tudi zadnji. Ostalo nam je torej pet

dni smučanja. Te dni pa smo zares dobro izkoristili. Imeli smo tudi »disco show«. Plesali smo trikrat. Zadnji večer pa smo plesali kar do 10. ure, čeprav smo prejšnje dni hoditi spat ob 8.45.

Nekateri so težko pričakovali odhod. In tudi zanje je napočil ta srečni trenutek, za nekatere tudi nesrečen. Spet smo se vozili z gondolo, avtobusom in na koncu še z vlakom. Vožnja mi je bila dolgočasna. Končno smo zagledali ljubljansko železniško postajo z nasmejanimi obrazi in hkrati zaskrbljenimi starši.

Nekateri so se vrnili domov polomljeni, nekateri bolni (kot jaz), nekateri pa zdravi kot ribe v vodi.

Šola v naravi mi bo ostala v nepozabnem spominu.

MATEJA BOKAL, 5. c
OŠ Jože Moskrič
Ljubljana

Vloga mladine pri oblikovanju dolgoročne politike razvoja

Za stabilen razvoj vsakega subjekta je potrebna dolgoročna in usklajena usmeritev, ki se mora vseskozi preverjati in usklajevati glede na situacije. V večini organizacij in tudi v državi kot celoti smo na ta dolgoročni ekonomski razvoj pozabljali, ker smo bili prepričani, da je naša zavest na dovolj visoki ravni, da lahko uresničimo družbenoekonomske usmeritve naše socialistične samoupravne ureditve.

Prenizka materialna osnova razvoja, previsoko zastavljena raven družbenih odnosov ter mnogokrat lastniško obnašanje delovnih ljudi in občanov so bili povod, da je bil naš razvoj le kratkoročno (ali srednjeročno) planiran, da razvojni programi niso bili med sabo usklajeni in da nismo dosledno ugotavljali realizacije planiranih nalog, nismo pravočasno in ustrezno popravljali negativnih odklonov in tudi nismo zaostrovali vprašanja osebne odgovornosti. Vse to je pogojevalo zaostritev ekonomskega položaja.

Danes ni dovolj, da samo ugotovljamo, zakaj je do take situacije prišlo, temveč je potrebno čimprej zastaviti dolgoročni program stabiliziranja razmer ter nadaljnega razvoja in krepko poprijeti za delo pri uresničevanju načel, na katerih temelji naša politična koncepcija.

Načrten dolgoročni razvoj je pogoj za obvladovanje situacije. Raven družbenih odnosov moramo, čeprav za ceno znižanja standarda in celo nekaterih pravic, prilagoditi materialnim možnostim prihodnjega razvoja ter v procesu razvoja zagotavljati takšne obsege pravic in ugodnosti, kot si jih lahko privoščimo sami, brez večjega tujega kapitala. Ravno pri pridvidevanjih in načrtovanju razvoja morajo imeti odločilno besedo tudi mladina in naše mladinske organizacije.

Zmotno je namreč mišljenje, da je naloga mladine in njene organizacije predvsem pri izpeljavi raznih delovnih akcij. Ta naloga je pomembna za izoblikovanje delovnih navad in za izgradnjo človekove osebnosti, za pridobitev določenega mesta in vloge mladega človeka, v družbi pa je potrebno aktivno poseganje tudi v sprejemanje dolgoročne politike nadaljnega razvoja.

Sedanje sprejemanje dolgoročnih programov bo v prihodnosti močno posegalo tudi v življenje in delo mlade generacije. Čeprav je v praksi pogosto stališče, da so znanje in izkušnje mlade generacije premajhne, da bi enakopravno odločali in izražali o sprejetih dolgoročnih programih razvoja ter aktivneje posegli pri oblikovanju razvoja. Vendar poudarjamo, da je tudi obveznost starejših do mladine, da nas aktivno seznanjajo z vsebino dokumentov in nas opozarjajo na pomembnost posameznih dolgoročnih odločitev, če hočejo, da bomo sposobni uresničevati zastavljene naloge ter usmerjati zastavljeno politiko k planiranim ciljem. Mladinska organizacija pa pri tem nastopa kot frontna združitev vseh mladih.

Dolgoročne odločitve o razvoju opredeljujejo odločitve o lokacijski razporeditvi proizvodnih dejavnosti, ki zagotavljajo nova delovna mesta, kar pogojuje preseganje mladine iz kraja v kraj. To pa vpliva na politiko stanovanjske graditve in razvoja družbenih dejavnosti; proizvodne dejavnosti določenih panog vplivajo na profile delavcev, kar zopet vpliva na politiko izobraževanja ter na mrežo šol. To pa je le nekaj medsebojnih povezav, o katerih bi morala razpravljati tudi mladina.

Zavedamo se, da je danes pri teh odločitvah mladina postavljena na stranski tir, zato je prav, da sprejememo sklep o večji aktivnosti mladih in naše organizacije pri sooblikovanju in sprejemanju dolgoročnih odločitev.

Ana Murn

Sedemdeset let življenja in petdeset let pisateljskega dela Ivana Potrča

Krivice so mu potisnile pero v roke

Včasih je veljalo nekakšno ustaljeno pravilo, da so pisatelji ustvarjalni tja do svojih štiridesetih let. Zadnje čase pa naši literarni ustvarjalci spretno kljubujejo temu pravilu. Med takšnimi, ki jim pravimo, da so že v letih, pa še vedno krepko držijo za pero, je tudi naš sedemdesetletnik Ivan Potrč.

Mirno je sedel za mizo, pripravljen, da odgrne zaveso z odra, na katerem se je odigravalo vse njegovo življenje, življenje bosopetega mlinarjevega sina, literata in časnikarja, prepleteno z nežnim čutenjem, upornostjo, ustvarjalnostjo in neugaslo vero v človeka. Pričakovali in tudi našli smo več, kot o njem pripovedujejo šolski učbeniki in literarna zgodovina slovenskega slovstva; začutili smo njegov življenjski utrip.

»Vse moje delo je bilo vedno eno,« pravi Ivan Potrč. »Prav te dni sem nekoliko bolj pobrskal po izboru svojega literarnega in časnikarskega pisanja, ki ga nameravam v nekaj knjigah izdati pri Državni založbi. Zato imam pred seboj nekako celotnejšo podobo svojega dela, ki je človek nima pred očmi vsak dan. Življenje me je prizadevalo, vse od ranih nog naprej. Ze kot otrok, sin mlinarja s propadajočo kmetijo, sem v rojstni vasi Štuki pri Ptujju spoznaval socialne krivice. Življenje bajtarjev, viničarjev, kočarjev – vse to se je globoko zajedalo vame in krivice, ki so zevale iz vsakdana teh preprostih ljudi, so mi potisnile pero v roke. Videl sem viničarja, kako poljublja roko nemškemu gospodu, otroke, ki so trpeli in jim tudi starši niso prizanesli. Pravzaprav sem imel otroke vedno rad, zato je v mojem pisanju vse polno tega drobiža. Spominjam se, bilo mi je štirinajst let. Na našem pašniku so taborili cigani. Med njimi je bila tudi cigancica. Naši fantje so jo žalili. Mene pa je to tako zelo prizadelo! Prvo svojo 'storijo' sem namenil njej.

Pa kočarska lakota, garanje pri mlačvi, kopanje na strmih svetih, klavna družinska nesoglasja, nezakonске matere, pijančevanja in s tem povezano propadanje kmetij, vse to sem doživljal, kopičilo se je v meni, dokler ni izbruhnilo na dan: Da, zgodaj sem spoznal, kaj pomeni Freudova psihologija.

V maju bo natanko petdeset let, odkar je v Ljubljanskem zvonu izšla prva Potrčeva novela Kopači, prikaz pomladnega kopa viničarske družine v vinogradu. Pisatelj pokaže na otroka, ki mora prav tako kot drugi upogibati hrbet, za to pa dobi polovico manj plačila. In v stisnjeni viničarjevi pesti je že znak upora.

Gimnazijska leta v Ptujju so gotovo dala pečat Potrčevemu nadaljnjemu življenju in delu, toda bolj kot šola je marksistične ideje ponujalo mladim fantom življenje samo in močna partijska organizacija v Ptujju. Gimnazijci so ustanovili literarno društvo Oton Župančič, seveda potem, ko so pri pesniku samem dobili dovoljenje tako zvenečega imena. Izdajali so svojo revijo Rast. »Veste,« pravi moj sogovornik, »bili smo zelo anarhistično razpoloženi in zelo drzni. Ustanovili smo celo brezbožno društvo. Pa kaj bi, vsaka mlada generacija je revolucionarna. Imeli pa smo oporo v svojih profesorjih. Prosvetna uprava je prav na našo gimnazijo kazensko pošljala profesorje, pač tiste, ki so bili sumljivi in komunistično usmerjeni. Dr. Jože Potrč je vodil partijsko celico. Profesor Franjo Zgeč, nekdanji udeleženec oktobrske revolucije nas je seznanil s psihologijo. Pozneje sem o njem napisal novelo Profesor. Pa profesor in pesnik France Onič, ki mi je pokazal pot do Ljubljanskega zvona.

Iz mariborskega semenišča so k nam poslali Stanka Cajnkarija, ker je bil levičar. Mi smo takrat hodili ravno v 7., 8. razred. Veliko smo govorili o dialektičnem materializmu, naš profesor Cajnkari pa nas je v tem krepko prekašal. S kakšno vneto smo takrat študirali Marxa in Engelsa! Profesorju Ingoliču se moram za marsikaj zahvaliti. Če samo pomislim,

re, od tega je pol leta prebil v samici na Miklošičevi. Zapor ni omajal njegovega mišljenja, le še bolj ga je utrdil. V pismu staršem 15. junija 1934 začenja nekako takole: »Sit sem vaših črnih maš in litanij. Kako si drznete meni, ki sem komunist, govoriti o bogovih in svetnikih...« Seveda pisma starši niso prejeli, ker je bilo prej zaplenjeno. V ječi je Ivan napisal vrsto

Ivan Potrč

kako so bile moje naloge od vrstice do vrstice vse prečrtane, na koncu pa mi je dejal, da je naloga odlična. Moja govorica pač ni ustrezala knjižnemu jeziku. Pa sem kar vztrajal pri svojem jeziku. To mi je prav prišlo pozneje pri dramatikah. Moj kmet ni nikoli govoril papirnato, pač pa pristno, iz sebe. Prav ta moja trma me je pozneje pripeljala v Slovensko akademijo znanosti in umetnosti. Profesor Lavrin mi je takole dejal: »Mi smo majhen narod in večina slovenskega jezika nastaja na Dolenjskem, Notranjskem in Gorenjskem, zelo malo pa je čutiti stajersčino.« Veliko je besed, ki so žive v tem delu Slovenije, in vedno sem si prizadeval, da bi z njimi bogatil naš jezik. Med profesorji ne smem pozabiti omeniti moje čudovite profesorice Marje Boršnikove. Kakšne anarhistične naloge smo pisali pri njej! Res, bili smo od hudici.

Gimnazijci so postali člani partije v Ptujju. Kot mladi komunisti so delali vestno in smelo. V eni od akcij, bilo je okoli novega leta, ko so trosili letake, pa je prišlo do izdaje. Ivana so za enajst mesecev zaprli v ljubljanske zapo-

življenjskih sličic o viničarskem in bajtarskem življenju v domačem kraju, ki jih je skupaj poimenoval Kočarji in druge povesti.

»Po vrnitvi v svobodo so me izključili iz vseh srednjih šol in mi onemogočili kakršnokoli nadaljnje šolanje. Pa je le prišel na strani tedanje 4. gimnazijske čitanke tudi moj prispevek,« so se zmagujoče zaiskrile pisateljeve oči.

Potem je začel pripovedovati o zapletenem življenju srednjeposestniškega sloja. Tudi na domačem posestvu ni bilo blagoslova, prej preklestvo. O tem govorijo Malečkin Karlek, Prekleta zemlja, Sveti zakon in roman Sin. »Da, napisal sem Sina,« se je zamislil pisatelj. »Napisal sem ga zato, ker sem hotel dokazati, da pohlep in težko delo ne zmaličita samo starejših ljudi, temveč poha-bita tudi mlada bitja, ki so sposobna lepega in dobrega življenja. Terjali smo drugačno življenje. To naj bi bila idejnost tedanje literature. Pravzaprav,« dodaja Potrč, »je idejnost v literaturi slaba, če je pisatelj slab. Dober je toliko, kolikor zna izraziti resnično življenje.«

Se korak naprej v prikazovanju razkroja gruntarskega moralnega in gospodarskega življenja je Kreflova kmetija, drama v treh dejanjih. »Hotel sem pokazati, kako kmet je propadajo, kako se vmešava Cerkev in hotel sem pokazati pravo podobo našega kmeta, ne idilično po napevu 'Lušno je le na deželi...' Navsezadnje pa moj kmet ostaja zvest kmetiji, čeprav za ceno svojega življenja. Kreflova kmetija, Lacko in Krefli ter Krefli so neka celota. Morda pa bi moral v današnjih razmerah na to tematiko napisati še četrto dramo. Morda...«

Čas narodnoosvobodilnega boja je iz pisatelja naredil časnikarja. Ivan pravi, da se časnikarstva ni nikoli sramoval, da živi v vseh njegovih časnikarskih sestavkih prav takšna miselnost, ki jo je vdihoval svojim literarnim junakom. »Vedno sem hotel ljudem kaj povedati,« pravi. »Za dokaz, da med eno in drugo vrsto mojega pisanja ni prepada, nameravam v 3. knjigi svojih zbranih del objaviti nekaj člankov in reportaž.«

Ko se je začela vojna, je bil Ivan Potrč pri vojaki v Mačedoniji. Iz tega obdobja štiridesetih let se spominja svoje pesmi Disonance pred viharjem, ki ponavlja: gazimo, gazimo... Vrnil se je domov in se nekaj časa skrival v Rušah, kamor se je preselila družina. Poskus, da bi odšel na Pohorje in našel zvezo s partizani, se mu ni posrečil, zato je vzel pot pod noge in se namenil v Ptuj, kjer je bil še vedno partijsko povezan. Na poti pa so ga ujeli. Taborišče Mauthausen je za nekaj časa postalo njegovo bivališče. Podoba Slavke Klavore je slika neposrednih pisateljevih doživetij v nemškem koncentracijskem taborišču, življenja pisateljevih tovarišev in sploh ozračja v taborišču. Vmes pa vstaja podoba prvih ilegalnih akcij v Mariboru ter podoba nečloveškega nasilja. Delo je izšlo po vojni, čeprav ga je Potrč napisal že med partizani. »Ne vem, zakaj nekateri mladi ljudje danes pišejo tako cinično literaturo,« se sprašuje moj sogovornik. »Se takrat, v Mauthausenu, nismo nikoli izgubili vere, da bo človeštvo zmagalo. Mislim, da je cini-zem v literaturi laž.«

Iz taborišča je prišel spomladi 1942 in se zaposlil v Nemškem Gradcu. Naslednje leto na pomlad pa je po zvezah prišel med partizane na Gorenjsko, na Jelovico. »Prosili so me, naj napišem nekaj za mladi rod. Pa sem napisal: Pravljico o Vanču, Mrjavu in Čuvaju, Pravljico o Vanču, Brundaču in Zvitorepki in še nekaj, ki jih je objavil medvojni Slovenski pionir. Največja težava je bila, kako pisati za otroke v tem vojnem času. Starši so odhajali k partizanom, otroci

pa so ostajali doma in zanimalo jih je, kako njihovi starši doživljajo boje. Tako so zgodbe rasle iz stvarnosti. Kar niso mogli povedati ljudje, so povedale živali. Iz mojega medvojnega časa so najdragocenejši spomini na obiske in branje v partizanskih šolah. To so bila nepozabna srečanja s partizanskimi pionirskimi odredi, s platnenimi rdečimi zvezdami na triglavkah takratnih pionirjev.

Na Gorenjskem je Potrč napisal skeč Izdajalec in pod psevdonimom Janez Šolar še nekaj pesmi. Toda leposlovna proza izpod njegovega peresa je tudi v času narodnoosvobodilnega boja iskala svoj izraz v priljubljenih črticah in novelah. »Pravzaprav sem želel v brigado,« pravi Potrč, »pa me je tovariš Franc Leskošek-Luka zadržal, češ bolj nam boš koristil z besedami kot s puško. Postal sem časnikar in publicist pri Ljudski pravici v osrednji bazi na Dolenjskem. Kako je bilo videti časnikarsko delo med vojno? Pravzaprav moram še prej povedati, da sem bil pred vojno v Mariboru tajnik umetniškega kluba, dr. Snuderl pa je bil moj zaščitnik. Ko sem prišel k mariborskemu Večerniku, sem postal reporter. Vedno sem pisal odkrito, kazal sem na krize in na vse tisto, kar je človeka prizadevalo. Vse pa sem prepletal z marksistično miselnostjo. Tako je bilo tudi potem, med vojno. Moji članki so bili mobilizacijski. Marsičesa tudi nisem smel napisati, pa, pisatelj se mora znajti. Če ni šlo drugače, sem se za-tekkel v svet basni ali pa sem na primer napisal Kitajsko novelo.

Leta 1944 smo osnovali časnikarsko društvo in postal sem njegov prvi predsednik. To slovensko društvo je bilo sploh prvo v času takratne Hitlerjeve Nemčije. Šele pozneje so časnikarska društva nastajala v drugih naših republikah. Partija se je zelo zanimala za nas. Predvsem Vida Tomšičeva in Boris Kidrič sta nam bila v veliko oporo.

Izmed listkov v osvobodilnem tisku ima Potrčev Dez-terter neprikrito političnozvojnjo tendenco. Fant, ki pride s puško domov, je pravzaprav pobegnil od partizanov. Ob domačih in sovaščanih pa spet najde tla in se vrne v vojsko, s seboj pa privede še sosedovega skrivača. Poleg takšnih mobilizacijskih črtic so polne življenja tudi pisateljeve reportaže, ki so nastajale po obiskih tega ali onega delčka naše domovine. Leta 1945 je Potrč odpotoval v Beograd in od tam v Make-

donijo. Pa je napisal reportažo s te poti. Ko se je vračal proti Beogradu, je naletel na fronto. Pa je bila tu spet snov za pisanje. Podobno je bilo tudi, ko je kot prvi partizan prišel v Jasenovac in Staro Gradiško.

Po vojni je bil nekaj časa dopisnik Borbe, imel je radijsko postajo na Resljevi 13, prav v hiši, v kateri danes živi. Še dve leti je ostal pri Ljudski pravici, potem pa je kar za petindvajset let povezal svoje življenje z Mladinsko knjigo. Seveda, ob vsem tem pa je še vseskozi pisal, piše danes in še ima v načrtu polniti strani z lepo slovensko besedo, z živo in odkrito pripovedjo.

Za hip je ustavil misli ob enem njegovih zadnjih del – Zločinu, v katerega je vložil ogromno truda, od raziskovanja podatkov do oblikovanja zgodbe, vključene v čas narodnoosvobodilnega boja. »Hotel sem pokazati vero v človeka. Mislim, da je naša splošna kritika preveč formalistična. Ma marsikateroga komunista smo takoj po vojni napačno gledali. Zaupanje v človeka je velika stvar.«

★ ★ ★

»Če v celoti pogledam nase, moram priznati, da smo pravzaprav srečna generacija. Dano nam je bilo, da smo spoznali svet in življenje, dano nam je bilo, da smo šli v revolucijo, da smo dobili oblast v svoje roke. Toda, oblast je lahko dobili. Ustvariti družbo in poštene ljudi v njej, pa ne. Za to sta potrebna dolga pot in čas. Navsezadnje je tudi družbo lahko spremeniti. Človeka? Ne, človeka pa ne tako hitro. Prav tu je velika naloga mladine. Vsaka generacija mora izpeljati svojo revolucijo. Mogoče smo po vojni preveč govorili, da so vsi problemi rešeni. Generacija, ki prihaja in bo še prišla, ima dela več kot dovolj. Nam ni bilo z ničemer prizanešeno. Zrasli smo iz revolucije, iz sumničenj in vsega tega smo se osvobodili. Znašli smo se. Tako se mora znajti tudi današnja mladež. Nam je partija pomagala zgrabiti staro življenje za vrat. Tudi danes je prva dolžnost komunistov, da analizirajo situacijo in potegnejo za seboj mlade ljudi. Zdi se mi, da tu premalo storimo. Ta boj pa ne more biti anarhističen. Lahko je samo zavesten. Vsa modrost ustvariti dobro družbo je v starem reku, ki ga je tako rada ponavljala moja mati: Pojés lahko toliko, kolikor pri-delaš. Zelo narobe pa je, če eni delajo in drugi jedo.«

★ ★ ★

Pri ustvarjanju družbe je nenazadnje tudi pisatelj prispevek lahko velik, če seveda pisatelj hoče graditi. Če pa je njegov namen razdirateljski prikaz in zanikanje vsega, kar je v človeku in družbi še pozitivnega, potem...

Čas niza zgodovino. Zgodovina nalaga opeko, ki je lahko dobra ali slaba. Pisatelj pa je tisti, ki iz opeke gradi hiše in pripelje bralce v tople sobe, s katerih sten diha življenje. Takšen pisatelj je Ivan Potrč.

Živa Drole

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurtirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občič v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978. Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor- redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35